

1989ko abenduak 10 — 1.271. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

Ttote Etxebeste:
«ez naiz damutzen»

CCOO sindikatoa
EE-IUren esku

LIBURUGINTZAREN DIAGNOSIA
DURANGOKO AZOKAN

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Etxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S.JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16-zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73—71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

POLITIKA

5. Laburrak.
6. Kronika politikoa. N. ARRAS-TOA.
8. Ttote Etxebeste: «Goiz edo berant, negoziatu egin beharko da». L. ETXEZAHARRETA.
11. EE-IU korronteak trikimailu ugariz CCOO kontrolpean. X. LE-TONA eta X. LEKUONA.
14. J.L. Lasa Mitxelena: «8 hilabetez naukate isolamenduan». B. AR-TOLA.
16. GAL: gerra zikinaren erantzuleak barne ministeritzaren babesean. I. MURUA.
21. Farabundo Martiko Herbert Martinez: «Definitze estrategiko etapa batera ailegatu gara». P. SASTRE.

ERREPORTAIK

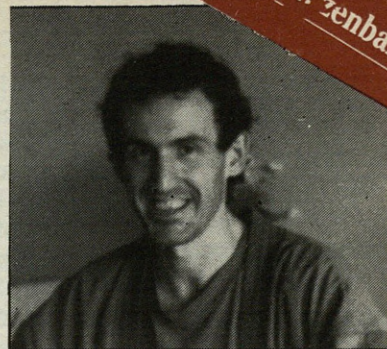
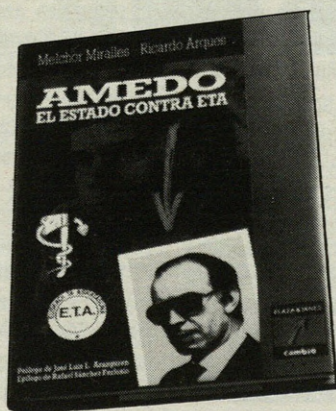
24. Idi-demak itzain faltan. I. GOI-KOETXEA.
27. Benito Lertxundi: «Kultura hitz dekoratiboa bilakatu da». A. GOSTIN eta M. ARRIETA.
39. «Euskal Prentsaren Eguna 89»ko flash ezpalak.
43. E. Goyhenecerehen defentsan haren semealabak. X. MAKAZA-GA.

KULTURA

45. Kultur ataria.
46. itzulpenak eta berrargitalpe-nak aurten ere nagusi euskal libu-rugintzan. P. UNTZUETA eta J. OIZ.
50. Isidro Larrañaga: «Akor-deoia etorkizuneko musika tresna da». J. SAIZAR.
51. Txistu y Tamboliñ aldizka-riak 5. zenbakia kaleratu. L. AGI-RRE.
52. Julian Gayarre erakundea eta tenorearen mendeurrena. I. CAMINO.
53. berlingar idazleak Alema-niaz kezaturik. J.M. HERITZ.
54. Aste giroa.
64. Kulturaren Aste Borrastea.
66. Azkena: «Polarizazio arris-kuak eskuhartze zabala derrigor-tu». S. ORMAZABAL.

Pariseko IVRY OSPITALera era-man dute TTOTTE ETXEBESTE urruña-rra. 88ko otsailean polizi batek bizka-rran tiro egin zionetik, IPARRETA-RRAK erakunde armatuaren militante honek mila sufrikario jasan du. Egun, ELBARRI, bere gurditxo gainean, Euskal Herriko egoera nola dakusan eta bere bizitzaren pasarte batzu kondatu dizkigu ospitalean bertan eginiko elkar hizketan.

8. or.

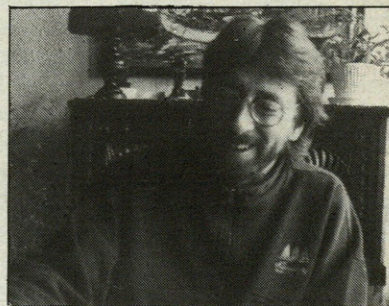
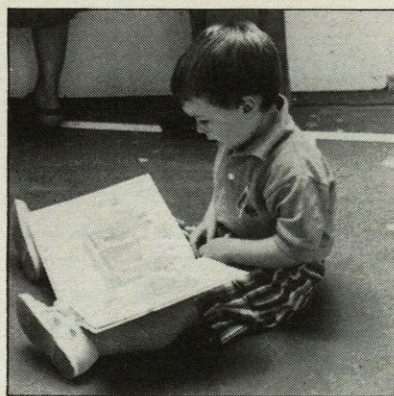

AMEDO; el Estado contra ETA» li-buruak GALen gerra zikinaren erantzuleak Madrilgo Barne Ministeritzan koka-turik ote dauden FROGA eta INDIZIO ugari dakar. TRAMAKO zenbait apunte gogora erazi ditugu, MELCHOR MIRA-LLES kazetariarekin solastatuz bide ba-tez: «Paesaren kasuak ireki duen bidea ona dela uste dut» diosku.

16. or.

PAZKO GAIERDI ONDUA diskoa kaleratu berri du BENITO LERTXUNDIK, kanta herrikoi eta doinu zeltez osaturik lehendik ere ezagutu dizkiogun bideetan berrena doinu berrien bila. DISKOAZ eta EUSKAL KULTURAZ orohar mintzatze-ko hartu gaitu ORIOko bere etxean. «Kultura hitz dekoratiboa bilakatu da», aitortu zigun solas luzean.

27. or.

Parada aproposa egokitu zaigu DU-RANGOKO AZOKAren 24. edizioaren hasiera honetan EUSKAL LIBURUGIN-TZAK urtean barrena eskaini duenaren gutxi gorabeherako DIAGNOSI baten zi-rriborroa egiten entseiatzeko. Atera ahal izan ditugun ondorioek, J.M. Torrealda-ren datuen ostean zehaztuko (edo berri-tuko) diren arren, ITZULPEN eta BER-RRARGITALPENak indarrean daudela erakutsi digute.

(46. or.

Beldurra dute indarra dagoelako

Askotan eztabaidatzen da ezer abertzaleatasuna isolatzeko nahiaren zergaitiei buruz; zergatik ez duten parte hartu nahi 'bloke demokratiko'ko partaideek HBkoekin edozein mahaingurutan; zergatik hainbat oztopo ezarri nahi zaizkion HBri Madrilgo Cortes-etan ez dadin egon, azken kasuan heriotzera iritsi direlarik HBren ahotsa mututzeko. Niretzat erantzun garbia da: beldurra dutelako, HBk uste baino indar gehiago bait du, herriaren multzo burrukalariena atzetik bait du.

Behin eta berriz aitortu behar da Espainiako estatuan ez dagoela behar adinako demokraziarik, are gutxiago euskaldunontzat, guztiz errena eta legitimatzeke bait dago demokrazia hau geure artean. Espainiar agintariak jakin behar lukete hemengo populuak Espainiako Konstituzioari muzin egin ziola eta ondorioz irentsi behar izan dugula, gutxiengo batek onetsi izan bazuen ere. Jakin behar lukete ere Autonomi Estatuto bat, autonomia eskasekoa, onartua izan zela baina herri horren %53ak, kontutan hartzeke nafarrek ez zutela inolako aukerarik izan beren hitza emateko. Nafarrei aukerarik ez zitzaien eman, eskubide demokratiko bat ukatu zitzaien.

Autodeterminazio eskubidea ukatu zaigu eta HBk ozenki hori eskatzen du. Baina eskakizun hori ezin dezake estatuto demokratiko batek onar; ezin daiteke planteiatu Gasteiz edo Iruñeko Legebiltzar huts, ustel eta tite-reetan, Soviet Batasuna edo Jugoslabiako errepublika aunitzetan egin den moduan (Georgia, Eslovenia, etab.). Hain zuzen ere, errepublika hauetako legebiltzarrak gai dira honelako eskakizunak aurkezteko, onesteko eta behar den tokietan erreibindikatzeko, populu eta agintarien arteko sintonia hemengoa baino handiagoa bait da afer honi dagokionez. Euskal Herriko agintariak berriz, Gasteiz edo Iruñekoek Madrilgo gobernuarekin, Armadarekin eta Goardia Zibilarekin gehiago sitonizatzen dute euskal populuarekin baino, hots Euskal herriaren izakera ukatzen dutenekin bat datoz, azken denboraldi honetan ikusten den bezala.

Azken hauteskundeak igaro eta egun batzutura Gipuzkoako EAKo ordezkari kualifikatu batek aitortzen zidan beraien hauteskunde kanpainaren emaitza oparoenak PSOE eta espainiarrek eskuratu zituztela eta abertzaleok kaltetuenak (HB eta EA) izan ginela eta egoera honetatik irteteko bi alderdien arteko zubiak botatzen hasi behar zela. Agian, bide hau irekitzea ez zen batere arbuigarria izango, baina egun batzuk beranduago pertsona hori bera Gipuzkoako Aldundian burutzen diren bilera horietako batean ikusi nuen, non HB eta Autobidearen Aur-

kako Koordinakundea salatu eta kondenatzen zituzten. Hori ikusita konturatzen zara EA eta PSOEren akolitoa izan nahi behar duela, Euskal Herria lehen bait lehen espainiar nahi duen Aldundiaren bidea daramala. Beste esplikaziorik ez diot aurkitzen jokabide horri.

Esaten dudana egiaztatzen da, arik eta gehiago, Madril gertatutakoaren ostean, non HBkoek Euskal Herriko zati baten ahots pakezalea azaldu nahi izan zuten eta entzun ezin zen une batean, Josu Muguruzaren gorpua oraindik bero zegoenean eta Iñaki hil zorian, nondik EAK PSOEri botua eman zion. Amedok egindako basakeriak izkutatua nahi duen alderdiari, Santi Brouard hil zutenei babesa ematen dien alderdiari, Mikel Zabaltzaren heriotza argitzen ez duen alderdiari... Pentsatzen nuen eta logikoa deritzot EEK edo PNVk PSOEri amore ematea, alderdi honi esker zerbait izatera heldu bait dira, baina EAtik duintasun handiagoa itxaron nuen. Zer dela medio jokaera hori? Beraiek jakingo dute eta historiak epaitu.

Garaikoetxeak ezertxo ere ez omen du jakin nahi HBrekin honek biolentzia, ETA noski, kondenatzen ez duen bitartean. Garaikoetxea, zalantzarik gabe, ETArek aurkako militantea da, biolentzi mota baten aurkakoa dugu, hain zuzen, alderdi ahulenaren biolentzia gaitzesten du. Baina inplizitoki estatuen biolentzia onartzen du eta estatua bai dela biolentzia eta are gehiago espainiarra. Edo, zertarako ditu espainiar Armadak bere ar-

senal guztiak edo Goardia Zibilak hainbat eta hainbat fusil sofistikatu?, jolasean ibiltzeko? Zer nolako pitxiak egiten diren erakusteko? Ez. Hiltzeko. Arma guztiak hiltzeko egiten dira Erraza da ahulen armak gaitzes tea eta aldez zaila boterearenak kritikatzeko edo gaitzestea eta are zailago honengandik prebendatxoren bat eskuratzeko itxaropena baldin badago, Garaikoetxeak eta bere ingurukoek itxaron duten bezala.

Erraza da, izan ere, Imanolek pairatu zuen mehatxua gaitzestea eta berarekin bat egitea, eta zaila, oso zaila, benetako beldurra, estatutik datorren mehatxua pairatzen dutenekin bat egitea, hauek bestea, arnasa ematen laguntzea. Eta Josuk eta Iñakik benetako mehatxua zuten, estatutak bere baitan gorde eta estatutuen egiten duten mehatxua, indartsuek izaten ikusi zutelako (dutelako), Espainiako estatuak irentsi nahi ez duen herriaren babesa zutelako (dutelako). Baina Garaikoetxea eta antzekoek apustua aspaldi egin zuten eta estatu boteretsuaren alde jarrita zeuden. Horretan ez dago zalantzarik. Horregatik ez daude Josu eta Iñakirekin, Imanolekin baizik. Beraz, ikasgai ederra eta aregia eman digu berriro ere Garaikoetxearen alderdiak. Ez da azkenekoa izan.

BALAREN BAKAIKOA

Jabes: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Josu Landa, Xabier Lekuona, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermine Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparraidean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Enrike Amonarri, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton

Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Puntutaba, Amaia Elosegi, Enbido, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izaguirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Bego Montorio, Morau eta Mattin, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealda, J.L. Alvarez 'Txillardeg', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta eta Patxi Zarautz.

Disainu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albiu, Jon Barandiaran eta Patxi Puertas.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeña.

Publizitatea: Lema 7

Promozioa: Txumai Iturria.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoak: Smeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Holbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia. / Ibañe de Bilbao 3. 7.a. 48009 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4248543.

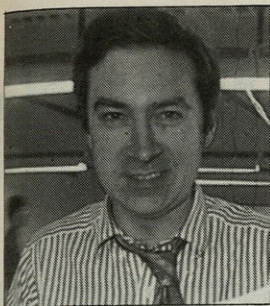
Telefona: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria	430 libera.
Estatu Espainola	6.500 pezeta.
Beste atzerriak	8.600 pezeta.
Airez	13.000 pezeta.

Hitzez hitz

«Ziur nago, Euskadin biolentziaren amaieraz gehien galduko luketenak, gaur egungo marko juridiko-konstituzionala —Euskal Herriaren onarpena barik inposatua— dagoen bezala mantentzearen alde daudenak liratekeela».

Pedro J. Ramirez
(El Mundo, 89-11-26)

«Horregatik, bakea behar dugulako, elkarriketara dei egin dugu, badakigulako hori dela bidea, ez dela beste biderik elkarriketatzea baizik».

Francois Maitia
(PSFko ordezkaria)
(Eguna, 89-11-30)

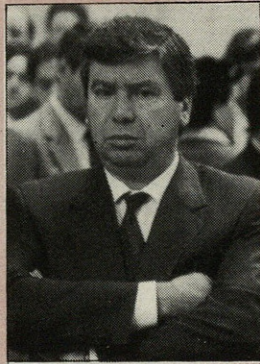
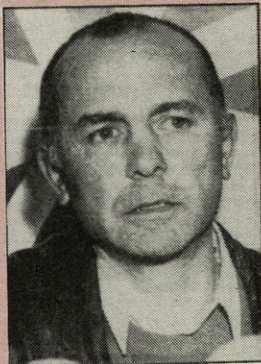
«Herri Batasunak sekulako ahalegina egin du bere baseak Madrilara joatearen komenientziak konbenitzeko eta bide horretatik jarraituko du».

Txillardegia
(El País, 89-11-29)

«Printzipioz HB hobeto legoke parlamentu barruan kanpoan baino. Ateak istea akats politiko handia litzateke».

Pedro Altarek
(El C.Español, 89-11-30)

Gordetzekoak

ANGEL ALCALDE CORCUERAREN KUADRILLAKOA

BATEK BAINO GEHIAGOK ez badaki ere, Herri Batasunako diputatu den Angel Alcalde bizkaitarrak alderdikideen aurpegiak ezagutzeaz gain, beheraxeago, ministrarietako espainiarrei dagokizkien aulki urdinetan, garai batean kuadrillakoa eta lagun zen José Luis Corcuera PSOE gobernuaren barne ministraria ere ezagutuko du.

EL DIARIO VASCO-TIK DENAK IHESI

EL DIARIO VASCO egunkariari kazetarietako etorkizun profesionalik igertzen ez diotenez, ahal duten neurrian bederen, egunkari gipuzkoarra utzi eta bestera joateko ahaleginetan dabilta. Horixe egin berri du Luis R. Aizpeoleak egun El País madrildarrean kokatu delarik eta horixe egiteko erabakia hartu zuen azaroaren 27an bertako zuzendaria den Miguel Larrea Zabalegik. COMECOSA taldekoa den El Diario Vasco zuzendaritza utzi eta talde bereko 'Ya' egunkariak hartuko du. Bide batez, 'Opus Dei'koa den Jose Luis Minondok Larrea Zabalegiren zeregina beteko du.

HERRI BATASUNAREN SEGURITATE-INDARRAK

JOSU MUGURUZA Madril hil bezain laister, Herri Batasunako arduradunek beste ezuste trajikorik ez dutela nahi aditzera eman digute, horretarako talde berezi bat sortuko dutelarik. Segurtasun talde honek Herri Batasunako buruak zaintzeko, ohizko tresneria erabiltzeaz gain, scanner eta zehaztu ez diguten beste moztako aparatuak erabiliko omen ditu.

Ezpalak

JUAN MARI ARREGI EPAITUA

● Azaroaren 30ean epaitu zuten Juan Mari Arregi, 'Daniel Udalaiz', Egin egunkariaren erredaktorea, polizia iraintzearen akusaziopean. Poliziaren salaketak duela bost urte Euskaldunako untzioetan, poliziaren sarrera izan zela eta bizi izandako une latzetara eramaten gaituzte. Polizia untzietatara sartu eta gero, langile bati bihotzekoa eman zion eta hilik gertatu zen, polizia berari jarraika ari zitzaionean. Juan Mari Arregik poliziaren jazarpenaren ondorioz hil zela zioen bere idazkian, fiskalak aldez jazarpenaren bitartean hil zela dio, biotzekoaren ondorioz, eta ez biotzekoa jazarpenaren ondorioz eman zela.

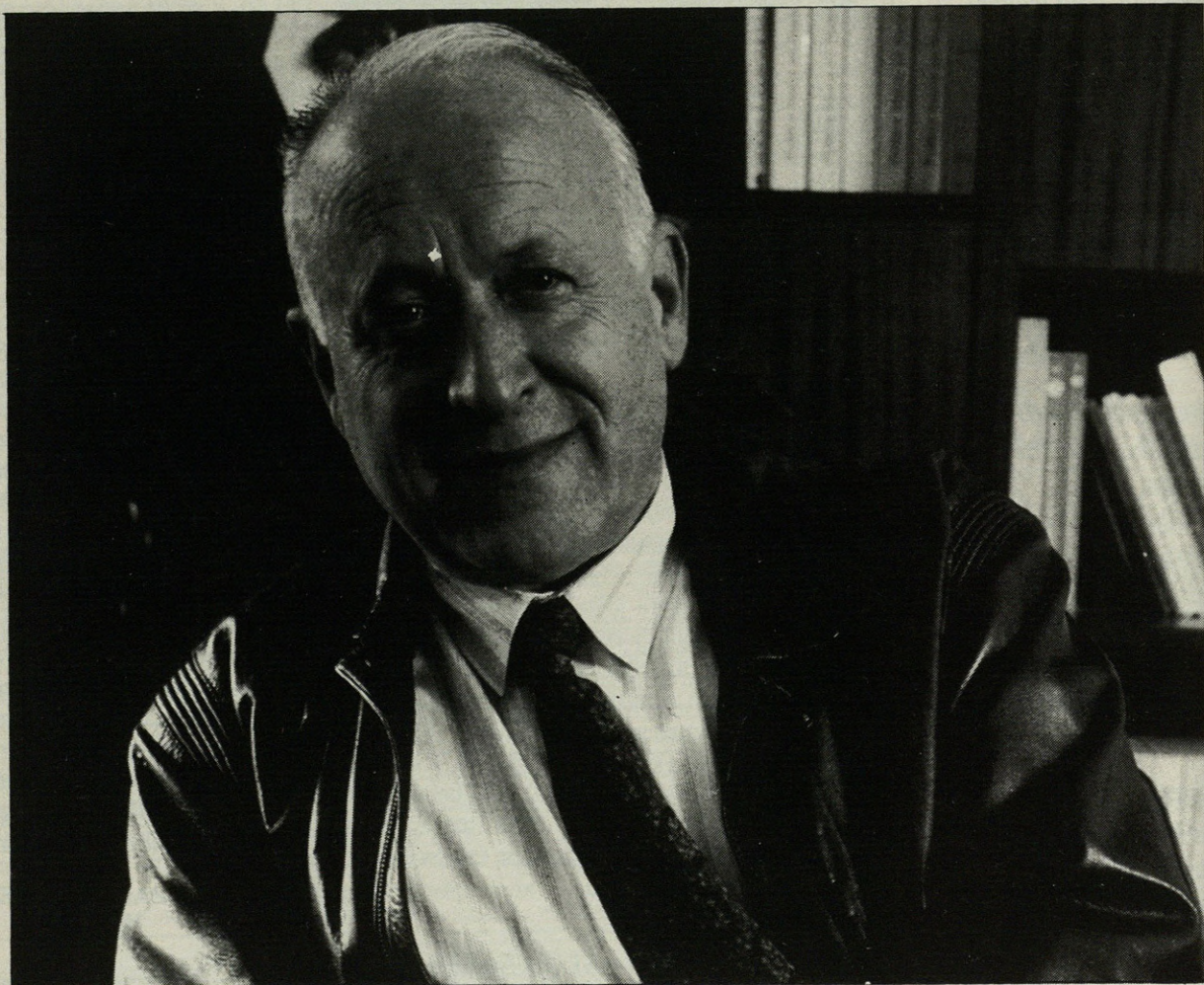
SUP NEGOZIAKETAREN ALDE

● SUPek, Sindicato Unido de la Policia-k, Azaroaren bukaeran burutu berri duen kongresoan Gobernuak eta ETaren arteko negoziatzaileen alde azaldu da, «terrorismoarekin amaitzeko beharrezkoa da negoziatzaio politikoak». Honetarako beharrezkoa ikusten du HB parlamentuan izatea, beraien ustez hori izango baita akordio batetara iristeko lehendabiziko hurratsa. SUP-eko idazkari Nagusiak, Juan Garcia Gámez-ek esan duenez, bere sindikatua Gobernuak aurrera eraman dezakeen edozein neurri emango dio laguntza, «biziaren alde egin dugun apostua aurrera ateratzen».

EA PAKTOKIDEEKIN HASERRE

● Aurreko astean Eusko Alkartasunako hainbat militante Batzar Nazionalari igorritako edukina filtratu denez, alderdi honetan oraindik urak bare ez direla soma daiteke. Baina Earen paktokideek eginiko filtrazio hau dela bide, egundoko haserreak azaldu ditu Iñaxio Oliveri idazkari nagusiak. Hala ere, erantzuna ez da handiagotara pasa eta guztia haserrean besterik ez da geratu.

Madrilera eta nega

ESTATU espainiarreko bihotzean Herri Batasunako diputatuen kontra eginiko atentatuaren oihartzunak oraindik itzali ez direnean, politika, berriro ere, Herri Batasuna alderdiaren ardatzaren inguruan jiraka ari da. Angel Alcalde euskal preso politikoa Tribunale Konstituzional espainiarraren erabakiz kalean aske utzi dute, dagoeneko Herri Batasunako diputatu akreditazioak eskuan dituelarik. Erabaki honek tripakomin handiak sortu dizkio PSOE gobernuari nola eskuindar

estatalari; era berean, euskal alderdien artean, HBren formularen kontra agertu diren bakarrak jeltxideak izan direla azpimarratu beharko litzateke, PNV Madrilén dituen negozioak ongi gordetzeko asmotan bait dabil.

Kronika hau etxeetara iristerako gobernu-lehendakaria izendatua izango da ziur, baina izendatze prozesu honek izan dituen gorabehera eta giro traketsaren arrastoak Josu Muguruza eta Iñaki Esnaola kolpatu zuen atentatuaren ondotik etorri dira; Konstituzio espainiarra onartzeko aferaren formula korrika

negozio aketetan

eta presaka aldatzea, Angel Alcaldek preso jarrai dezan exekutiboaren ahaleginak, guztia HBk Madrilen jorratu duen irudia hausteko zuzendua.

X ABIER ARZALLUZ da PNVk daukan politika egile bakarrenetakoa. Arestian PNVk Madrilen negozioak ongi zaindu nahi dituela aipatu badugu, negozioak ireki eta isten dituen azkoitiarra Arzalluz bera bait da. Eta esandakoa-
ren adierazle gisa, egunotan jakin izan da Madrilen negozio edo negoziaketa horiei irtenbide onuragarri bat eman nahian, egun batzuz Madrileko jauregietan bertan lanean aritu dela, Ajuria eneatik urrun.

Garai batean gobernu espainiar baten ministrari izan zitekeen jeltxer honi lelo bera edota galdera berdina jaurtikitzen hasiak dira astekari espainiarretan, honek gobernu gizona baino alderdi gizona dela azpimarratzen duelarik. Itzalpean egoten dakien politika egile honek orain jazotzen ari diren PNV-PSOEren arteko negoziaketaren hariak zuzen zuzenetik ikuskatzen ditu, bi alderdi horiek paktatzen ari diren edukinak garrantzitsua izan behar duelarik, biziki izkituan gordetzen ari bait dira bi alderdiok.

Bestalde, Diario Vasco-ko Artigas kronista politikoa berak datorrena negoziaketaren legiazioa izango dela ziurtatzen duenean, PNVren jarreratik ondoriozta daitekeena zera da: PSOEek PNV duela aliatu fidel eta onuragarriena eta ezkontza honek luze joko duela bistan da. Honen truke Euskadi Ta Askatasuna erakunde armatua eta Madrilen arteko kontakto nahiz elkar hizketetan PNVren papera eta hortik atera nahi izango duen etekina karpetan apuntatua du Arzalluzek; bide batez, Komunitate autonomoak oraindik ez dituen edota oso murriztuak dituen konpetentziei aize piska bat emateko balio badu...

I SILTASUNARI eusten dioten bi euskal alderdiak Euskadiko Ezkerra eta Eusko Alkartasuna dira. Barne istiluak jasaten ari diren une honetan, errepliege garai batean dira. Garai-koetxeak paktotik irteteko, hots, lehertzeko asmoak zituela EAko diru hornitzaileen belarrietara iritsi be-

zain pronto esku freno bat behar izan duela zabaldu delarik.

Kontraesan frangotan murgildu da EA eta paktoa eta Irurtzun-Andoain autobidearen inguruan bereak argitzen ez badi-
tu, Gasteizen sortu zaion eta hainbeste kalte egin dion afera hori beste era arras desberdin batez baina emaitza berarekin sor dakioko.

Autobide hau izan da hain zuzen ere, Ajuria eneako hitzar-
mena sinatzen duten alderdien lehenetarikoa ahulezi adierazpe-
na. Teknikari eta enpresek lanik ez egiteko asmoa erakutsi dutenetik, ETak lehen agiria luzatu zuenetik alegia, lan guz-
tiak hasi bezalaxe daude, kasik lurrik mugitu gabe. eta antza
denez, Gipuzkoako Diputazioak eta Nafarroako gobernuak,
hitz batzuek edo besteez Koordinadorak eskatutako moratoria-
ri makurtu zaie.

Akats frangoz egina dagoen proiektua berrikus eta zuzen
dezan eskatu dio Gasteizko gobernuak Gipuzkoako Diputa-
zioari baina Koordinadorak akats puntualak baino oinarritzko
printzipioak eztabaidatzea eskatu du. Datozen elkar hizketak
ikusmira ugaritik ikuskatuak izango dira.

N EGOZIAKETEN oihartzunak hasi dira eta go-
bernu espainiarren 'borondate ona' aipatzen
genuen orrialde hauetatik orain gutxi. Boron-
date irudi hori zeharo zapuztu dute Aljeriako
elkar hizketak baliorik gabe utzi zituztenek
Herri Batasunaren kontrako Madrilgo atentatuarekin. Kame-
lua eskaini egurra emateko aspaldiko neurria berriro aplikatu
da, Euskadi Ta Askatasuna erakundeak negoziaketa eta kon-
taktoen giroa nolatan dagoen Villoslada entresari segovia-
rraren bahiketarekin erakutsi duelarik.

Aljeriako elkar hizketak zapuztu zituzten indar faktikoe-
k—nork uka esistitzen ez direnik?— ETari bihotzean jo nahi
izan diote Josu Muguruzaren hilketarekin, bide batez indar
erakusketa eta hortik aurrera zer egiteko eta asumitzeko gai
diren erakutsi diotelarik. Bestetik, abisua luzatu diote PSOE go-
bernuari, nork agintzen duen eta Aljeriakoa berriro errepika
ez dadin adieraziz. Josu Muguruza bezalako Politika egileen
—ez politikarien— larrua merke jarri da Euskal Herrian.

Antza denez, inizatiba noren eskuetan dagoen garrantzi be-
rezia du.

N. ARRASTOA

Totte Etxebeste, Ivry-ko ospitaletik

«Goiz edo berant negoziatu egin beharko da»

88ko otsailean polizia frantsesak Bokalen eginiko operazio batean Ttote Etxebeste urruñarra, Filipe Bidart eta beste lau Iparretarrak erakundeko militanteekin atxilotu zuen. Polizien balek Ttote lurrera bota ondoren polizi bat hurbildu eta bizkarrean tiro egin zion. Geroztik, eta egun 27 urte dituelarik, gurditxo baten gainean elbarritua dabil paraplejiak jota. Fresnes-eko espetxetik elkar hizketa egin dugun Pariseko Ivry-ko ospitalera eraman dute, Euskal Herrira itzultzea debekatua duelarik.

ARGIA.— Jende askok egiten duen galdera egingo dizugu; zer moduzko osasunaz zabilta?

Ttote Etxebeste.— Fresnesen baino hobekiago naiz, operazio berri baten zain nago baina bestela ongi naiz. Denok dakizuen bezala paralisak jota nago, bereziki goi partean eta nere bizitza osoan ez dut sekulan korrika egin ahal izango, gelditzen zaizkidan egun guztiak gurditxo honetan egingo ditut. Pixa egiteko sentsibilitatea galdu dudanez, esfinter artifizial bat ipintzekotan dira nire beharren kontrola izan dezadan.

A.— Hala ere, gorriagoak ikusi izan dituzu, ezta?

T.E.— Bai, presondegitik atera naizenetik 10 kilo hartu ditut, orain behintzat ez nabil kaiola baten barruan eta ibiltzen-ibiltzen indarrak hartzen ari naiz. Bestalde, ez da espetxean bezala, hemen gaizki sentituz gero, enfermerari deitu eta berehala analisisak eta, egiten dizkizue, espetxean berri...

A.— Ikusten dudanez irratia bat duzu ohe ondoan.

T.E.— Beharko. Txalaparta Irratia entzuteko eta Euskal Herriko berriei jakin nahi badut ez dut besterik.

A.— Letra pakete bat ere dakusat.

T.E.— Hori da Euskal Herriko lagunaren sustengua. Gutun horiek atsegin anitz egiten didate.

A.— Lotura hori hain inportantea al da?

T.E.— Bai. Biziki inportantea. Hori ezin da esplikatu, bizi egin behar da. Euskal Herriko jende bat datorrenean edota gutun bat iristerakoan, ez naiz baztertuta sentitzen, lotura hori, biziki inportantea da.

A.— Familia ere etortzen da.

T.E.— Bai. Nire lagunak datoz, semea ere ikusten dut eta ama ere bai. Erran behar dut bisita hauek ez direla errazak, semea etortzen da baina aita beti urrun da... ez da batere erraza.

A.— Beste gai bati helduz, zertan da zure statusa: inkulpatua zara, libro zara, graziatua zara... zein baldintzatan atera zara presondegitik?

T.E.— Jakin behar da ez naizela graziatua. Behin behineko askatasunaz nago, hau da, beti inkulpatua naiz, jujamenduak pasatuko ditut, eta jujamendu horietan presondegirat kondenatzen banaute, presondegia egin beharko dut. Horrek erran nahi du bihar edo etzi berriro presondegirat eraman nazaketela. Libratu naute senda-

tzeko, tratamendua ukaiteko, sendagileek erran dutelako. Baina ezin dut Frantzia osoan ibili, Bordelen badago parapleji-koentzako zentro bat baina ez didate joaten uzten; gauza bera gertatzen zait Perpignan-go zentroarekin. Libratu naute baina leku hertsi batera ekartzeko.

A.— Behar bada, Euskal Herrira ekartzeko arrazoinik ikus dezakete, baina Perpignan-go zentrori ez eramaitea... eman al dizute arrazoinik?

T.E.— Arrazoinik ez da, hori erraten dute eta kitto.

A.— Bada zerrenda luze bat jende batek ezin dituzula mintzatu ahal.

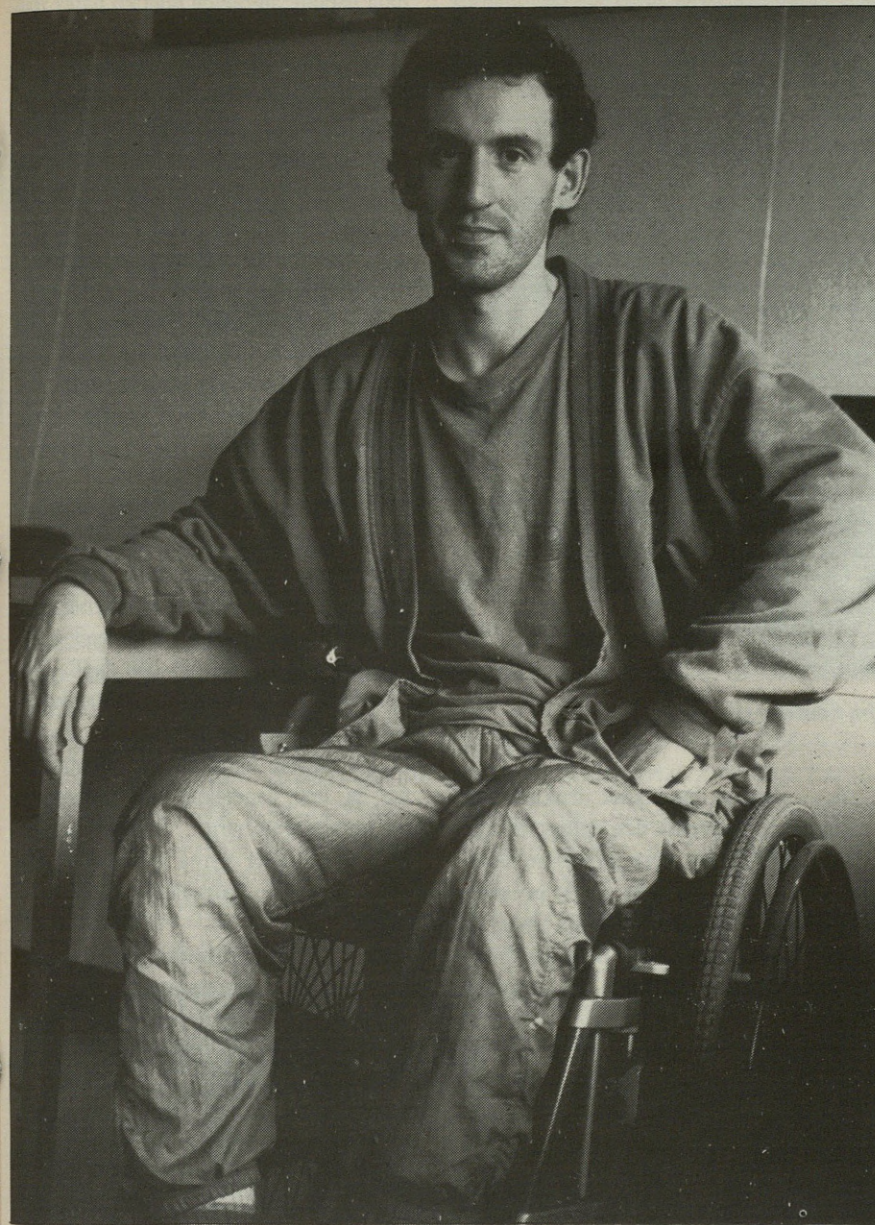
T.E.— Badira 61 bat jende mintzatu ezin ditudanak. Presondegitik pasatu direnak, nire laguna ezik. Hala ere, bada gauza arraro bat, zeren zerrenda horretan nik inoiz ikusi eta ezagutu ez dudana jendea bait dago, justiziarekin inolako arazorik ez duen jendea gainera.

A.— Eta sendatuz gero edota hobetuz gero bederen, presondegira eraman zaitzakete, berriro ere zigortzeko.

T.E.— Ekainetik hona hartu ditut indarrak, hobekiago naiz, aitortu beharra daukat, ongi naiz, hasi naiz berriro ere bizitzen, nire gurditxoaren gainean, baina bihar berdin presondegian naiz eta erortzen naiz orain sei hilabete nintzen bezala. Eta hori biziki grabea da.

A.— Presondegian hiltzeko arriskuan zinela aipatzen zen aintz.

T.E.— Hala izan da. Aitortzen dut. Ama etorri zen egun batez oroitzen naiz biziki beldur nintzela, edozein mugimendu edo esfortzu egiten nuelarik flakatzen nintzen, oso ahul nengoen, oso gaizki. Indar ttipi-

«Nere bizitza osoan ez dut sekulan korrika egin ahal izango, gelditzen zaizkidan egun guztiak gurditxo honetan egingo ditut».

batekin, ekaineko auzian adibidez, erraz flakutzen nintzen, noiznahi. Gertatu zait presondegian flakatzear erori eta ez dakit zenbat denboraz lurlean egotea; azkenean arrastaka atera joan eta jo ondoren ni zaintzera etorri izan direla. Handia naizen arren, metro eta larogei, nire pizua 47-48 kilokoa zen presondegian. Presondegian ez dakit hilgo nintzen baina beldur nintze-l segur da.

A.— Atxilotu zintuzten egunaz ongi oititzen zarela erran didazu. Hori alde batera utziaz, nola tratatu zaituzte gen-darmeek?

T.E.— Lurrean nintzela bizkarrean tiro egin ondoren ezin nuen hatsarik hartu eta besoak gorputzera eramaten nituen, ez da-

kit zergatik. Baina poliziek zabaltzeko erraten zidaten eta ostikoka zabaltzen zikidaten gero, Bordela erama ninduten autoz eta operazionea egin ondoren, aste t'erdiz inor ikusi ez nuelarik galdaketa hasi zuten. Errespetoz galdatzen zuten baina ez ninduten bakean uzten. Abokatuarekin ere

“Ez dut sekula nire burua sentitu frantses bezala”

ezin izan nuen mintzatu.

A.— Eta zu?

T.E.— Nik ez nuen fitsik erraten; ez justizia frantsesari eta are gutxiago poliziarri, ez nuela deusik errateko erraten nien. Zerbait badut errateko Euskal Herriari litzatekeela jakin erazi nien.

A.— Bordeleko ospitalean luzez egon zinen?

T.E.— Bi aste t'erdiz. Erran behar da enfermari nahiz medikuek pazientzia handia erakutsi zutela. Nirekin egoten ziren bakoitzen poliziek miatzen zituzten, eta nire gelaren aurrean bost polizi egoten ziren mugitu gabe, ospitalean bi polizi autobus zudelarik. Seaskarentzat ez dute sosarik baino horientzat...

A.— Eta Bordeletik Fresnes-ko ospitale-kartzelera.

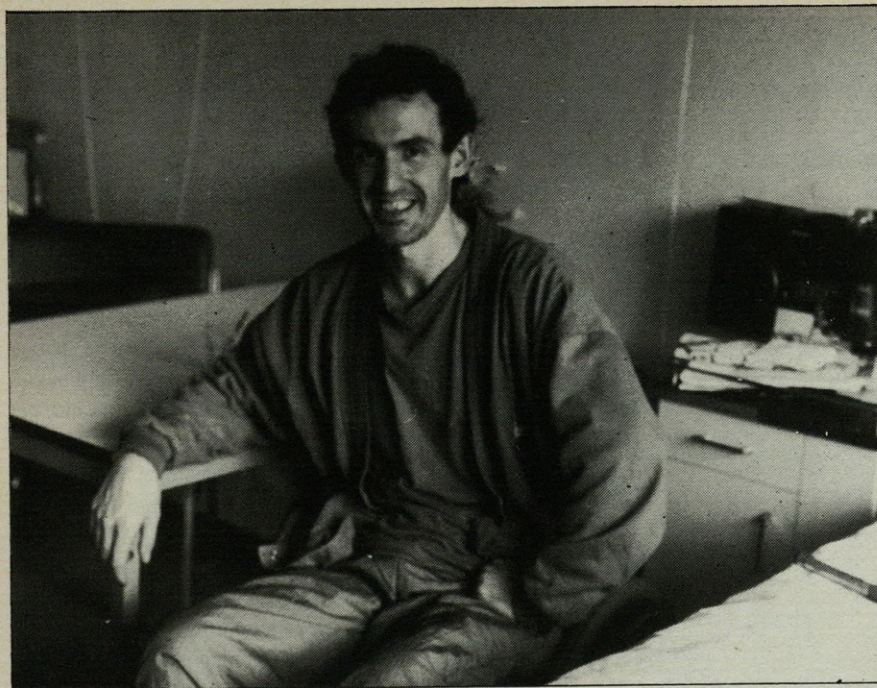
T.E.— Hor beste borroka eman da. 88ko martxoan eraman ninduten eta niretzat leku aproposik ez zutenez hortxe ukan naute bueltaka. Azkenean senide eta lagunen borrokari esker uda Garches-ko ospitalean pasatu nuen; bertan autonomia ikasi nuen, hau da, gurditik altxatzea, bakarrik bestitzen... ikasi behar nituen guztiak ikasi nituen. Handik atera eta zelda txiki batera eraman ninduten. Zelda hartan ez zegoen fitsik, ohea eta zerbitzua. Zerbitzura joan nahi nuen bakoitzean enfermerari deitzea behartua nengoen, besoetan hartu eta pausatzen ninduen eta gero berriro deitu eta eramaten ninduen. Giro hotza benetan.

A.— Gose greba bat ere egin duzu.

T.E.— Bai. Zeldan ez zen nire gurditxo sartzan eta Garches-go gurditxo berezia ekarri nuen. Zuzendaritzak ez zidan gurditxo sartzan utzi nahi, zerbait izkutuan ekarriko nuelakoan eta bizpahiru egunez gose grebari heldu nintzaion. Guztia apaltzeko, eta gizona umilatzeko. Bisitetan ere gurditxo kentzen zidaten eta erran behar dut Fresnes-go espetxean, urte t'erdiz nere semea eta emaztea ikustea debekaturik izan dudala.

A.— Euskal Herrian presoan aldeko borrokaz eta zureaz bereziki berririk izan al duzu?

T.E.— Nik bereziki izan dudana sustengua ikaragarria izan da. Hor ikusi dut eraman duten borroka eta horrek kristoren indarrak eman dizkit atxikitzeko. Horrek erakutsi dit ere bide onean garel. Niretzat Euskal Herriko sustengu hori ikaragarria izan da. Amak, abokatuak eta Txalaparta Irratiak dira informatzaileak, erran behar dut Txalaparta Irratia preso guztiontzat lotura arras garrantzitsua dela.

«Gobernuak mintzatu beharko du notableekin, hautetsiekin baina mintzatu beharko du ere abertzaleekin».

A.— Zer errango zenieke zure alde borrokatu diren guztiei?

T.E.— Mila esker handi eta ez dudala sekulan ahantziko niregatik egindakoa, horiek denak nire bihotzean direla betiko, eta egun batez, agian laister, Euskal Herrian elkar ikusiko dugula eta elkar mintzatu garela laister. Ez dut, ez, ahazten.

A.— Bada zure sustengatzaile artean pertsona berezi bat, anitz borrokatu dena, zure ama. Irratian, prentsan, gosse greban... uste dut zerbait zor diozula?

T.E.— Aitortu behar dut amak sustengu handi bat ekarri didala. Betidanik, ez presondegiak bakarrik; sasia nintzelarik ere, berari suertatu zaizkion gertakariekin (poliziak jipoitu, mehatxatu...), beti indar handia ekarri dit. Ez dut ama ahantziko. Bada beste pertsona bat sustengatu nauena, nere laguna. Gutun bidez eta, bizi berri honetan indar handia eman dit.

A.— Zuk, TTotte, nola hartzen duzu negoziaketak aipatzen direnean hori gai politikoa dela eta zuek gaztagin arrunt batzu zaretela erraten denean?

T.E.— Gu gaztagin arrunt batzu gara baina ikusten duzunean zein auzitegira pasatzen gaituzten, zein bizi-neurriak ditugun presondegiak ikusten duzu ez garela gaztaginak preso politikoak baizik. Ez gara eza-gutuak baina politikoak bezala tratatuak gara.

A.— Hemen journalak irakurtzeko astia duzu, gogoetak ere egingo dituzu Euskal Herriaren geroari buruz, ikusten duzu zein borroka diren presoen inguruan, Hegoaldean nahiz Iparraldean... zer esperantza berezia duzu, nola dakusazu aldatuko dela egoera hau?

T.E.— Iparraldeari buruz, badira zatiketak, baina mugimendu abertzalea aintzina doa, presoen aldeko kanpaina egin den azken manifestazionean milako bat jende bildu da presoei bere sustengua ekartzeko. Badago sustengua eta mobilizazio bat. Geroari buruz, aldatetako izaitea obligatua dela pentsatzen dut. Aterabide bakarra borroka da eta honen bidez irabaziko dugu. Kanakiekin, Korsikan bezala —nahiz une honetan egoera txartu den— Euskal Herrian gauza beretsua gertatuko da, goiz edo berant negoziatu egin beharko da. Deitzen den borroka armatu hori gelditu

“Nire borrokaren saria da eta nik horrela onartzen dut”

nahi badute, aterabide politiko batez izango da.

Gobernuak mintzatu beharko du notableekin, hautetsiekin baina mintzatu beharko du ere abertzaleekin.

Abertzaleek hor azken denbora honetan urrats bat eman dute, EMAk batez ere. Gobernuak badaki euskaldunok zer nahi dugun, Iparretarrak aitatu zuen autonomia eta bakea hortik etorriko da.

A.— Gauzak aldatzeko era desberdinak daude. Erreformismoa alde batetik, ezker abertzale mugimendua bestetik... Bi gauzen artean kontrarioritasunik ikusten duzu edo bientzat lekua bada?

T.E.— Denontzat lekua bada, denek bide berean joan behar dugu. Batzuk departamendu-erregioarekin kontent badira borroka egin dezatela baina inori kritika luzatu gabe ez dut uste departamenduarekin ezer konpon daitekeenik, hau da, Baionari suprefeta eman ez da ezer aldatuko. Aldaketa instituzional batzu eman behar dira, Iparraldeko biltzarren bat muntatu behar da, lege handiekin, ekonomiaren buruz, euskararen buruz... Euskaldunek eraman behar dute geroa, eta horretarako autonomia edo Iparraldeko biltzarrea da bidea.

A.— TTotte Etxebeste, zure gurditxo baten gainean ikusteak, gerra guztien ondotik erraten dena galdetzen al diozu zure buruari: hainbeste sufrikarioek balio al dute?

T.E.— Borroka bat aurrera eraman dut eta borroka hori beharrezkoa zen bezala, gaur ere beharrezkoa dela ikusten dut. Nire borrokaren saria da eta nik horrela onartzen dut. Ikusten dut maleroski ere, beste anai-arreba batzuk nik baino garestiago pagatu dutela eta hori borrokaren saria da. Eta bihar autonomia nahi badugu horrela pagatu beharren bada prest naiz. Berriz hasiko banitz berdin egingo nuke.

A.— Zu urruñar gazte zara. Zerk ekartzen du zu bezalako gazte bat borroka honetan sartzea?

T.E.— Betidanik izan dut nire Herriaren amodioa, piskat poetikoa da baina biziki maite dut Euskal Herria. Ez dut sekula nire burua sentitu frantses bezala eta ‘Hazia’ kultur taldean aritu nintzen, gero Herri Taldeetan militatu nuen eta Estatua gutaz trufatzen zela nekusanez, urrunago joan behar nuela, ez zela aski bistakoa zen. Hala ere, Herria maite duen nornahiri gerta dakioko hori.

LUZIEN ETXEZAHARRETA

Botere goseak arazo larriak sorterazi CCOOn

EE-IU korronteak trikimailu ugariz CCOO kontrolpean

Azken asteotan istulu frango izan dira Euskadiko Langile Komisioetan, CCOOn alegia. Halabaina, ez dira orain sorturikoak, 87an ospatu zen Kongresu Bereziaren ondorioak besterik ez dira, eta, printzipioz bederen, badirudi eredu sindikalak eragindako istiluak baino, barne korronte desberdinen arteko botere gosean oinarrituriko borroka baten aurrean gaudela. Lau korrontek osatzen dute gaur egun Euskadiko CCOO, EE eta IUtik gertu dauden sektoreak batetik, egun 'aliatuak', karrillistak, eta Ezker Sindikala deitzen dena. Sektore bakoitzeko sindikari batengana jo dugu, arazoekiko dauden jarrera eta ikuspegi desberdinak azaldu asmoz.

87ko kongresu berezi hartaraino abiatuko gara, orduz gero hasi bait ziren zuzendaritza arazoak. Baina aurretik, laburki bada ere, ikus ditzagun zeintzu diren Langile Komisioen (LLKK) zuzendaritza organuak. Erabaki guztiak, teoriarik bederen, Kongresuaren esku daude, baina kongresu bitarteko denbora horietan Kontseilu Konfederala da organu nagusia, eta 72 lagunek osatzen dute; kongresuan atera zenez, 35 korronte nagusikoak (EE-IU), 30 karrillistak, 6 Ezker Sindikalekoak eta bat Bermeoko Tostartekoan Alkartasuneko (BTA). Kontseilu Konfederalak Exekutiba aukeratzen du, 23 kide (11 EE-IU, 10 Karrillista, eta 2 Ezker Sindikalekoak). Era berean, Exekutibak Idazkaritza izendatzen du, 8 kide (4 EE-IU, 3 karrillistak, 1 Ezker Sindikalak).

Kongresutik guardaino

1987ko urrian ospatu zen Kongresu Berezia eta badirudi trikimailuz jositako kongresua izan zela, batzuen zein besteen aldetik. Korronte nagusiak, EE-IUk, ez zuen iragarritako gehiengo nagusirik lortu, eta indarrak nahiko parekatu atera ziren. Ezker Sindikaleko ordezkari eta exekutibako kide den Jose Ramon Garaik dioenez «kongresua amaitu bezain laster, teoriaren bederen, guztiek onartu bazituzten bere emaitzak, EE-IUk praktikan inoiz ez ditu onartu, Karrillistek tranpa egin zutela argudiatuz. Eta egin zen, baina bien aldetik». Denbora iragan ahala gauzak konpondu baino okertu egiten dira, eta 89aren otsailean, Deban, Idazkaritzaren bilera bat egin zen aipatu Kontseilu Konfederalaren eraketa finkatu eta liberatuen gaiaz hitzegiteko, Karrillistak eta Ezker Sindikalak korronte nagusia beren inguruko liberatuak izendatzen ari zirela.

CCOO sindikatoak langileen eskakizunei eusteko tenorea iritsi zaiola uste duen arren, boterea eskuratzeko borroka 'gera' piztu

EE-IU dira korronte nagusia eta ez dute batere atsegin alderdi zehatz batzuekin harreman mantzea, diotenez, alderdiek ez dutelako zerikusirik sindikatuaren barruan nahiz eta onartu euren korrontetarako batzu alderdi

horietako militante direla. Karrillistak dira beste korronte indartsu bat, PTE alderdiaren ingurukoak, eta azkenik, Ezker Sindikala, LKI eta beste alderdi komunista txiki batzuren inguruko pentsamoldekoak.

J.R. Garai: «Sindikalgintza burokratikorantz»

«Kolpe hau aurrera daramatenak EEkoak dira eta IUkoek apoiatzen dituzte gehiengo nagusia behar dutelako. Zertarako? Burokrazian oinarritutako sindikalgintza aurrera eramateko. Liberatuek sindikalgintza partaidekor baten gainetik jarri dituzte, beroien mitinak entzun eta baietza eman, horixe da afiliatuaren eginbeharra. Horregatik heurentzat liberatuak horren garrantzitsuak dira, euren sindikalgintzaren jokamoldea erabat bertikala delako. Honen ondorioa langileen desmobilizazioa da, denbora gehiena patronalarekin negoziatzen pasatzen dute, aurretik langileen mobilizazioen bidez indar erlazioak irabazi aurretik. Horregatik komeni zaie base desinformatua, ixila, konformista eta informaziorik gabekoa. Honetan, karrillistak ere saku berean sartzen ditut».

Santi Bengoa: «Batasun sindikalaren alde»

«Une honetan, sindikatu nagusiak bat gatz funtsezko errebindikazioetan, eta berez, apurka, batasun horretarantz joko dugu. Bananduta baino emaitza hobekoak lortzen baditugu, zergatik ez sindikatu bakarra langile guztientzat. Gure egitarauaren barruan sindikatu guztiak bat egitea agertzen da. Eta, gainera, sindikatuen arteko diferentziak daudelako, hain zuzen, sindikatu bakarra egin beharko litzateke, adierazpen askatasuna nagusi, bere korrante eta guzti; eta adierazteko adierazbideekin».

«Martxoan —jarraitzen du Garaik— Idazkaritzako pertsona bat bere lanera bueltatzen da, eta denbora batez ez da bileratara joaten, besteek aprobetxatzen dutelarik euren korronteko zazpi liberatu izendatzeko. Hiru hilabetez exekutiba bildu barik egon zen; Idazkaritza bere kaxa aritzen zen bitartean. Urriak 5erako, Idazkariak, Kontseilu Konfederalaren bilera deitzen du. Exekutibak liberatuena konpondu arte ez joatea erabakitzen du, eta karrillistak eta ez gu ez ginen joan. Orduan erabaki zuten Kontseilua 52 pertso-

nakoa izango zela, 20 karrillistek botua kendu ondoren». Azaroaren 3an, Kontseilu Konfederala biltzen da berriro, oraingoan lehen faltatutako 20 karrillistekin gainera. Baina idazkari orokorrak, Santi Bengoak, ez zien bozkatzeko utzi, aurretik Kontseiluko kide bezala inskribaturik ez zeudelako. Hemendik aurrera, karrillistek eta Ezker Sindikalekoek sindikatuko Auzi Batzordeen eskutan jarri zuten, honek korrante nagusiak harturiko erabakia epaitu dezan, ea arrazoiak nork duen.

«Karrillistak apurtzen ari dira»

87ko kongresuan, Tomas Tueros karrillistaren ordez, Santi Bengoa, IUren inguruko korrante horretan kokatutako gizonak hartu zuen Idazkari Nagusiaren lekua. Bengoak beste modu batera interpretatzen ditu gauzak. «Sindikatu sektore batzu ez dituzte oraindik 87ko kongresuaren emaitzak onartu, eta hortik datoz istilu horiek. Kongresu hartan garbi geratu zen Euskadiko LLKk Es-

“Ni ziur nago,
gaur egun gure
erakundearen ordezkaritza
ez dela kongresu hartan
izan zena”

Santi Bengoa

painiako LLKekin bat zetorrela bere linea sindikalean, eta arrez gero hori aurrera eramatea besterik ez da geratzen». Eta zela ez, ezin geratu galdetu barik zergatik ez zien utzi bozkatzeko 20 karrillistek. «Nire ustez, karrillistak euren artean apurtzen ari dira. Heurek jakingo dute zergatik ez, baina ez zituzten 20 izen horiek Idazkaritzan garaiz eman, eta, beraz, Kontseiluko partaide ez zirenez, ezin izan zuten bozkatu. Madrilén HBrekin gertatzen denaren antzerakoa da».

Ondorengo lerrook elkarriketa bera izan zen bezala dihoakizu:

— Baina gauza bat dira formulak, eta beste benetako ordezkaritza?

Kontseiluak, horrela, ez du ordezkatu guztiok onartu zenuten kongresu haren banandutako indar korrelazioa, ez?

— Ni ziur nago gaur egun gure erakundearen ordezkaritza ez dela kongresu hartan izan zena. 13 federazioetatik 9 gure posizioetan daude, eta lau lurraldetatik, Araba ezik, beste hirurak.

— Baina hori kongresu batek ikusi beharko luke ez ‘uste’ batek, ez?

— Bueno, hori heurrek horrela ikusten badute Estatutoetan badago zela egiten diren kongresu bereziak. Hirutik afiliatu batek eskatuz gero aurrera doa kongresua.

Berriro kongresua?

«Eta gehiengo baldin badira, zergatik ez dute Kongresua deitzen eta azpijokoz irabazi beharrean legez irabazi?», galdetzen du Garaik. Eta erantzuna —aurrez aurre ez bada ere— Luis Miguel Parizaren ahotik datorkio,

87ko apirilean CCOO Zuzendaritzako kide batzuk Euskadiko Ezkerraren mogimenduak salatzen zituzten.

Sindikatoa dituen eritzi aniztasunaz harro dago, baina EE, Izquierda Unida, Partido de los Trabajadores eta LKI elkar ezin konpondu ari dira.

“**A**razo hauek harreman txar batzuen ondorio dira, sindikatu barruko botere harremanetatik —bere zentzu txarrean— datozen arazoak”

L.M. Pariza

Instituzioetako Sindikal Ihardueraz ardura-
tzen dena; Euskadiko Ezkerraren lerroetakoa
omen da bera. «Bai, uste dut arazo txiki ho-
riek konpontzeko modurik onena dela, baina
arazoa da noiz eta zelan. Gainera nola aur-
keztu hau afiliatuei, 25 lagunen artean kon-
pontzeko gai ez gara eta 500en artean kon-
ponduko al dugu, bada. Tentsioa zuzendari-
tza bakarrik dago, eta kaltegarria litzateke
eztabaida hori baseetara ere eramatea, are
gehiago kontutan izanda datorren urtean da-
lorkiguna, konbenioen negoziazioa, 'Pro-
puesta Sindical Prioritaria' delakoaren nego-
ziazioa, hauteskunde sindikalak irailen...
Uste dut, kongresua 91ean egin beharko dela,
gainera orduan dagokio. Azpimarratu nahi
dut oinarritzko jokaera sindikalean ados gau-
dela guztiok; arazo hauek harreman txar ba-
tzuen ondorio dira, sindikatu barruko botere
harremanetatik —bere zentzu txarrean—
datozen arazoak.

Kontseilu-Konfederalean 20 karrillistekin gertatutakoaz ere galdetu genion, eta ea karrillistak ziren guztiak, «Ez ziren kontseilu-koak, berez ezin zuten bozkatu. Ez ez ziren karrillistak, korronte desberdinetakoak bai-
zik». Jokoz kanpo harrapatu bide genuen Pa-
riza.

Eta, azkenik, karrillistaren baten eritzia ere jaso behar genuen guzti honetaz. Félix Pérez Carrasco, Euskadiko LLKKetako Enplegu Idazkaria. «Lehendabizi, esan behar, Garaik aipatzen dituen guztiak, deskribapen zuze-
nak eta zehatzak direla. 87ko kongresuaren klabea zera da: zuzendaritza zaharra orde-
katu behar zuen zuzendaritza berriak ez due-
la gehiago absolutoa lortzen. Oraingoan zu-
zendaritza hori maldan behera dihoala ikus-
ten da». Kongreso berezi bat egiteari buruz
dienez, indarrak ez zirela aldatuko eta or-
duan ez zela ezer konponduko. «Korronte na-
gusiak bere eskuetan ditu Idazkaritza garran-
tzitsuenak, guk eskatzen dugun bakarra, afi-
liatuek korronte bakoitzari emandako konfi-
dantza errespetat dadin, zuzendaritza kon-
partitu bat eginez». Zatiketaren mamua ere
agertzen da, «arrazoi taktikoak direla medio
nik baietz esan niezazukeen, baina ez gaude
hemen arrazoin taktikoengatik eta ez dago
LLKKak apurtzeko inongo arriskurik. Guk
LLKK behar dugun bezala, LLKKk, eta apa-
tasunez diot, gu behar gaitu». Liberatuen
ateratzen da, «hasi dira ahotsak altxatuz sin-
dikalismoak ezin duela bulegoetakoa izan,
ezin da langileek pentsatzen dutena bazte-
rrean utzi eta 'ahaztu'. Liberatua izan arren
langileekin egon beharko du beti ere». Fel-
ixek oso zuhur jotzen du egoera hau nor-

L.M. Pariza: «Handiena sindikatuen hitzarmen ahalmena da»

«Sindikatuak duten ahalmenik garrantzi-
tsuena hitzarmena burutzekoa da, hori bai,
Ieti ere langilearen mobilizazio ahalmena-
rekin lotuta. Zuzendaritzak bakarrik akor-
dioak sinatzen duen sindikatu burokratiza-
tua dago, langileengandik isolatua eta, beraz,
beren interesen aurka. Baina, bestalde, mobi-
lizaziorako gaitasuna bai baina hitzarmen
ahalmen hori ez duen sindikatu, ez da sindi-
katua. Helburuak beti planteiatzen ditugu lor-
tzeko eta, gainera, une bakoitzean mobiliza-
zio ahalmenarako dauden indarrak kontutan
hartuz. Hala ere, batzutan hanka sartu dugu.
Abenduaren 14aren ondoren gobernuaren
tranpa batetan erori ginen. Halabaina, ezin
da esan arrez gero mobilizazioak jeitsi dire-
nik, gainera ezin gaitezke aritu egunero gre-
ba orokorrak egiten. Horrelakoa berriz egin
behar badugu, egin egingo dugu».

Félix Pérez Carrasco: «Autonomia sindikala arriskuan»

«Independentzia sindikala ez da sindika-
tuen buruek euren alderdi politikoen harre-
manetarako komeni zaienean erabil dezake-
ten zerbaite. Ez dut honekin sua piztu nahi
baina Estatuko sindikatoetako zuzendaritzak
euren alderdiekin erantsita batzuetan eta al-
denduak besteetan, egon diren sasoiak ikusi
izan ditugu. Eta estatuan, EEEn eta beste
Europar ere, dagoen eredu sindikalarengatik
independentzia sindikala, alderdi politikoen-
ganako autonomia lorpen edo aurrerapen-
tzat hartzen ari da, eta hori sindikatoetako
egituretan baino langilerian barneratzen ari
da».

maltzeko zer egin behar den galdetzen diogu-
nean, «lehenik, kontutan izan behar dugu eri-
tzi publikoa oso sentsiblea dela ete arazoa ez
ulertzea gerta daitekeela. Bigarrenik, kongre-
suan erabakitakoa errespetatzea, eta hiruga-
rrenik, guzti hau barne mailako neurriez
konpon dadin, surik gabe eskatzen dugu».

X. LETONA
X. LEKUONA

Euskal preso eta entregatuen aldeko ekintza Bruxelles-en

«Gure ahotsa Bruxelles-eraino iritsi da»

**Aurreko asteartean, frantses poliziarengandik entregatuak izan ziren 50 bat errefuxaitu-ohi, Bruxelles-a abiatu ziren, «Josu Muguruzaren erahilketak agirian utzi duen entregatuen segurtasun faltaz ohartaraztera, Frantzia, Belgika eta Holandako herritarrei». Prentsa aurreko bat eskeini eta gero Bruxelles-ko plaza nagusian, 24 metrotako pankarta bat zabaldu zuten, ondoren Europako parlamentura abiatu eta informazio horri-
txoak zabalduz.**

24 metrotako pankarta bat zabaldu zen Bruxellesen erdian.

Espainiara entregatuek izan diren errefuxiatuen ordezkaria den Fernando Egileorrek azaldu duenez, «entregatuak izan ondoren pairatzen dugun errepresio politikaren kolaboratzaile direla azaldu nahi izan diegu, Josu Muguruzaren erahilketak garbi adierazi duen bezala». Horretarako, lehenik prentsaurreko bat eman zuten, Belgikako Gobernakide den partidu flamendar nazioanlistako Walter Luyten eta Txillardegik. Flamendarrak gogor salatu zuten, «hipokritatzat» joaz, mendebaldeko Europako Estatuak ekialdekoei etengabe eska-

tzen dietela bertako nazioen Autodeterminatzeko eskubidea errespetatu dezaten, «beraiek gero etxean, inolako kasurik egiten ez dioten bitartean». Prentsa medio kopuru handi baten aurrean eskeiniriko prentsaurrekoaren ostean, hiriburuko plaza nagusira joan ziren pankarta izugarri bat zabalduz. 'Estatu Krimena. Parisek espulsatu eta Madrilek erahil' zioen pankarta handia zabalitzen zen bitartean, kalean euskal entregatu eta presoek buruzko informazioa eman zitzaizkien herritarrei, frantses, ingeles eta flamenderaz.

«Hipokritak»

Plazan ziren unean, polizia etorri eta pankarta jartzen ari zirenak atxilotu zuten. Hala ere, beste kide batzuk Europako parlamentuko sedera joan ziren, parlamentariari informazioa zabaltzeko asmoz. Une orotan, pankarten jartzea eta orritxoan ematea, baketsuki burutu zen. Fernando Egileorrek dioenez, «bertan ziren polizia mordoaren buruzagiak ere, gure jarrera ulertzen zuela adierazi zigun eta berarekin mintzatu ginen, inolako arazorik gerta ez zedin». Egileorrek azaltzen duenez, asmoa ez zen parlamentarien bidea oztopatzea, Euskal Herriko errealitateaz ohartaraztea baizik. Han aurkitzen zirenak, Grand Placen atxiloturikoak kaleratuak izan zirela jakin izan zutenean, parlamentua utzi eta bueltan abiatu ziren. «Gainera gure asmoa, frantses kanpo ministeritzaren aurrean salaketa bat egitea zen, eta berau agertu ez zenez joan egin ginen», dio Egileorrek. Parlamentuan kritika zorrotzak jaso zituen Roland Dumasek, aurkeztu behar zuten mozio batetara agertu ez zelako.

Kolaboratzaile ugari

Fernando Egileorrek dioenez, «euskal errefuxiatuak entregatzen dituztenak, gero Espainian ezartzen zaigun errepresio eta ezabatze politikaren kolaboratzaile dira». Frantses poliziarengandik espainiarrari entregatua izan zen Bilbotar honen ustez, ez da Madril bakarrik errepresio politika honetan parte hartzen duena soilik. «Europako komunikabide asko gertaturikoaz informatzera joan direlarik, ETBk berriz ere uko egin dio herri honetako errealitate agertzeari». Egileorrenzat preso eta beste-lako borrokarienganako jarrera «penagarria da ETBren aldetik, errepresioaren politikarekin bat egiten dutelarik».

B. ARTOLA

Txikierdiren gutuna, Saint Micheleko gartzelatik

Juan Lorenzo Lasa Mitxelena:

«8 hilabetez naukate isolamenduan»

Joan zen urtean, frantses estatuan dauden euskal preso politikoek gogose greba orokor bat burutu zutenetik, besteen artean Juan Lorenzo isolamendura zigortua izan zen. Ile de Ré eta gero Fresneseko espetxean isolaturik egon eta gero, egun aurkitzen den Saint Michel gartzelan ere egoera berdinean mantendu dute, 8 hilabetetan zehar. Frantziako barne ministeritzak, agindu zehatzak ditu: «ezin zaio preso honi, beste euskal preso politiko bakar batekin hitzagitzen ere utzi behar».

Txikierdik, gutun bat helerazi du Hego Euskal Herrira eta bertan ezarri zaion egoera larria deskribatzen du. Bera dagoen zelda txikiak, goikaldean 1 X 0,5eko leiho txiki bat dauka, bi barrote lerro eta burdinsare batekin. Ateak berriz bi ditu, bata burdinez indarturikoa eta bestea barrotezkoa. Zelda bera, gartzelako apartatetan dago, isolamendurako eta zigorrerarako gelak dauden lekuan. Txikierdik kontatzen duenez, «tratamendua berezia dut, preso politiko izateagatik. Ni nagoen zeldatik 5 metrotara Mikel Aizpurua euskal preso politikoak sartu zutenean, 5 mila kilometrotara egongo balitz bezala egon ginen. Agindu zehatzak zeuden gure arteko inongo harremanik izan ez genezan». Ez zieten elkarri ikusteko aukerarik ere ematen eta beste presoekin ez du hitzagitzen. Adierazten duenez, funtzionarienganako harremanak, errespetuzkoak dira, «bion aldetik», eta oroharrek egoera ez omen da beste leku batzuetan adinako latza.

Tratamendu berezia

Janari aldetik, ez da kexu agertzen, «kontuan izanik lau urte daramatzadala dagoeneko gartzelan eta agian, sartu berria banintz, ez nizueke gauza bera adieraziko». Bisita aldetik, ostegunero izaten du bat, baina zuzendaritzak etxekoei bakarrik uzten die baimena, senitartekoei soilik.

Juan Lorenzo Lasa Mitxelena, Txikierdi.

Bestalde, posta mailan, egunkaria jasotzen duela aipatzen du baina ez ordea Argia astekaria. Liburuak sartu ahal izateko oztipoak izaten ditu, hauek bisita egiten diotenei bakarrik sar bait ditzakete. «Orain arte bidaltzen zidaten guztia jasotzen nuela pentsatzen nuen, baina gerora jakin dut gauza batzuk gorde dizkidatela».

Bi hitz zuzendariari

Barne Erregimen hestua du Txikierdik.

Goizeko zazpi terdietan jeikierazten dute. Gosalduta eta zortzi terdietan promenadea. Haseran promenadea 4 X 5ekoa zen, goikaldean burdinsare batez. Baina zuzendariekin egon ondoren, 6 X 20 ko promenade batera ateratzen dute. «Zuzendariari, egoera horretan egoteak ekar zitzakeen ondorioen erantzule egiten ez nintzela esan nion. Orduan aldatu zidaten promenadea». Hamaika terdietan bazkaria, ordu bi terdietan beste promenadea eta bost terdietan afaria izaten du. Seiretan, kanpotik morroiloaz hertsu atea eta hurrengo goize-rarte giltzapetzen dute. «Bai gosaria, bai bazkaria eta baita afaria ere zeldan bertan ematen dizkidate. Egoera honetan egin dezakedan aktibitate bakarra, zeldatik promenadera eta promenadetik zeldara joatea da. Isolamenduan ez didate ez kirol eta ez beste ezer egiten uzten», dio Txikierdik.

Trebetasunak, asko

Juan Lorentzok pairatu behar duen isolamendu gogor honetan, bakardade osoan murgiltzen dute, adiskiderik ikusten utzi gabe. Baina gogorkeri guzti horren artean, Txikierdik lan xume eta humilak egiten ditu, egunerokotasunaren ixiltasunean. «Egunero neuk egin behar izaten dut ohea eta trebetsaun ederrak hartu ditut, xaboia, estropajoa eta jostorrazarekin». Harrikoa egitetik, zulaturiko patrikak jostea ere bere esku geratzen da. Hegoaldera heldu arazi duen gutunean, larritasun egoera nola gainditzeko zuzendariari esaten du, frantses barne ministeritzaren oztipo guztiak gainditzeko. «Esan beharrik ez dago baina...tinko jarraitu», amaitzen du bere gutuna Txikierdik.

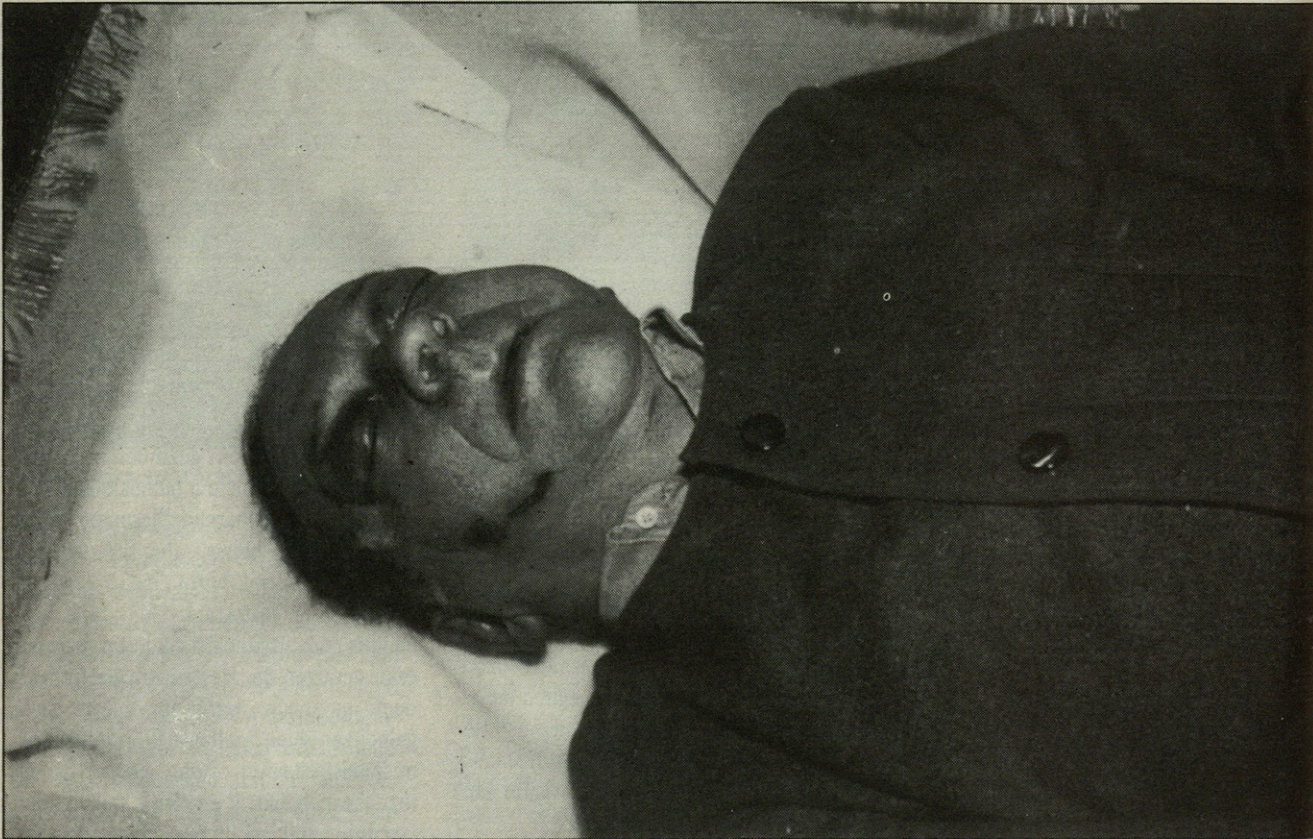
B. ARTOLA

Brouard-en kasua eta Amedoren tramak argitzeke oraindik

Gerra zikinaren erantzuleak Barne Ministeritzaren babesean

Santi Brouard akabatu eta bost urtera hil dute Josu Muguruza Madril-en. GALEk atentatua bere gain hartzen zuen agiri bat eman zen argitara, baina erreibindikazioari sinesgarritasuna ukatu zion berehala Madrilgo gobernuak. Ez zaio komeni, antza, Estatuko aparatu polizial eta zerbitzu sekretuen usaia darion GAL erakundea berriro haizatzerik. Ikerketa judizialak Amedo eta Dominguez-en erantzunkizunez gaindi aurrera egitea oztopatu da, bestalde, Barne Ministeritzatik. 'Amedo. El Estado contra ETA', J.Arques eta M.Miralles kazetarien liburu berriak, mahai gainean jarri du berriro gaia.

Santi Brouard-en afera eta Jose Amedoren gaitza, GALEn afera ikertzen dutenen eritzira, gerra zikinaren azken erantzuleak nortzu diren argitzeko bidea. Santi Brouard-en hiltzaileetarikoa eta komandokideen kontratista omen den Luis Morcillo Galizian dabilela izan da azken berria; poliziak ez du, hala ere, Morcillo atxilotu. Kasu honen sumarioa ez da oraindik hertsia, eta badirudi

Brouard-en hilketaren erantzuleak nortzu diren argitzeko dago oraindik. Hiltzaileetarikoa bat, Luis Morcillo, Galizian omen dago.

luze joango dela. Jose Amedo eta Michel Dominguez aurki epaituko dituzte itxura guztien arabera: GALen sareak aztertzen dituen sumarioa ez ezik Garcia Goenaren hilketa leporatzen diena ere itxita dago azaroaren 27tik. Epaiketa otsaila-martxoan izan daiteke.

Brouard-en kasua

Zapi epaile, bi abokatu eta hiru fiskalen eskutatik pasa da Brouard-en hilketaren afera, baina urruti dago oraindik bere burutzea. Juan Jose Rodriguez Diaz, *El Frances*, da oraingoz prozesatu duten bakarra, hiltzaileei armak saltzea leporatzen diotelarik. Rafael Lopez Ocaña, Brouard hil zutenakoa omen dena, atxilotua eta lekuko

nagusiak ezagutua izan da. Honen anaiak, Miguel Angel Ocaña, kasu honi buruz gehiegi zekielako akabatu zuen Alberto Granados; Luis Morcilloren aginduz antza denez.

Luis Morcillo omen da, egun, hilketa honen azken erantzuleak nortzu diren argitzeko gakoa. Hegoamerikan bizi zela uste izan da orainarte, baina Galizian dagoela ziurtatu dute berriki 'Interviú' n A. Rubio eta M. Cerdan-ek. Rafael Masa Gonzalez —*El Masa*— Guardia Civil-eko komandantearen babesean bizi omen da Morcillo; *El Masa* izan omen zen, hain zuzen ere, Morcillori Brouard-en atentatua egitea proposatu ziona.

G. Mendaile, C. Hitier, P. Sanchez, I. Miquel, G. Cantavenera, eta P. Labade, Amedo

poliziaren gidaritzapean mertzenarioak GALen lanetarako kontratatu zituztela aski frogatu da egun. Hauetako gehienei atentuetan partehartze zuzena izan zutela ere leporatzen zaie, Amedo eta Dominguez-i bezala.

George Mendaile Justizia espainolak Frantziara extraditatu zuen GALerako mertzenarioak kontratatu zituela eta —epaketaren zain dago orain—. Akusazio berdinaren pean extraditatu zuten Christian Hitier Belgikatik Frantziara —epaketaren zain dago hau ere—. Pedro Gomez, *El legionario*, Segundo Marey-en bahiketa eta Lasa eta Zabalaen 'desagerketa' leporatzen zitzaizolarik atxilotua izan zen, artxi-bo polizietako 38 errefuxiatuaren argazkiak eta polizia espainoleko mandoen tele-

Melchor Millares, kazetaria

«Fondo Erretserbatuen argitzean datza gakoa»

'Amedo. El Estado contra ETA' liburua aurkeztu du oraintsu Madrilén, Javier Arquesekin batera. GAL afera hurbiletik segitu duelarik, zerikusi handia izan du zenbait daturen argitzean. 'Diario 16' en aritu da orain gutxi arte; 'El Mundo' egunkari berrian dihardu orain.

Argia.— Zuen liburuaren titulua 'Amedo. El Estado contra ETA' da. Baieztatu al daiteke Estatua dela GALen atzean dagoena?

Melchor Miralles.— Ebidentzi osoak daude hori baieztatzeko. GALen atzean Estatua dagoela ez dugu guk bakarrik esaten, Baltasar Garzon epaileak berak esan du argi eta garbi GAL fondo publikoen desbideraketa baten bitartez finantziatu zela. Epaileak esana da ere Amedo eta Dominguez-en gainetik erantzuleak daudela eta ikertzen utzi izan balitzaio berak argitu ahal izango lituzkeela.

A.— Fondo erretserbatuak nork eta nola banatu ziren jakitea izan al daiteke gakoa?

M.M.— Gakoa, oso osorik, hor dago. Ez dago dudarik Amedo eta Dominguez zirela GALEko arduradun organikoak. Baina gakoa Amedo eta Dominguez baino areago joatean datza, eta hor ezinbesteko urrats bat eman beharra dago, fondo erretserbatuen argitzea alegia. Amedori ze dirukopuru luzatu

Melchor Miralles,
'El Mundo'ko kazetaria.

zitzaion, eta ze pertsonak luzatu zikion esaten ez bada gobernutik, goiko erantzukizunak argitzea ezinezkoa izango da.

A.— Ezkor ikusten zaitut Amedo eta Dominguez-en gaineko erantzukizunak argitzeko posibilitateari buruz.

M.M.— Orain Amedoren kasuarekin zerikusia duen gizabanako baten gaineko informazioa ematen dihardugu: prozesatua dagoen Francisco Paesari buruz Barne Ministeritzak ez dakiela ezer eta ez duela inolako daturik esan duen arren, gobernuaren agente bat dela demostratu dugu guk, informazio zerbituetakoa hain zuzen ere. Sineskaitza

da 'El Mundo' n argitaratutako informazio horren ondoren Ministeritza horretan ezer ez gertatzea.

A.— Ikusten al duzu goiko erantzukizunak argitzera eraman gaitzakeen bide berririk?

M.M.— Paesaren kasuak ireki duen bidea ona dela uste dut, hor sakondu daiteke. Gero, kazetariaren ikuspuntutik, Barne Ministeritzako ur nahasietan buzeatzen segi behar dela uste dut, ea gutxienez salaketen presioaren bidez Amedori dirua eman ziotenen izenak agertzen diren.

A.— Historikoki ezker abertzalearen kontra egindako atentuetan, hasieran beti ukatu izan da aparatu estatualen erantzukizuna, baina gero beti frogatu izan da atzean zerbitzu sekretuak edo polizia egon direla. Zer iruditzen zaizu Josu Muguruzaren hilketa 'Estatuaren krimena' dela esaten duen baieztapena?

M.M.— Goizegi da Estatuaren krimena den ala ez den baieztatzeko. Era guztietan, gobernuak erantzukizun handia du asunto hau erabat argitzen —eta argitu esatean ez dut esan nahi hiltzaile zuzenak zein diren argitzea, baizik eta hilketa egitea zeinek agindu zuen ezagutzea—. Krimena ez bada argitzen, bertan Estatuko aparatuak inplikata dauden susmoa hedatuko da.

Amedoren nagusiak

José Barrionuevo.

Rafael Vera.

Rafael del Río.

J.M. Rodríguez Colorado.

Manuel Ballesteros.

Francisco Alvarez.

Jesús Martínez Torres.

Miguel Planchuelo.

Antonio Rosinos.

Jose Barrionuevo: Barne Ministeria izan zen 82ko abendutik 88ko uztailera. Amedo eta Dominguez-i Fondo Erretserbatuetatik luzaturiko diruen berri emateari uko egin zion eta, «gobernuaren aginduz», bere subordinatuei gauza bera egin zezaten agindu zien.

Rafael Vera: Estatuaren Segurtasunerako zuzendari izan zen 83ko urtarritik 84ko otsailera. Ordutik, 86ko azarorarte, Barne Ministeritzako idazkariorde lanetan aritu zen, Segurtasunerako Estatuko idazkari izendatu zuten arte. Barne Ministeritzako zerbitzu sekretuen informazio guzti guztia bere eskuetatik pasatzen da eta Fondo Erretserbatuen kontrol zuzena berak du.

Julian Sancristobal: Estatuko Segurtasunerako zuzendaria izan zen Vera ordezkatu zuen arte. Aurretik, Bizkaiko Gobernadore zibila izan zen, gaur hartan jazo zen Larretxea bahitu nahi izan zuten lau polizien atxiloteta. Estatuko Segurtasunerako zuzendari zenean egin zituen GALEk ekintza gehien.

Rafael Del Río Sendino: 83tik 86ra Poliziaren Zuzendari Nagusia izan zen. Epailaren aurreko adierazpenetan Amedok Portugalera egin zuen bidaia eta Ministeritzako Fondo Erretserbatuetatik subkomisarioari dirua ematea baimendu zituen.

Jose María Rodríguez Colorado: Poliziaren Zuzendari Nagusia da gaur egun. Amedok Portugalera egin zuen bidaia Fondo Erretserbatuekin ordaindu zela aitortu zuen lehena izan zen.

Manuel Ballesteros: UCDrekin MULC(Mando Unico de Lucha Contrarriorista)eko buru izan zen. 86ko urritik Estatuko Segurtasunerako Idazkaritzan Informazio Gabineteko buru da. Amedoren kasuarekin zuzenki zerikusirik ez duen arren beti egon da gerra ziklari lotuta.

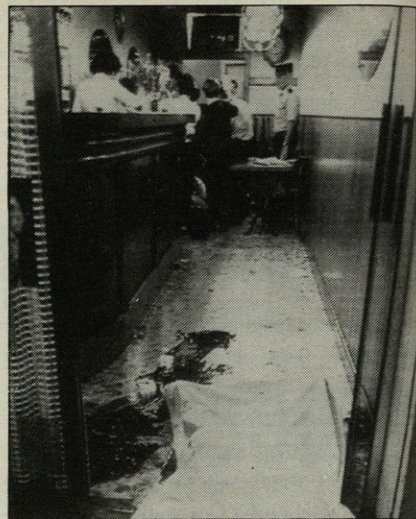
Francisco Alvarez: 82tik 84ra Bizkaiko Poliziaren burua. 84tik aurrera Barne Ministeritzako Informazio Gabineteko eta Operazio Berezien buru izan da. Larretxea errefuxiatuaren bahiketaren erantzunkizuna bere gain hartu zuen. GAL erakundearen zerebrotako bat omen da; 'GAL' siglak berak asmatu ei zituen.

Jesús Martínez Torres: Amedoren kontrako sumariotan ikertzen diren gertakari guztiak bera Informazio Antiterroristaren arduradun gorena zela gertatu ziren.

Miguel Planchuelo: 84tik 89ra Bizkaiko Poliziaren burua. Amedo eta Dominguez-en nagusia izan da beraz urte hauetan; beren mugimenduen berri izan behar zuen.

Antonio Rosino: Bilboko Informazio Brigadako zuzendaria izan zen 84ko martxotik 85eko irailera. GAL kasuaren hasieratik Amedo eta Dominguez-en defendatzaile onena izan da. Euren buruzagia zen Informazio Brigadan.

Julio Hierro Moset: 85eko irailetik 86ko uztailerarte Bilboko Informazio Brigadako zuzendaria. Euren buruzagi zuzenena, beraz, hauek Portugalera bidaia egin zuten garaian.

Amedok erositako Mattei eta Frugoli mertzenario italiarrek hil zituzten, 'Monbar'eko atentatuan, lau euskal errefuxiatu.

fonoak gainean zituela —askatzen ez bazuten adierazpen argigarriak egingo zituela mehatxu egin zion Amedori; gartzelan hil zen, Amedoren aginduz pozoinduta nonbait—. Ismael Miqueli R.Caplanne hil zuen komandoa osatu zuela leporatu zioten baina, bere agindupeko mertzenario guztiak atxilotu bazituzten ere, berak ihes egin zuen inspektore batek eman zion abisuari esker —egun Thailandian preso dago, droga trafikoagatik zigortua—. Guy Cantavenerari, Xabier Galdeano akabatu zuen komandoko buru bezala atxilotu ondoren, betirako zigorra ezarri diote. Philippe Labade, Bilboko subkomisarioaren erantzunkizuna argitzen hain garrantzitsua izan den trama portugaldarraren antolatzaile eta buru izan zelarik, Portugaleko gartzela batean preso dago orain. 'Monbar'eko atentatuan lau errefuxiatu hil zituzten Lucien Mattei eta Pierre Frugoli ere giltzapean daude, betirako zigorpean biak.

Guzti hauen eta beste askoren erantzunkizuna ez da iada zalantzan jartzen, guzti hauen gaintik Amedo eta Dominguez zeudela inork dudan jartzen ez duen bezala. Amedok, ordea, inori GALEn sartzea eskaintzen zion bakoitzean Madrilgo gobernuaren agindupeko lan bezala aurkeztzen zion proposamena. Bere nagusien babesa zuela ziurtatzen zuen.

Zerbitzu sekretuak eta aparatu polizialak

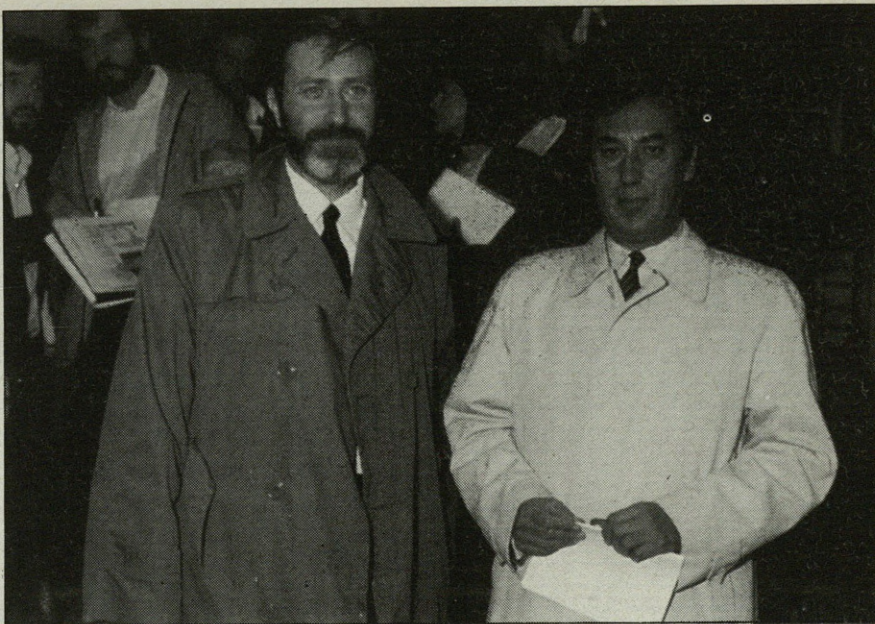
«GAL erakundea finantziatzeko Barne Ministeritzaren diruetatik jakinaren gaineko diru desbideraketa» bat egon zela baieztatu.

tatu zuen Baltasar Garzón epaileak, Barne Ministeritzako arduradun desberdinek —Rodriguez Colorado, Miguel Planchuelo, Jose Barrionuevo...— Fondo Erretserbatuen gaineko galderei erantzuteari uko egin ziotenean. Amedori bere mertzenarioen soldatak ordaintzeko eta beste gastuak egiteko dirua nondik zetorkion argitu nahi zuen epaileak.

Barne Ministeritzak, Felipe Gonzalez-en babes osoaz, ez zuen ezer argitu. Are gehiago, ezer argi ez zedin ahalegin guztiak egin zituen. Barne Ministeritza eta instantzia polizial desberdinen zerikusiaren susmoak aspalditik datoz ordea.

1983. urtearen hasieran Barne Ministeritzan egindako bilera batean erabaki omen zen GALen sorrera. 'Amedo. El Estado contra ETA' liburuaren egileek adierazten dutenez, bilera horretan honako hauek egon ziren: Casinello jenerala, Ostos koroñela, Rafael Vera, Jesus Martinez Torres eta Francisco Alvarez Sanchez.

Lasa eta Zabalen desagerketa baino bi egun beranduago eta S.Marey-en bahiketa baino hilabete t'erdia lehenago —Martin Barrios militarra ETAp-k bahiturik zuen garaian—, J.M. Larretxearen bahitzeko ahaletan harrapatu zituzten lau polizia —GEO taldekoak—; Francisco Alvarezek, orduan Bilboko Polizia buru eta gero Estatuko Informazio Zerbitzuen buru, bere gain hartu zuen ekintzaren erantzunkizua.

Fernando Salas, Amedo eta Dominguez-en aurkako akusazio popularren abokatua, eta Gonzalo Casado, bi horien defendatzailea.

na, Martin Barrios askatu ahal izateko egindako ekintza zela argudiatuz.

Bestalde, hiru mertzenario portugaldarren eskutik Amedo eta Dominguez errugabe zirela erakutsi nahi zuten gutunak Espainiatik zuzendutako montaiak bezala ageri zen azkenean. Barne Ministeritzako zerbitzu sekretuetatik seguru aski.

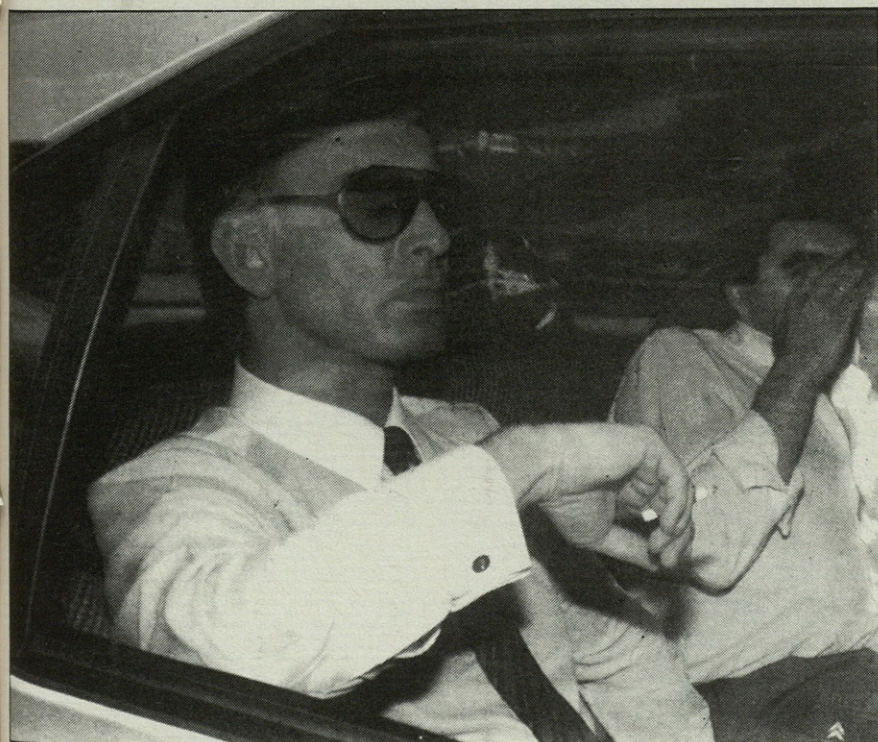
Inmaculada Gomez, Amedoren neska lagun ohiak, Amedo leporaino inplikatzeko zuten adierazpenak 'Diario16'ek argitaratu

eman eta lau egunetara lau bisitari berezi izan zituen Amedok Guadalajarako espetxean: Francisco Alvarez —Bilboko Polizia buru ohi eta MULCeko arduradun ohi—, Antonio Rosino —Bilboko Informazio Brigadako arduradun ohi—, Julio Hierro —Brigada bereko arduradun ohi—, eta Miguel Planchuelo bera. Garai horretan baikoitza Estatuko puntu desberdinetan zegoen, baina «laguntasun bisita bat egitea» bururatu omen zitzaizkien guztiei.

Hamaika dira Barne Ministeritzako elementuak Amedo eta gerra zikinarekin lotzen dituzten gertakariak. Azkenak nahiko inportantea dirudi, eta argitzeke dago oraindik: Blanca Balsategi, Michel Dominguez-en neska lagun izandakoak, Inmaculada Gomez-ek egindako deklarazioen ondoren, Francisco Paesak Amedo eta Dominguez-en aldeko deklarazioak egitera bultzatu zuen. Ministeritza batean egiten zuela lan adierazi zion Blanca-ri. Barne Ministeritzarekin zituen harremanak eman zituzten ezagutzera J.Arques eta M.Miralles kazetariak, 'Diario16' en, argazki eta guzti. Atzerrian ihesita dago egun.

Ikerketetan aurrera egitea nahiko zaila dago, Melchor Millares kazetariak dioskenez, Barne Ministeritzak GALen afera argitu ez dadin egiten dituen ahaleginak direla medio. 'Amedo. El Estado contra ETA' liburuaren egile honek argirik ikusten du hala ere: «Francisco Paesaren hariari heldu eta Barne Ministeritzako ur nahasietan buzeatu behar da begibistakoa den Estatua- ren inplikazio horretan sakontzeko».

I.MURUA

Jose Amedo Fouce da GAL sareko hari gehienak kontrolatzen zituena. Dirua eta babesa beste nonbaitetik zetorkion ordea.

ækide dira:

PATXI BISQUERT.	Antzezlea.	JOXEAN AGIRRE.	EGIN/HEMEN.
JOSE MARTIN APALATEGI.	Antropologoa, EHuko irakaslea.	AMELIA LORZA.	Atletismoa.
JOXEMI ZUMALABE.	EKBren lehendakari ordea.	BALERE BAKAIKOA.	EHuko irakaslea.
SEBASTIAN LIZASO.	Bertsolari txapelduna.	JOXERRA GARZIA.	ETB.
RUBEN GOROSPE.	Txirrindularia.	MIKEL H. ABAITUA.	Idazlea.
MARTIN UGALDE.	Idazlea.	PILAR IPARRAGIRRE.	Idazlea.
JOSE ANGEL IRIBAR.	Lezamako entrenatzailea.	JOXEMARI ITURRALDEA.	Idazlea.
JOXE AZURMENDI.	Filosofoa, EHuko irakaslea.	JOSU LANDA.	Idazlea.
MANEX GOIENETXE.	Idazlea, Euskaltzaindiako urgazlea.	XABIER MENDIGUREN E.	Idazlea.
JEAN LOUIS DAVANT.	Euskaltzaina.	JOSE ANTONIO ORMAZABAL.	Elkar.
MARI ABREGO.	Mendizalea, Everesterako espedizionaria.	PABLO SASTRE.	Kazetaria, idazlea.
JESUS LEZAUN.	Teologoa, idazlea, irakaslea.	INAKI URIA.	Kazetaria, idazlea.
SABIN ANGOITIA.	Txirrindularia.	XABIER ANZA.	Mendizalea.
REMIGIO MENDIBURU.	Eskultorea, KORRIKAREN lekukoaren egilea.	JESUS MARI ARRIETA.	Idazlea.
A. LEANIZBARRUTIA.	Txirrindularia.	JUANITO DORRONSORO.	Idazlea.
MIKEL LABOA.	Abeslaria.	ZUMETA.	Margolaria.
FITO RODRIGUEZ.	Pedagogoa, EHuko irakaslea.	XABIER PORTUGAL.	Pasaiko alkatea.
EMILIO MAJUELO.	Historialaria.	JUAN MARTIN ELEZPURU.	Idazlea.
JOSE MARI ESPARZA.	Historialaria.	JUAN MARI IRIGOIEN.	Idazlea.
ENRIQUE ZELAIA.	Akordeolaria.	INAKI RUIZ DE PINEDO.	Gasteizko zinegotzia.
MARIANO IZETA.	Idazlea.	ROBERTO OÑADERRA.	Radio Vitoria-ko kazetaria.
ALEJANDRO ARIZKUN.	Nafarroako Unibertsitateko irakaslea.	FEDERIKO GARMENDIA MARTINEZ.	Alfareroa.
MARI CARMEN ELIZAINZIN.	Medikua.	ABEL ENBEITA.	Bertsolaria.
JABITXU PEREZ DE OBANOS.	Tuterako gaitaria.	ANDONI SAEZ DE BURUAGA.	EHuko irakaslea.
RIKI-RAKE.	Antzerki taldea.	JESUS VALENCIA.	Askapena.
ERRAMUN BAXOK.	EHuko irakaslea.	JAVIER ELORRIAGA.	Sindikalista.
JOKIN APALATEGI.	Soziologo-editorea.	JOSE RAMON MELGIZO.	Eskultorea.
TXILLARDEGI.	Hizkuntzalari, EHuko irakaslea.	SEVERINO RODRIGUEZ YURRE.	HBko zinegotzia.
JOSEBA TOBAR ARBULU.	EHuko irakaslea.	GASTEIZ ANTZERKI TALDEA	
MAITE IRIDIN.	Abeslaria.	BANDA RHEI ANTZERKI TALDEA	
ANDOLIN EGUKITZA.	Deustuko Unibertsitateko irakaslea.	CARLOS GIL.	Kazetaria eta Antzerki kritikagilea.
XABIER ISASL.	EHuko irakaslea.	MAITENA ETXEBARRIA AROSTEGI.	EHuko irakaslea.
FERNANDO MIJANGOS.	EHuko Pertsonalgo Batzordeko idazkaria.	GASTEIZ ANTZERKI TALDEA	
JOSE RAMON ETXEBARRIA.	EHuko Gobernu Batzordeko partaidea.	BANDA RHEI ANTZERKI TALDEA	
LUTXI LARRAZABAL.	EHuko irakaslea.	CARLOS GIL.	Kazetaria eta Antzerki kritikagilea.
ANTXON AZKARGORTA.	Kazetaria, EHuko irakaslea.	MAITENA ETXEBARRIA AROSTEGI.	EHuko irakaslea.
LAURA MINTEGI.	Idazlea.	KOLDO ZUAZO ZELAIA.	EHuko irakaslea.
JOXE AUSTIN ARRIETA.	Idazlea.	XABIER PALACIOS KINTERO.	EHuko irakaslea.
PAULO IZTUETA.	EHuko irakaslea.	RENE SANTAMARIA.	Abokatua.
PILARTXO ETXEBARRIA.	EHuko irakaslea.	SANTI HERNANDO.	Artzeniakako ikastolaren zuzendaria.
XABIER PALACIOS.	EHuko irakaslea.	IMANOL LAZKANO.	Bertsolaria.
XABIER APAOLAZA.	EHuko irakaslea.	PAKO ARISTI.	Idazlea.
PAULI NABILA.	Zorroagako dekanordea.	JOSELU ANAIK.	Musika taldea.
KOLDO GOROSTIAGA.	EHuko Irakasle Batzordeko partaidea.	URTSA ERRAZTI.	Arabako Ikastolen Elkarteko Indarreko Lehendakaria.
MIKEL FERNANDEZ AIZPURUA.	Magisteritzako irakaslea.		
MIKEL URKOLA.	Psikologian katedraduna Magisteritza Eskolan.		
LAURA SANTAMARIA.	Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko irakaslea.		
CARLES CASTELLANO.	Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko irakaslea.		
EVA SERRA.	Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko irakaslea.		
BLANCA SERRA.	Bartzelonako institutu batetako irakaslea.		
JOSEP INGLES.	Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko irakaslea.		
JUAN MIGUEL MUNARRIZ.	Estomatologoa.		
MIKEL IRIARTE.	Baztandarren Biltzarrekoa.		
ANJE DUHALDE.	Kantaria.		
JEAN LOUIS MAITIA.	Seaska-ko lehendakaria.		
LUZTEN ETXEZARRETA.	Kazetaria.		
ANUNTZI ARANA.	Idazlea.		
EMILIO LOPEZ ADAN (Beltza).	Ginekologa, idazlea, historialaria.		
JOSE RAMON ANDA.	Eskultorea.		
POTATO.	Rock taldea.		
IRO LANDALUZE.	Antzezlea.		
TXEMA RAMIREZ.	Kazetaria.		
JOSETXO ARRIZABALABA.	Pasai Donibaneako Erreka traineruko arraunlaria.		

Hauek, eta beste ehundaka lagun ere.
IZAN AEKide!

eutsi euskarari

Herbert Martinez, FMLNko ordezkariarekin

«Definitze estrategiko etapa batera ailegatu gara»

Laster hilabete El Salvadorreko FMLNk negu ofentsiba zabal honi ekin ziola, eta eskuratu posizioetan gelditzeko asmorik ez itxura denez. Abiadura handiko gertakizun horiek direla eta, Euskadira etorritako Herbert Martinez, Europako Radio Venceremos-eko koordinatzaile eta Estatu espainoleko ordezkariarekin izan gara hizketan.

ARGIA.— Gauzak azkar doaz baina, une honetantxe [abenduak 2], zein da egoera militarra?

Herbert Martinez.— Gaur heldu zaizkigu informazioak, Santa Ana eta San Miguel-eko infanteria koartelek setiatuta segitzen dutela, Chalatenango-koa ere bai, eta San Salvadorren borrokak indarrez berrasi direla: militar eta oligarken auzoak atakatu ditugu, San Francisco kolonia adibidez, Armadaren Estatu Nagusitik 200 metro eskasera. Ofentsibara gaude, eta Armada erdialde eta kostaldeko lerroetara bildu da, hiri inportanteenetara, eta beraz guk zonalde liberatuen kontrola ziurtatu dugu, erretaguardia finkatuz.

A.— Ofentsiba hasiz gero ez al duzue non edo han atzera egin zuek?

H.M.— Prentsak datu hori erabili du, baina ez da egia. Egiten ditugun desplazamenduak gerra-legeen arabekoak dira, San Salvadorreko (1.200.000 lagunekoa hiri konplexua) burruka urbanoak eskatzen dituen maniobrak. Posizioak aldatzen ditugu Armadari efektibitate gehiagoko kolpeak emateagatik.

A.— Azkeneko ofentsiba al da hau?

H.M.— Hori prentsak darabilen terminoa da, guk ez diogu horrela esaten, definitze estrategiko etapa batera ailegatu gara esaten dugu guk.

A.— Galdu al du erabat inizatiba Armadak?

H.M.— 1984tik galduta dauka, Moscardón-go bataila eta gero. Orain, San Salvadorreko ofentsiba baino bi egun lehenago, euren esan zuten hiria atakatzeko plan bat deskubritu zutela eta behar ziren neurri guztiak hartu zituztela eta egoera kontrol-

«Ez dute beren planteamenduetan kontutan izan FMLN eta masen arteko kontaktoa».

pean zeukatela; beraz abisatuta zeuden, eta iparraldetik bi bataloi hiriratu zituzten, eta halaz eta guztiz ez zuten gure ofentsiba eragotzerik izan. Zorritzarez ezintasun horren aurrean bonbaktaketa indiskriminatu hautatu dute.

A.— Duda zegoen FMLNk bere su-potentiari eusterik izango ote zuen denbora luzean.

H.M.— Lehen momentu batean, berek konfiantza zuten, guk atzera egin beharko genuela; gero berriz, ikusirik gelditzekotan iritsi ginela, berririo konfiatu dute zona horietan isolatu eta desgastatuko ginela—baina planteamendu honek akats bat zuen, alegia, ez du kontutan hartu FMLN eta masen arteko kontaktoa. Hots, horrenbestez ez da problema militarra soilik, politiko-militarra baizik. Ito egin nahi gintuzten, ez zuten elikadurarik, ez zuten Gurutze Gorria pasa zedin uzten. Baina FMLNk eutsi egin dio, eta eurek hartu behar izan dituzte emergentziatzko neurriak: Honduraseko Tonkontin-go eta El Salvadorreko llopango-ko aireportuen artean zubi bat antolatu dute, Armadari gerra tresnak iristarazteko. Horniketa problemak eurek izan dituzte, guk baino gehiago. Herriak lagundu digulako, gazteak hiri-milizietan sartu direlako eutsi ahal izan diogu.

A.— Gerra luzatuko balitz, eusterik izango ez bazenute...

H.M.— Bi aterabide ditu El Salvadorreko gatazkak: aterabide politiko negoziatua eta aterabide militarra, intsurrekzioaren bidez. Lehenengoa ez da bistan denez gobernu egiten ari den hautua, hor ditugu negoziatzale zirenen hilketak, Ellacuria aitarena, eta Cristianiren idazkaria zen «Chachi»

Guerrerorena berarena ere. Baina guk horretara segitzen dugu, odol-jarioa ebitatu nahi dugulako, halere ez badute bide hori onartzen, eta ditugun baldintzak ditugula: %75eko langabezia, deskapitalizatzearen ondorioz %40an funtzionatzen duen egitura produktiboa, 2.500 milioi dolarretako kanpo-zorria, 75.000 hil, 9.000 desagertu, milioi bat errefuxiatu, milioi erdi bat desplazatu... El Salvador giza-leherketa baterantz doa, eta hori emango balitz, gure erantzukizun historikoa leherketa horren buruan egotea izango litzateke.

A.— Amore eman dezaten posibilitaterik ikusten al duzu?

H.M.— Guk nabari dugu Armadaren sektorerik atzerakoieneen baitan jarrera bat, gerra zeharo galdurik ikusten ez duten bitartean, negoziatzearen aurkakoa. Oraintsu EEBBetatik jasotako 95 milioi dolarretan konfiatzen dute, eta gainera gerraz negoziatzea eginda dute, oraindik jarraitzea komeni zaie, baina krisia okerragotuko denez, baliteke aurrerago orain proposatzen direnak ez baina beste gauza batzuk negoziatu behar izatea: hala nola Vietnamen Tet-eko ofentsibaz gero iparramerikarrak beren irteera negoziatzen hasi zirelarik.

“**B**i aterabide daude orain: politiko negoziatua eta militarra, intsurrekzioaren bidez”

A.— European berriz, ze jarrera ikusten duzue?

H.M.— Europako gobernuak ez dute esero zitekeen erantzun azkarrik izan, beste kasu ez, desagun, hain inportante batzuk zirela kausa, Salman Rushdirekin adibidez, askoz ere drastikoagoak izan ziren. enbaxadak itxi, harremanak hautsi. Halere aterabide negoziatu bat lortzeko gure planteamentuen aldera posizionatzen dira gehienbat, eta Ertamerikako beste gobernuak El Salvadorreko gerran ez parte hartzeko deia egin dute.

A.— Ertamerikako egoerak zein eragin izan dezake, zuenean?

H.M.— Iparramerikarrek presio handia egin dute, ustez, Honduras eta Guatemala gobernuen gain, gerran sar daitezela. Guatemaldarrek elite bataloi baten sekzio bat bidali dute El Salvadorrera, eta beste 15.000 soldadu bildu dituzte mugara. Honduraseko mugara bestalde, bertako eta EEBBetako tropak desplazatu dira, eta dagoeneko hondurastar abizioak bonbazkatu egin ditu Chalatenangoko posizio batzuk. Zeharkako interbentzioa bilatzen dute beraz estatubatuarrek. Baina guk abisu egin diegu, ez mehatxatu, baina errealtateaz abisatu, gobernu horiek sartzen badira, gatazka eskualde osora zabalduko dela. Guk ez dugu mugarik hautsiko, baina bai geure defentsan arituko gara. OEA, Nazio Batuen Erakundea posizionatu dira dagoeneko, gobernu horiek abstenitu daitezten. Hori nolabait eutsita dago. Bestetik Cristian ni saiatzen ari da atentzioa Nicaraguarantz desbideratzen, Usulután-en nicaraguar abioi bat armekin erori zelakoan, zeina prentsak berak ere ez bait du sinistu. Horrekin Cristianik ertamerikar presidenteen bilkura ebitatu nahi luke, zeren eta bertan bonbaktaketen genozidioagatik, jesuiten hilketengatik kontuak eman beharko lituzkeen, eta azken batez irtenbide politiko negoziatu bat onartu, Esquipulas-en erabaki zena bete, su-etena, demokratizazioa, hauteskunde berriak. Ertamerikako tontorrean horretara behartuko balute berriz, gero barruan sektorerik faxistenekin negoziatzera joan beharko luke, eta krisi politiko areagotuko litzateke. Hori bera gertatu zen Cristianik Honduraseko Tela-ko akordioak sinatu zituenean, handik bultzatzen Armadaren Estatu Nagusiak eta Arena-ko sektoreek haiek «Cristianiren akordioak» zirela esaten zuten: ez gobernuak ez Armadarenak, zeinarekin garbi gelditzen zen akordio haiek betetzeko inolako

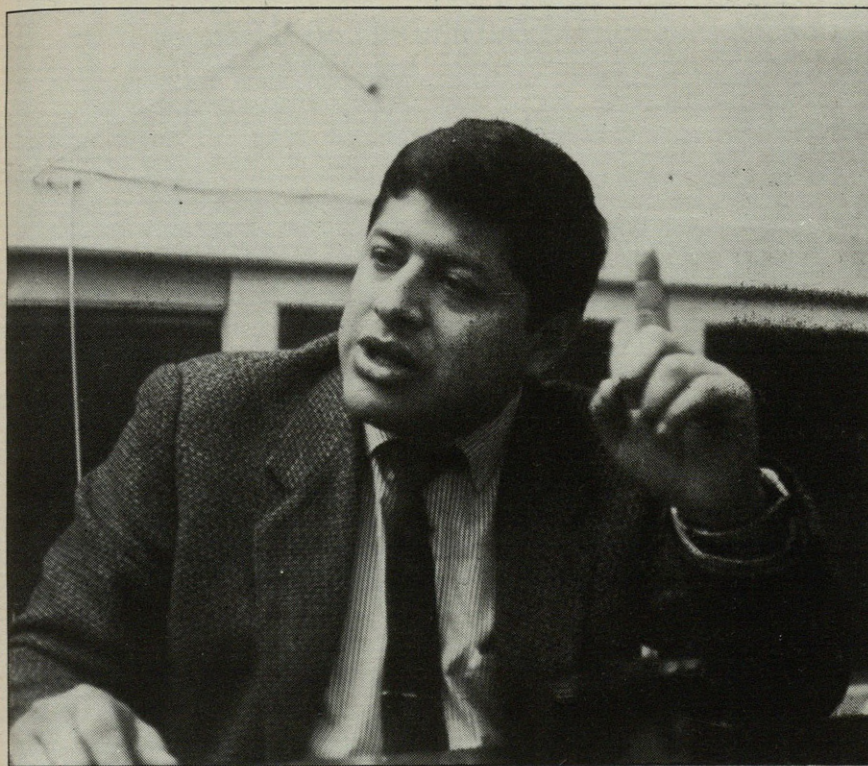
«EEBBek presioa egiten dute, Guatemala eta Honduras bidez zeharka interbenitzeko».

Creil-go beloaren kasua

Arrazisten estalkia

«**P**rofs, ne capitulons pas!», «Le piège religieux», «Fanatisme: la menace religieuse», titulatzan zuen urria-azaroko hiru aletako azaletan, tamaina handiz, 'Le nouvel observateur' Frantziako astekari sozialista-eskuindarrak. Zein den gaia? Urrian hain zuzen Paris iparraldeko Creil-go lizeoan islamiar familia bateko bi neska «beloa» eramateagatik eskolatik bota zituztela. Protestak eta —batez ere— kontra-protestak nagusitu dira Frantziatz hilabete paseaz. Eskola laikoa defendatzearen aitzakiaz, berriz ere islamiarren aurkako eraso izugarria. Nabar dezagun ordea: Hasteko, ez zen «beloa» Fatima eta Lela, neskatala haiek zëramatena, buruko painueloak baizik, gure atsoek daramatenaren antzekoa, orain ez asko gure elizetan sartzeko baitezpadakoa zen tokilaren modukoa. Ohitura bat da, erlijioarekin lotua noski baina kultur-tradizio bat finean, beste batzuek igandero Jesusen gorputzaren pusketa bat jaten duten legez. Zertara horrenbesteko istiluak? Noski neskatalak ez ziren «libre» hura eramateko, gurasoek zituzten hartara behartu. Eta bataioa? Painueloagatik asaldatu dira, eta lepotik txintxilik gurutzera daramate, edo —juduek— Daviden izarra. Ez, desagun garbi: estakuru hutsa izan da «belo»arena. Beti eraman izan dute islamiarrek horrelakorik. Zergatik orain ekin haien kontra? Zauriak areago irekitzeko, soilik. Erreakzioak kate-gisa bait datoz: Montfermeil-eko alkateak bere komunako inmigratuen haurrak ama-eskolara joan daitezen debekatu nahi du. Aipatu astekariak, bere azkeneko alean, inkesta bat argitaratu du, popularen %83a «conte le foulard en classe» dagoela erakutsiz. Nik ez dakit islamiarrek, baina beste horiek, arrazista guzti horiek, badakit oso garbi ez dutela nahi islamiarrak gizarte frantsésean integra daitezen. Eurak, fatxa zahar-berritu xenofobo horiek dira Europar sobranter direnak.

Fanxin

«Sistema aldetik gelditzen den alternatiba bakarra demokrazia herritarra dugu».

xederik ez zutela. Cristiani mantentzen badute demokraziaren irudia ez galtzeagatik desterik ez da; ikusten dugu ordea, orain *toque de queda* dekretatu dutenean, agindua René Emilio Pons-ek ematen duela, «Tandona»ren, Armadaren sektorerik atzerakoenak alegia, eta ez Parlamentuak, beren Konstituzioak berak dioen bezala. Cristiani ez da deus, kukuso bat da, hitzegin behar duenean ere zer esan behar duen amerikarrek esaten diote, gerra erreporteak eta prentsaurreak momentu honetan EEBBetako enbaxadak ematen ditu.

A.— Negoziaketa bide horretan, zein plataforma duzue FMLNkoek?

H.M.— Puntu konkretu batzuk ditugu. Bat da Armadaren depurazioa: sektore bat dago bere baitan mintzatzen ez dena, berea inposatu egiten duena, errepresioaz jakina. Bestetik nekazal erreforma dugu, guztiz ezinbestekoa. Gero ere justiziaren erreforma sakona, badira eta heriotz-«eskudroneroak» libre lagatu direnak eta langile batzuk aldiz paro bat egiteagatik urte-tarako giltzaperatu dituztenak.

A.— Munduaren baitan nola kokatzen duzue zuena, zein iraultza mota daramazue aurrera?

H.M.— Demokrazia kontraintsurjente guztiak probatu dituzte El Salvadorren, eta denek egin dute porrot. Beste alternatiba, alternatiba bakarra gure ustez, demokra-

zia popularra da, herri konsensoarekiko gobernu bat sortu, gobernu zabal bat, kanpoan bakarrik autoeskluitzen direnak geldituko bait lirateke, eta gobernu horrek multipartidismoa, adierazpen askatasuna, ekonomia mixtoa zainduko lituzke.

A.— Esaiguzu bukatzeko zerbait herri mugimenduaren egungo egoeraz.

H.M.— 1978-1982 bitarteko errepresioaldia eta gero jendeak poliki-poliki altxa zuen burua, baina ekitaldi bakoitzari errepresioaz erantzun izan zaio, eta mugimenduak erradikaltu dira. Erakunde asko dago, politiko, bakezale, sindikal, gremial, nekazari erakundeak dira konbatiboenetakoak, eta erakunde guzti horiek, ez daude atomizatuak, helburu konkretu eta baterakoi batzuekin ari dira. Autogestioa aipatuko nuke, oraingo eskualde liberatuetan garrantzi handia duena, osasun, hezkuntza, produkzio brigadatan antolatuta. Herriak berak antolatzen berak antolatzen dira, guk gomendapen batzuk egiten dizkiegu, konparazio badira kafe-alorretatik aldegin duten «kafeteroak», orduan bertan gelditzen direnek saiatu beharko lukete bertako mozkinak justuki banatzen, denengana iritsi daitezen eta ez dadin gertatu lehengoan tokian beste nagusi batzuk, beste talde hegemoniko batzuk ipini daitezen.

PABLO SASTRE

Probak gehitu badira ere, ikuslego kopurua berean datza

IDI-DEMAK ITZAIN FALTAN

Sanandresak zirela medio, Azkoitiara gerturatu ginen lehengo asteko ostegunez, idi demak ikusteko asmoz. Tradizioak oraindik bizirik dirau, jende frango eta partaidetza ugari. Idi proben mundu honen inguruko gora beherak aztertzea da ondorengo artikulu honen xedea.

Urteetan mantendutako tradizioari eutsiz, proba ugari jokatzen dira urtean zehar oraindik orain Euskal Herriko probalekutan barna. Kirola baino, tradizio gisa hartu izan dute gehienek, euskaldunok lehiarako dugun grinaren ondorio.

Egun ordea egoera bestelakoa da, jokoan aritzeko baliabideak gehitu egin diren heinean, jokorako zaletasunak behera egin bait du apur bat.

Herri kirolen federazioko kidea den Angel Errazuren iritziz, jokoak bultzaturiko ikuslegoa dugu probelekutara hurbiltzen

dena, baserri girokoa batipat. «*Probatar joaten den jendea, jokalaria da, inoiz ez ikuskizunaren xedez gerturatutakoa*». Jende mota hauen izaeraz hitzegiterakoan, baserri giroko izaera da eskuarki azpimarratzen dena. Azken urte hauetan ordea, «kaletarren» presentzia urri bat soma daiteke, beti ere arestian azaldutako helburuz gerturautakoa. «*Beste herri kirol batzuetan, jende gehiago joaten da ikusle gisara, komunikabideen jokaera ere bestelakoa bait da*».

Idien profesionaltasuna

Animalien jabegoan ere, aldaketa nabaria eman da azken urteotan. Aintzinean

Jende ugari biltzen da oraindik probatan.

Animaliak gehiegi zigortzen direla diote askok.

baserrian lanean aritzen ziren animaliak plazaratezn baldin baziren lehiaketatara, xede honezaz prestatutakoak dira egun plazaratzen direnak, honek dirutza ugaria eskatzen duelarik. «Idiak nolabait ere profesionaltzen ari direla esan daiteke, proba-tako idiak ez dira baserrian ibiltzen».

Idien profesionaltasun honek, dirutza ugaria eskatzen du prestatzaileengan, ho-nek baserritarrak mundu honetatik alden-du dituelarik. «Baserritarrak ez dira proba-tan ibiltzen, idi pareen jabe gehienak, base-rriko arbasoak izaki ere, kaletarrak dira». Herri kirolak beraz, galdu du bere baserri

Probatara joaten den jendea dirua jokatzeko duena da.

kutsua, baserritarrez gain, kaletarrak ha-siak bait dira jokoan.

Animalien jabe diren elkarteko partai-deek beraz, afizio handia behar dute izan kirol honetan aurrera jarraitzeko, presta-kuntza mailak gora jo bait du azken urteo-tan. Idien balioaz gain, guk ditugun datuen arabera 3.000.000tan baloratu izan dira

Apostuen errituala

Idi proben erritualaren barruan apostuek osatzen dute elementu zaratsuen, eta jabe beraien arteko apostuez aparte bi trabes mota desberdin daude egungo lehiaketetan. Lehendabizikoa indibiduala da oso, eta pelotako korretajearen antzera bilakatzen da, eta bestea aldiz, antolakuntzak diru pixkat ateratzeko eratzen duen kiniela da.

Kiniela dema bakoitza hasi aurretik burutu behar da. Apostua egin nahi duenak hogeituro balio dituen txartela erosi eta bertan, begi aurrean duen idi pareak zenbat plaza, zinta eta metro burutzea espero dituen ezarri behar du. Proba hasterakoan kiniela itxi egiten da eta antolakuntzaren esku geratzen dira txartel guztiak. Irabazlea idi parearen markara gehien aurreratzeko dena izango da, baina beti ere pasatu gabe, garaileak azpitik hurbilena izan behar baitu. Honek, jasotako diru kopurua- ren ehuneko hirurogeita hamarra eskura-tuko du honela, bataz beste.

Korretajea pelotan egiten den berdintsua da. Korredore bakoitzak mila pezeta ordaindu behar ditu probalekura sartzeko,

eta norbaitek apostua bota bezain pronto kantatzen hasten da. Pelotan gertatzen den bezala, korredoreek beren portzentaia jasoko dute, apostuaren ehuneko hama-bi-hamabosta inguru. Trabes mota hau de-ma ari den bitartean garatzen da eta guztiz independentea da. Korredoreak beregain hartu behar du prozeduraren erantzukizun osoa.

Normala den bezala, azken mota hau benetazko apostuzaleen jokamoldea da, eta batetik edo bestetik guzti denak nahiko ezagunak dira elkarren artean. Kiniela ber-ritz, jende xehe eta soilen dibertimendu bi-hurtzen da sarri askotan, ehun duro ximple jokatzeko gogoz dagoen pertsonaren joera beraz. Herri kirol gehientsuenetan bezala-xe, apostua elementu garrantzitsu bilakatu da eta gaur egun asko jokatzeko du jen-deak, ondura gertu dagoenean bereziki. Aian, orain aste gutxi, esate batera, izuga-rriko diru kopurua mugitu zen han hemen-ka, eta inor gutxi aldegin zuen bertatik zertxobait irabazi, edo galtzeko.

A.GOSTIN

oraintsu punta-puntako bikoteak, entrena-
mendu bereziak, elikadura eta albaiteoak
behar beharrezkoak bait dira.

Kirola ala tradizioa?

Kirola baino kultur tradizio bezala atze-
maten du Angel Urrazuk idi proben mun-
du hau. Beste askok ordea, kiroltasuna da
gehien azpimarratzen dutena. Kirol izaera
hau da jokatzeko den diruarekin batera, pla-
zatan izaten diren animalien gehiegizko
"jipoitzeen" oinarria. Askoren ustez, neurri
gogorak hartu behar dira lehen bait le-
hen, jendea oso sensibilizatu bait dago
gaur egun gai honekin. «Momentuz, fede-
razioko arautegietan ez dago ezer idatzirik
gai honen inguruan».

Angelen iritziz ordea, ez dago gai hau
juezen esku, albaiteoren esku baizik. Ani-
mali bakoitzak, guk nortasun agiria dugun
erara, zenbaki bat dauka, albaiteoek kon-
trolatu beharrekoa.

■ diak nolabait ere profesionaltzen ari dira.

Federazioaren gainera, Foru Aldundiek
dute gai honetan zer esan handia, beraiek
ezartzen bait dituzte bete beharrak. «Foru
aldundietatik arau asko ezartzen dira, bai-
na gero beraiek ez dituzte betetzen. Proba
bakoitzera albaiteo bat bidaltzea behar-
tuta daude, eta Gipuzkoan behintzat hau
ez da horrela gertatzen. Eskatu bai, baina
beraiek ez dituzte arau horiek betetzen».

Itzainak urri

Idi pareak funtsa izanik, itzainak dira
beste elementu garrantzitsua. Hauen ar-
tean klasikoak direnak, hots, Markinako
Leoia, Agustik Umanzaga, Ikatz...talde
bat osatzen dute, nolabait ere talde prezia-
tuena. «Itzain edo karreteroaren kopurua oso
txikia da, dauden idi jabe proportziorako
karreterorik ez dago».

Bospasei itzain hauek gain, zenbait
gazte daude mundu honetan sartu nahi du-
tenak, oztopoak ugariak direlarik. Ozto-
poen artean idi jabeek eta gainontzeko
itzainak ezarritakoak dira nagusienak: idi
jabeek aritutako itzainak nahi dituzte soi-
lik, honek ematen bait du esperientzia.
Gazteak berriz, beraiei zuzendutako lehia-
ketetara murriztu behar dira soilik. «Idi ja-

Antonio Totorikaguena

«Animalia ezagutu beharra dago».

Antonio Totorikaguena izena askorentzat ezezaguna baldin bada ere, Markinako Leoia izenez Euskal Herriko plaza orotan ezaguna den gizona dugu markinarra. Gizon proba eta soka-tiran aritzeaz gain, Idi dematan dabil egunotan plazarik plaza bere maixutasuna erakutsiz.

**ARGIA.- Zein da kirol hauetatik gogo-
rrrena?**

MARKINAKO LEOIA.- Hirurak ere antze-
koak dira. Herri kirolen esparruan kirol
guztiak dira gogorak, baina inolaz ere as-
takeriak. Beste kirol batzuetan gure tradi-
ziozko kirolean baina askozaz astakeria
gehiego egiten dira, txirrindularitza kasu.

Askok eta askok osasunarentzat kaltega-
rriak direlaipatzen dute, baina Euskal He-
rriari barna oraindik ere sasoiean dihardu-
ten urteetan aurrera joandako kirolariak
ikusirik besterik ez dago.

**A.- Zein egoeratan aurkitzen dira egun
idi demak?**

M.L.- Krisi egoera orokor baten barruan
murgildurik baldin bagaude ere, behera
behintzat ez da joan. Bertan aritzen den
jendearen izaera aldatu egin da, lehen ba-
serrian lanerako erabiltzen ziren idi pa-
reak plazaratzen baziren ere, plazarako
prestatutako demak erabiltzen dira soilik
egun.

**A.- Zertan datza aipatu duzun krisi
egoera hori?**

M.L.- Gaur egun probatara joateak diru de-
xente eskatzen du. Desplazamenduetan
eta apostuetan erabil daitekeen dirutik ate,
sarrera ordaindu beharra dago; aipaturiko
sarrera hau bertan behera utziko balitz, as-
kozaz jende gehiago gerturatutako litzate-
ke plazara. Azken aste hauetan adibidez, 6
egunetan jokatu dugu segidan Azkoitian.

**A.- Dirua, eta zehazki apostuak, dira
ordea kirol honen funtsa?**

M.L.- Bai hala da. Dena den esan beharra

dago, lehen aipaturiko faktore horrek,
hots, apostuetarako diru ezak, jende asko
aldentzen du kirol honetatik, eta orohar
herri kirol guztietatik. Hori nolabait ere
gainditu beharra dago.

**A.- Zure lanera atxikituz, nola ikusten
duzu itzainen lana?**

M.L.- Askok aritu beharra dago, animalia
ezagutzea funtsezkoa bait da. Gaur egun
oso jende gutxi aritzen da lan honetan,
gazteak ez bait dira animatzen. Arestian,
animaliak baserrikoak izaki, gazte ugari
ibiltzen zen baserriko lanetan idiekin, bai-
na gaur egun animaliak elkarrekin dila-
renez, behar beharrezkoak dira itzainak.

A.- Zein da elkarte hauen lana?

M.L.- Elkarte hauetako partaideek afizio
handiko gizonak dira. Kirol honetatik ez
da inolaz ere dirutza handirik ateratzen,
gastuak handiak bait dira: animaliak pre-
tatu, janaria, albaiteoak...

**A.- Ez al dira animaliak nolabait ere ge-
hiegi zigortzen?**

M.L.- Ez inolaz ere. Lehen baserriko lane-
tan aritzen zirenean 15 ordutan aritzen zi-
ren eten gabe, egun ordea entrenatu eta
egon besterik ez dute egiten; hilean behin
plazara irteten direlarik.

Plazan arazoa bestelakoa da. Askotan
ikusten da animalia abilitatea baduela bai-
na ez duela egin nahi, orduan bai eskatzen
zaio gehiago.

been etxeetatik ez dira itzainak sortzen,
salbuespenak salbu. Arazoa beraz nahiko
larria da, berriki Azkoitian jokaturako pro-
betan, 32 idi pare izaki, 5-6 itzain bait zeu-
den soilik».

Arazoak arazo, aurrera darrai urteetan

zehir gure herrietan barna garatu den tra-
dizio zahar honek, zenbait arazo konpon-
tzeke egonik ere, aurrerantzean plazatan
ikusgai izango delarik.

I.G.

I.G. OIKOETXEA

BENITO LERTXUNDI

«Kultura hitz dekoratiboa bilakatu da»

Rara avis atipikoa, kantagintza tradizionalaren azkenetariko profeta, Benito Lertxundi «Pazko gaiardi ondua» diskoa kaleratu berri du oraintsu ohizko doinu herrikoi eta zeltaz jorraturik. Bere musikaren ildoan, Benito sentsibilitatea eta hunkimendua trebatzen saiatu da berriro, baina geldiune labur bat hartuz, euskal kulturaren egoera dekoratiboa eta komunikabideen jarrera salatzen ditu hurrengo elkar hizketan, zenbait pertsonaren konportamendua aireratzen duen bitartean.

Oraintsu «rara avis» bezala kontsidera izan zaituzte Madril aldean. Egia al da Benito honelako espezimen arraroa dela?

Madril aldean beti egiten dituzte honelako gauzak. Propio ez diot beste inongo arrazoirik aurkitzen, baina beno. Norberak bere joera desberdinak ditu, baina ene kasuan neronek ere ez nuke jakingo nola definitu neure estiloa. Beharbada, gehiago arritzen nau munduan, eta Espainian zehar batez ere, ematen ari den erreziklajea; hau da, gauza bat bere agorpen edo agotamendura iristen denean prozesu bat ematen dela, ur lodietara arrimatzuz beti ere. Joera hori, gutxienez, susmagarri egiten zait. Korronteen alde ibili beharreko portaera besterik ez zait iruditzen, gaur joera zer den hartara jo, eta hori aldatzen denean, beste batera zuzendu. Aldaketa horiek, ez baikoitzaren hizkuntza sendotzeko ematen diren garapen pausuak, aldakuntzak baizik, sospetxagarriak egiten zaizkit, fidelitasunaren aldetik begirata.

Azken finean, gustatzen zaidan musika mota baten zerbitzuan jartzea da. Printzipioz, ez dut gehiegi maite musika konkretu baten zeharo espezialista bihurtzea, eta ez bestearena. Horregatik, sarri askotan esan ohi dut hanka bat leku batean dutela eta bestea, beste batean. Denetarik nahi dut egin, neu eta neure gustoen modura.

Gusto horien barruan, ordea, musika herrikoiak leku zabala betetzen du.

Musika herrikoian hanka bat daukat beti, batzutan erdizka, bestetan ene kabuz sortutakoak trebatzen, baina beti hor nago. Musika herrikoia deskubritu nuenetik, izan ere, musikaren nolabaiteko funtsa eta ama dela ohartaraztera heldu bait nintzen.

Baina ez al duzu pentsa egungo poesia gaztean oinarritutako gai berriak inoiz tajutzea?

Poesian badut halaber neure gustoa. Estiloa baino poesiaren arima maite dut, alegia zer dion poesia horrek, zer mundu ukitu nahi duen edo zer nolako sensibilitate mota isladatzen duen. Eta gehienetan, neronengandik irten den edo irten litekeen moduko zerbait da, nahiz beste batena izan. Niretzat gustagarri den mundu hori ukitu duen norbaitek, baldin eta ukitu badu, horixe bera neureganatzen dut. Beraz, egun lantzen den egiturari berak trebatutakoa deigarri ez bazait egiten, formagatik behintzat ez dut erabiltzen.

Eta forma horien harian, izan duzu halako eboluzio edo garapen bat...

Nirekiko barneegi nago eta ez dut argi ikusten honela neure norabide eta lana, pausu batzu izan ditudala ederki askorik igarri arren, egiteko moduan bereziki. Gauza horiek, dena den, hobe aztertzen dira kanpotik, eta norbaitek neuk baino askoz argiago izango du ene obra eta bere garapena. Gardentasun falta da, beharbada.

Nola aurkitzen zara «Pazko gairendi ondua» diskoak burutu ondoren

«Euskal eta zelta kultura musikalen artean kidetasun bat dago»

Diska guztietan bezalaxe, oraingoan ere azken momentuan ez naiz gustora gelditu, kantari kasik guztiei gertatuko zaien legez. Inpresioa antzekoa da normalean; grabaketa hasterakoan gehiago estimatzen da bukaeran baino. Eta egoera eta baldintza bortxatueta aditzeagatik izango da akaso. Diskoaren errekonziliatzeko pare bat hilabete igaro behar du ditut orain bera entzuteke, eta hau lan guztiekin gertatzen zait. Orduan, obra baloratzeko kondizioetan zaude.

Lehengoz zenbait diskoren antzera, azken honen mundu zeltikoaren eragina duela dirudi?

Nik ez dut halafede, eragin hori ukatzen. Baina, esate batera, Nafarroako bi aire edo doinu sartu ditugu, eta norbaiti O'Carolan-en musika zela aitortu diodanean ez dit inolako zalantzarik erakutsi. Arazoa eta tema aspaldikoa da, hainbat musikologo aritu delarik gaiaren inguruan. Francisco de Gascuek, kasu, Britainia, Irlanda, Euskal Herria eta beste paraje batzuetako musika hartu zuen eta psikologikoki konparaketa egin zuen; azterketaren ondorioz, %65a inguru erro edo enbor berekoa zela atera zitzaion. Hori zergatik? Ez dakigu.

Nolanahi ere den, famili edo kidetasuna badago, egon, bi kultura musikalki hauen artean. Hau guztiau,

garaiz garaiko eztabaida izan da. Gascuek datuok demostratu zituenean, euskaldunok jatorrizko ezer ez dugula azaltzen hasi zen, dena kanpotik hartzen genuela, baina Azkuek zorrotz erantzun zion arguadiatuz: batzuentzat aski dela gure kulturen beste kulturaren gertatu den antzeko zerbait nabaritzea, gu beti besteen zerbitzuan egon garela baieztatzeke. Baina zegatik ez alderantziz? galdetzen zuen honela Azkuek. Gauzak honela, oso bitxia da dena. Guk eredu diskografikoa daukagu, irlandarra edo bretoia esaterako, gurea baino lehenago; baina, orduan, hartzen baditugu hemengo doinuak eta tratamendu berdina ematen badiegu, emaitza berdin berdina izaten da. Hori berezkoa da. Azken diskan, aitzitik, kanta irlandar jenuino edo jator bakararra agertzen da. Garrantzitsuena, bi kultura eta mundu hauetan sentsibiltate mota berdintsua dagoela da.

Benitoren kantaren bigarren harrobia Zuberora eta bertako doinu herritarrek izan dira.

Zuberora deskubrimendua izan zen niretzat garai batean. Bere kantagintzatik aparte, kantu mota hori oraindik bizirik zegoela somatu nuen, zenbait tokitan musikologoek esku baino geratu ez denean.

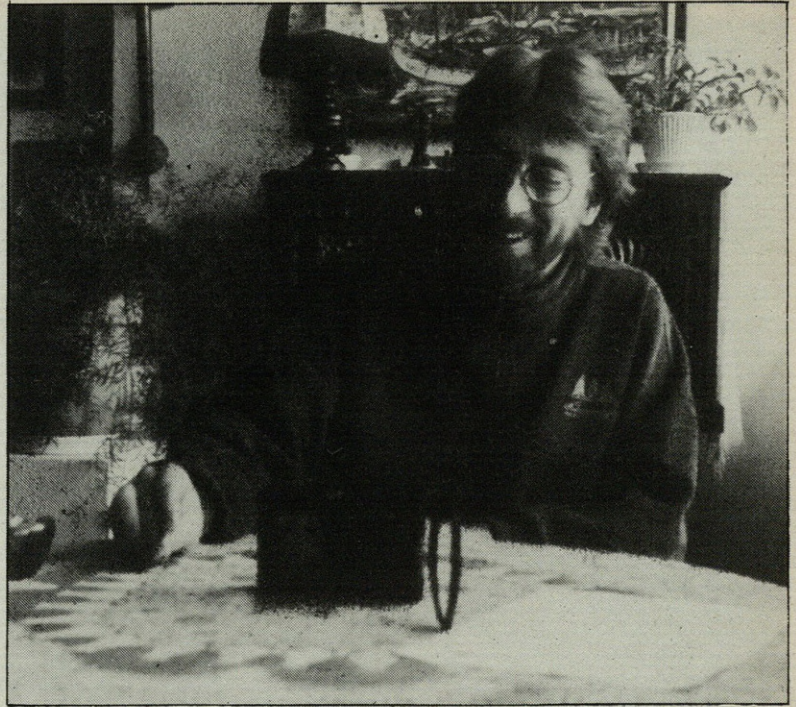
Zu zeu musikologo edo ikerlari antzekoa zera baita ere, ezta?

Ikerlari baino gehiago intuizioarekin mugitzen naiz. Zerbait aditu eta neure kantatzeko modutik pasatzen dut, besterik gabe. Atharratzeko Jauregia edo Jaun Barua, adibidez, ahaztua eta galduta zeuden eta neronek berreskuratu nituen, baina ez dut bestela musikologo paperik burutu. Herri honen tradizio bizitasuna miresgarria da, eta lehendabizikoz, pastoral batean ohartu nintzen horretaz.

Baina zeure joera herritarrek haustura edo etena jasan zuen «Gaueko ele ixilen baladak» diskarekin. Zergatik?

Baina Altabizkeren bertan badago geroxeago etorriko den beste joera. Baladek beste modu edo talante bat dute, baina konstanteak beti mantentzen dira. Nik egiten ez dudana zera da, alegia, diska aro edo etapa bezala kontsideratu; ez dut hori uste. Obra honela irten da epe batean, baina berak behar du bere denbora bat. Sarri askotan, gainera, zenbait material kanpoan geratu zait teknikaren exijentziagatik, eta kanta guzti horiek diskan sartu izan banitu, emaitza, beharbada, guztiz desberdina zatekeen. Bestalde, diskoak disko sailkapena egitea ez da komenigarria, diskoa urrats bat baita eta epe horretan badago beste edonolako kanturik. Honek ez du historia berezirik. Azken disko honetako kantu asko bariantek dira. Eta barianteetatik aparte erro batzuk daude, joera herrikoia, eta denak nahastu egin ditut.

Kantagintza herritarren artean, egun bateren batzuk soilik geratzen zarete, azken profetak nolabait?

ETB
Espainiako
telebistaren
sukurtsala bilakatu
da»

Gaur egun Europa osoan gertatzen ari den fenomeno da hori, ezen mundu zelta bertan, halako profesionalizazio maila egon den lurralde bakarrenean, desagertze prozesua jasan dute. Eta lotsagarria da, egun, Botiven bezalako banda ikusgarria kalean jotzen aritzea diruaren truke. Benetan, uler ezin dezakedan gaia da. Eta hau Irlandan ari da gertatzen! Pentsa honela nola gabiltzan gainontzeko guztiok.

Hala ere, herriaren historiaz mintzo diren historiak minoria batentzat izango dira beti. Gaur egun egiten da baita ere musika herrikoia, eta finean, gustatu edo ez gustatzean dago kakea. Atzetik beste batzu etor daitezke, baina...

Aldaketak ordea nabarmenak izan dira?

Jokabidea asko aldatu da, musikoaren bizibidea bezalatsu. Lehen, herriak parte hartzen zuen zuzenean ekitaldiak antolatzeke, eta honela, leku bakoitzean gauzak aurrera ateratzeko moduko talde ugari aurkitzen zen. Orain, berriz, erakundeak etorri dira, eta berauek ez dituzte honelako gauzak maite, konpromezu edo kontzientzia txarrez burutzen dituztelarik. Kultura, azken finean, hitz dekoratiboa bihurtu da.

Ze zentzutan esaten duzu hori?

Instituzioetatik ez da kultur politikarik nabari, ez musika alorrean behintzat. Aldundiek antolatu zuten «Herriz herri»ren ekitaldi batean, esate batera, honako anekdota kurioso hau gertatu zitzaidan: joan nintzen Basauri aldera kontzertua eskaintzera, eta guztia ongi zegoen ala ez galdetu zigun bertako zinegotzi batek. Baietza jasotzean, handik bazihoala aitortu eta akaso bueltaren bat emango zuela adierazi zigun, baina seguru asko jende gutxi agertuko zela; izan ere, asti gutxi izan zuten ekitaldia antolatu eta

prestatzeko. Honen aurrean, zer esan dezakezu? Ba, hurrengoan txekia etxera igortzeko, erridikulua egin aurretik. Zentzu honetan, boikota egin nion beste behin edizio bati.

Gauzak honela, zertarako nahi ditugu euskal erakundeak, telebista, irratia eta beste hainbat makina-zio, jendea euskal kulturatik urruntzen eta aldentzen ari baldin bada...

Finean Komunikabideek garrantzia handia izan dute herriaren urruntze prozesu honetan. Komunikabideek markatzen bait dute egun kultur bidea, izugarritzko indarra dutelarik. Anekdotak tamalgarriei segituz, gogoratzekoa da lehengoan Baionatik natorrela gertatu zitzaidana. Kotxean nindoala irratia piztu eta hara non esaten duen Malagako uholdeen berri eman ondoren: «Orain atzerriko albisteak ekarriko ditugu», eta Poloniako informazioa irakurtzen hasi zen. Baina, nola liteke honelakorik!

Nola ikusten duzu bada euskal komunikabideak, telebista eta irratia bereziki?

Hasiera batean esperantza haundiak sortu zituzten, baina egun gertatzen dena begi bistakoa da. Irrati eta telebista bi kate dauzkagu, bata euskaraz eta bestea gaztelera hutsez, eta kasu bietan erdarazkoa nagusitzen da. ETB Espainiako telebistaren sukurtsala bilakatu da, hango saio txarrenak kopiatzen dituelarik. Zertarako nahi dugu beraz telebista? Saran musika talde madrildar bat entzun ahal izateko «Plazarik plaza» programan gertatu bezala!

«**H**errikoia,
musikaren
nolabaiteko funtsa
eta ama da»

Berriki, ordea, mahai inguru batzutan ikusi ahal izan zaitugu. Zer nolako esperientzia izan da?

Gehiago ez noa bertara. Joan aurretik beldur handia nuen telebistara joateko, baina bukaeran baiezkoa erabaki nuen. Nolanahi ere, nik debatea nahi nuen, eztabaida gauza probetxugarria baita. Ez da pentsatu behar debatitzen den bakoitzean haserre sortu behar denik, ezta urrik ere; gauzak sakondu egin behar dira, eztabaidatu, eta ez sinplekerik esatea bertara abiatu, jende askok ikusten baitu telebista egunetik egunera.

Sakontze hau ordea ez da aipaturiko mahai inguruetan ematen. Azkenekoaren ostean horixe bera esan nion Amatiñori, nere iritziz ezin bait da «Lecturas» bat egin; horrexegatik egin diet uko halako programei.

Azkenik, zer deritzozu Imanolen inguruan sortutako mugimendu guzti horri?

Lehenbizi aipatu behar dut, gai guztia sortu zenean «ja» esateko asmorik ere ez nuela, baina azkenean dantzan jarri naute neuri ere. Printzipioz, ez naiz gremioen aldekoa, gremioekin ez naizelako erlazionatzen, pertsonekin baizik. Hortik abiatuta, ez nago halako ekintza baten alde; ekintza, bestalde, protagonismo maila handikoa eta

A.GOSTIN
M.MARRIETA

TXT

Komikia

ARGIA

173

Denborapasa

HITZ GEZIDUNAK

MUXUZ JOSI	↓	ETXE ABEREAK	↓	BIZKAIKO GURDIETAN	↓	NIRE	↓	IMANEN ERRESUMA	↓	EGUERDIKO OTORDU	↓
ADMINISTRATZIO ALFERRA		ZUZENBIDEA		LUR		BURDINOLA		LEHOR		ULISSEREN HERRIA	
→		↓		↓		↓		↓		↓	
(FAM.) ZOZO	→				...SALTSA BERDEAN	→					
BIZK. DESIRA					IPAR. IZATEA						
→				↓			EGOKIAK BI	→			
BERE... BERE ALDETIK ERRETOKI	→					IRIDIOA GAZTUA	↕		(ERREP.) GOROTZA	→	
→				(INDET.) AGITU	→	↓		SU ETA... DUK, HAIEI	↕	GAZTE DOTORE	
GRINA	→			↓	JAINKO EGYPTIARRA						
AITZINDARI							DAGO SARRERA	↕		BOKALA BOKALA	→
→						↓				↓	IPARRETTARRAK
ZERKIA NAHIZ NORKIA		BIZKAIKO HERRIA	→		ANTZA BAT	→				↓	
→	↓	AZKENEKO		↓		EGUZKIAK	→			↓	

LETRA KENKETA

Kenketa honetako letra bakoitzari zenbaki bat dagokio. Zein da kenketa honetako letra bakoitzaren balioa? Zergatik? Ondoko kuadro honetan duzun zenbaki bakoitzaren azpian, ipin ezazu zure ustez hauetako bakoitzari dagokion letra. Zenbaki bati letrarik ez dagokionean • ikurra ipin diezaziozu. Koadroko zenbaki baten azpian letra bat azaltzen bada, har ezazu aurrez ematen dizugun laguntza bezala.

N I
—
Z U
—
G U

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	L	•			G			I	•

EZETZ ASMA

1.- NOR ERAHIL ZUTEN 1967-KO URRIAK 9-AN:

- Troski
- J.F. Kennedy
- Che Guevara
- Tomas Zumalakarregi

2.- EUSKARAZ ETA GAZTELANIAZ GAIN, ZEIN BESTE HIZKUNTZATAN DAGOEN IDATZITA PLAKA BAT IRUÑEKO FORUEN OROITARRIAN:

- Gaskoieraz
- Frantsesez
- Sanskritoz
- Catalaneraz

3.- ZEIN TALDEK ABESTEN ZUEN «O GU HEMEN» KANTA:

- Urretxindorrek
- Nahikarik
- Ameskariek
- Jo ta Kiek

4.- ONDOKO BERTSOLARIETARIK NORK EZ DUEN PARTERIK HARTU AURTENGO TXAPELKETAN:

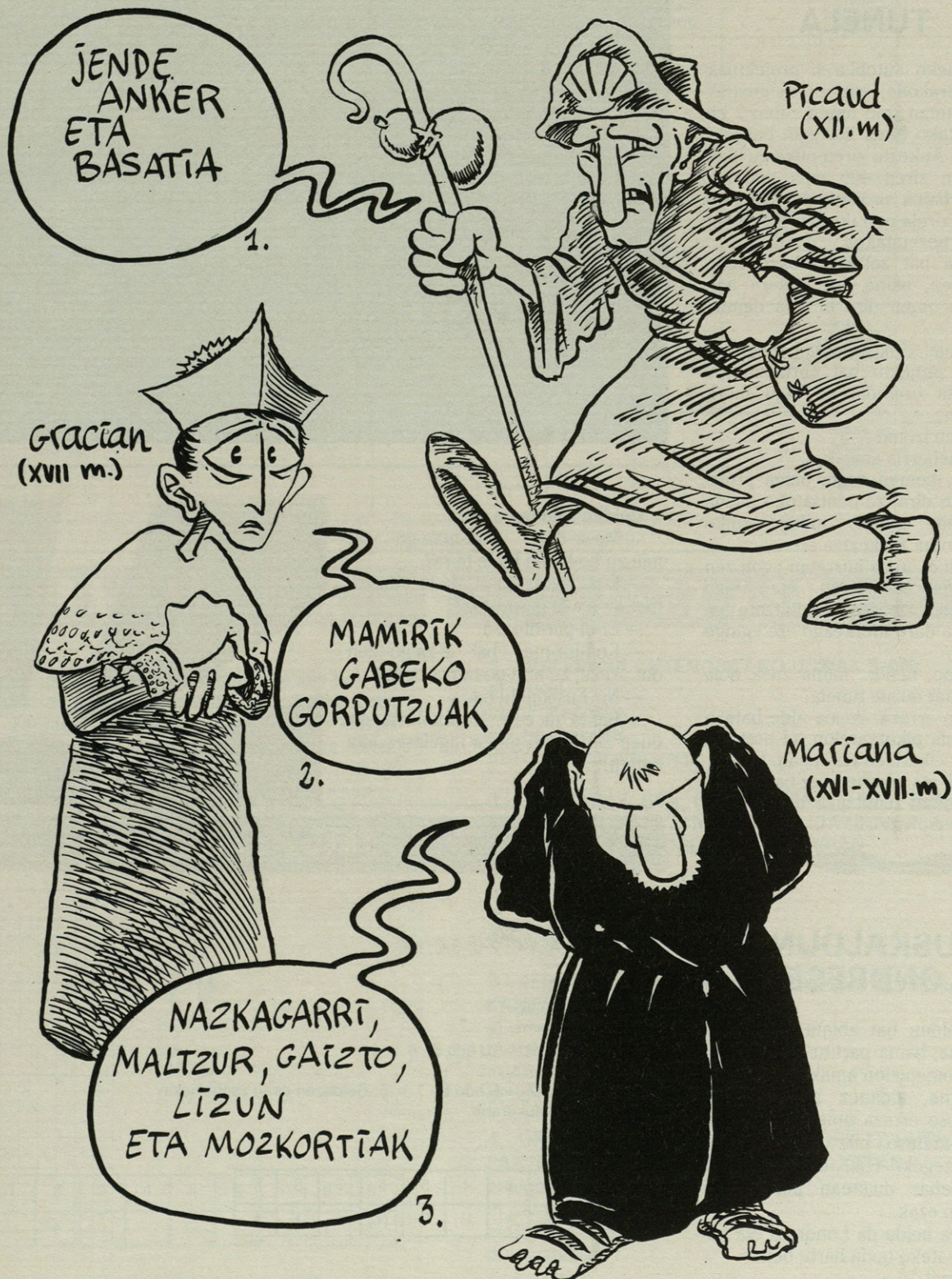
- Elgetzuk
- Sarasuak
- Gorrotxategik
- Lopategik

— Ta-xi!

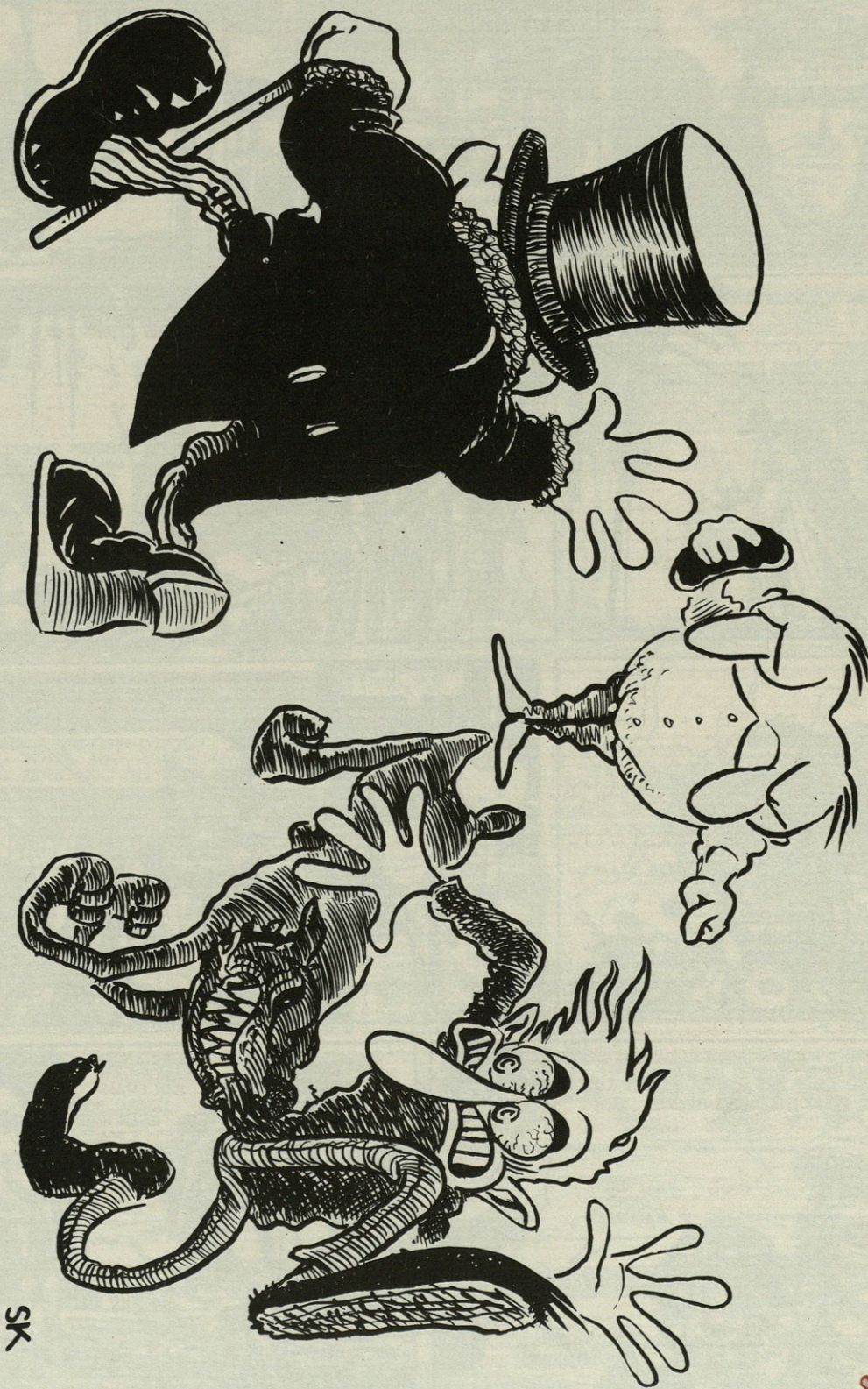
NORK ZIOEN ZER...

ASISKO 89

...EUSKALDUNOTAZ ?

EZETZ ASMATU ATSOTITZA

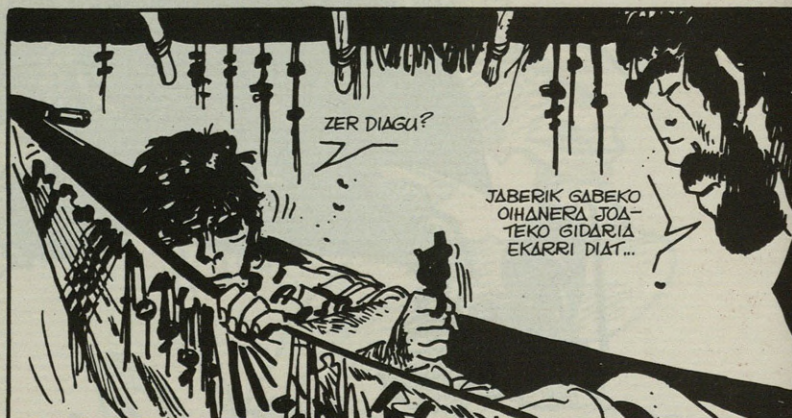
SK

Atsotitza = Aberatsari agur erromesari zakur.

Picaudek - 3.
Gracianek - 2.
Mananak - 1.

Asabak eta ele zaharrak

AIZU, MATXINSALTO, ASTI-
ROTXOAGO JOAN.

ZER DELA ETA PRISA HORI,
MOTEL? HILABETEA DUGU...
UFF... ΔILEGATZEKO...

ARRAIOA! EZ DA INOIZ GELDITZEN,
EZ DA INOIZ EDATEN... POSTURA
ESINGO NUKE AHUNTZA ETA
GAMELIAREN ARTEKO
GURUTZAKETA DELA.

ENTZUN MATXINSALTO, HONEKIN HIRUGARREN ALDIA DA SUGEAK
IKASTEN DITUDALA ENBOR EDO HARRIETAN PINTATURIK... ZER
ESAN NAHI DUTE?

UGH!

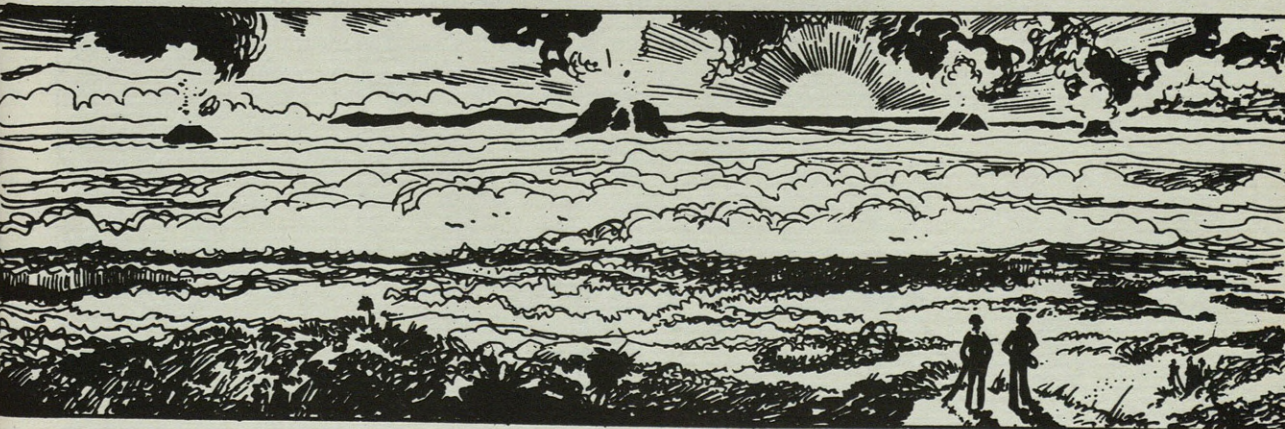

AZKENIK! HITZ EGIN DIDAZU!... URRATU
DUGU IZOTZA. AIZU, KURIOSIA TEZ,
EZ AL ZARA INOIZ IBILTZEAZ NEKATZEN?

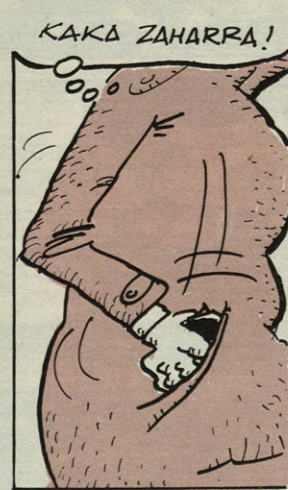
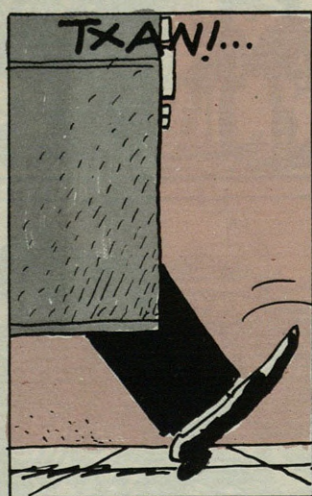
TIRA BA, ASKO FALTA
AL DA ETAPA BUKA-
TZEKO? UBELAK
DAUZKAT OINETAN!

EGUIZKIA ANTAMI-
TIK HARUNTZAGO JOAN
BAINO LEHENAGO HELDU
NAHI NUEN HONA...
ZUIRE HERRIAN ERE
BADA HONELAKO
EDERTASUNIK?

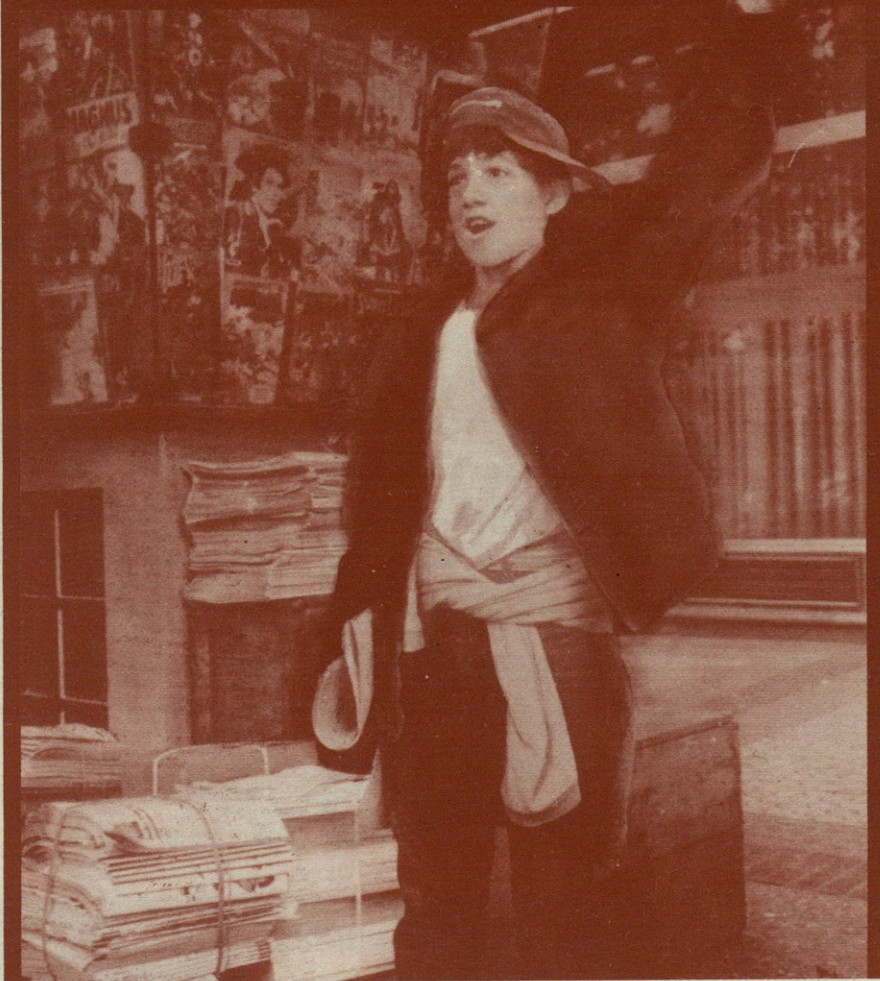

Jarraituko da...

BOKARTA ZELULOIDE ODOLTSUA

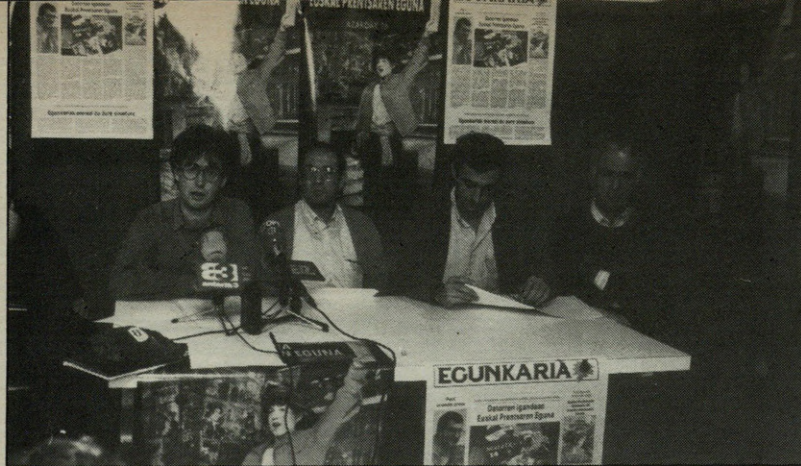

ARGIA EGUNA EUSKAL PRENTSAREN EGUNA

ARGIA astekariak antolatutako ekitaldien argazki testigantza

«EUSKAL PRENTSAREN EGUNA» 89KO FLASH EZPALAK

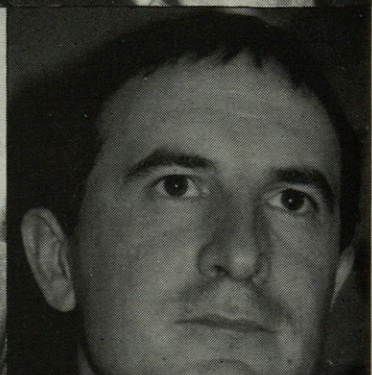
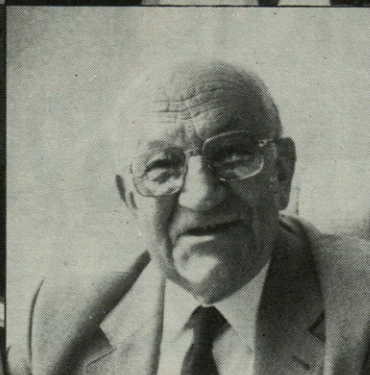
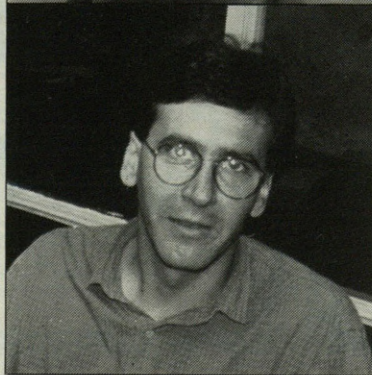
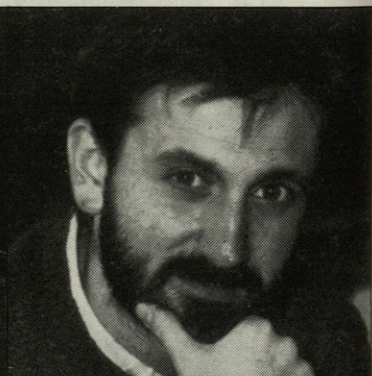
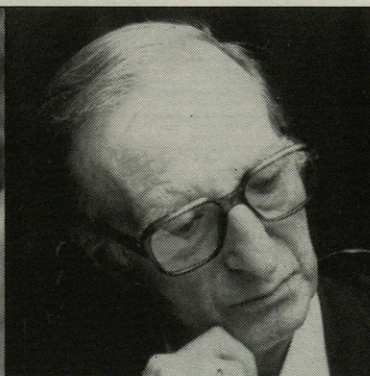
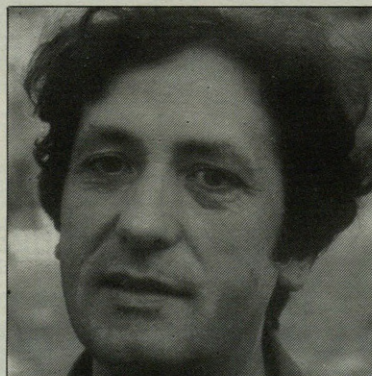
«ARGIA Eguna, Euskal Prentsaren Eguna»ren presentazioa Donostian. Bertantxe aditzera eman zitzaigun euskal aldizkariaren jokaera bateratua, euskarazko eguneroko prentsaren aldeko subentzio lerro instituzionala zabaltzeko sinadura bilketa, «Argia Eguna, Euskal Prentsaren Eguna» berari buruzko xehetasunak,... Finean artikulu honen sorburuaren abiapuntua.

“Euskal Prentsaren Eguna” honek hainbat mahai inguru eta hitzaldi sortarazi zituen han hemenka. Hauxe dugu AKERLANDAK, (Iñaki Uribe, Ramon Etxazarreta eta J.M. Zalakain euskal egunkariak mintzo), azaroaren 21ean Bilbon antolatutakoa.

Ohizkoari eutsiz, aurrean ere Euskal Herriko bazterrek izan dute gure mahaien berri. Edizio honetan ARGIAz aparte, euskarazko beste 12 aldizkari izan ditugu erakusgai bertaratu direnentzat.

Lucien Etxezarreta (Irratigintza), Martin Ugalde (Prentsa), Mikel Olazabal (Telebista), Euskal Herria Irratia (Aipamen berezia), “Eguna” egunkariaren ihardun zutenak (Omenezko Saria, Zubikarai, Erkiaga, Basarri eta Uzturre) eta Josu Muguruza (Saritze Postumoa), izan dira aurtengo “Argia Euskal Prentsa Sariak” jaso dituztenak.

Julen Urkiza (Karmel), Aita Xanti Onaindia (Karmelekoa eta «Eguna»koen ordezkari eta bete zuena, Agustin Zubikarainen saria jasoaz hain zuzen) eta Txema Auzmendi (Herri Irratia) berriketan.

Sari emate afari honetan komunikabide arlo guztietako ordezkariak izan genituen. Horra hor, besteak beste, Joxemari Iriondo Eusko Irratiko zuzendaria eta Elene Lizarralde ETBko lankidea.

Jon Basterra Egineko erredaktore buruak hain zuzen, ARGIAko Garbiñe Ubeda, Pello Zubiria eta Joxemari Ostolazaren tartean, jaso zuen ordezkari gisa Josu Muguruzari eskainitako omenezko saria.

Koldo Anasagasti ETBko produkzio zuzendariak eta Igone Etxebarria kontrol arduradunak, (Koro Lasarte, Mikel Olaziregi edota Elene Lizarralde, besteak beste) bermatu zuten Telebistagintzaren presentzia sari emate honetan.

Azaroaren 23an, Lasarteko Txartel Hotelean ospatu genuen "Argia Euskal Prentsa Sariak" en 1. edizioa. Bertan 30 bat kazetari bildu ginelarik, afalurreko koktelaren inguruan plazaratu genuen saridunen berri. Argazkian Mikel Olazabal, Telebista saileko sariduna.

Eusebio Erkiaga, Basarri bera bezala adinak aginduta, Bilbon bertan, etxean, merezitako oroigarria jasoaz.

Iñaki Eizmendi "Basarri" «Eguna»n kolaboratzaile moduan aritua, bere etxean bertan jasotako sariaz.

Bilboko "Café Boulevard" en markoan eta azoaren 16tik 20era, azken 5 urteotako Euskadiko prentsa argazkilarien instantaneak izan genituen ikusgai. Medio guztietako lanak, El Pais, Deia, Egin, Diario 16, EFE, ARGIA,... izan genituen betaurrean, Euskadiko gertakizun ispilu argazki ikusgarrien eskutik.

BERTSO SAIOA ORDIZIAN

Jon Azpillaga Lazkao Txiki Joxe Lizaso
Joxe Munduate Unai Agirre Jon Maia

ARGIA
ASTEKARIAK
ANITZATUTA

Azaroaren 17an Ordizian. ARGIAk Gazteak eta "zaharrek" elkar mokoka jarri zituen.

Urtekariaren aurkezpena Bilbon. Mamiz eta azalez guztiz berritu dugun Euskal Kulturaren Urtekaria 89ko aurkezpenean Iñaki Uribe, Edorta Jimenez eta Jesus Mari Zalakain.

Notarioa falta zen baina ez tranparik egin: argazkiko bi neskei tokatu zaie Parisko bidaia.

Felipe Oyhaburuk ARGIA esandakoari erantzunez

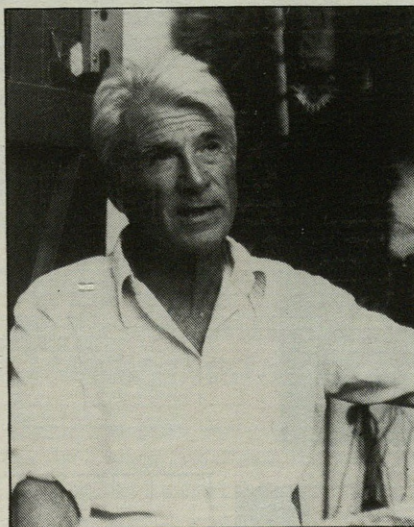
E. GOYHENECHEREN SEMEALABAK AITA ZENAREN DEFENTSAN

Felipe Oyhaburuk irailaren 17ko ARGIA urtarrez zendu zen Eugene Goyhenecheri buruz botatzen zituen akusazio gogorrengaitik kexu, honen semealabek eskutitza igorri digute, zenbait elementu aurkeztuz erantzun gisa. Frantzia okupatuan abertzaleek alemaniarrekiko izandako jarrera, guztiaren azpian.

Goyhenecheren semealabek hau hil arte itxarotea aurpegiratzen diote Oyhabururi, eta hauengandik datoz ondoren luzatzen diren planteamendu eta burutapenak. J.J. Petrikorenak egindako elkarrizketan, Oyhaburuk zera dio, okupazio garaian abertzale batzu, guti baina aski ezagunak, alemanen aldekoak izan zirela, horien artean Goyheneche soilik aipatuz. «Zenbait abertzale Alemanen alde bihurtu baziren, zergaitik ez eman hauen izenak? Garai hartako historiagile orok dakiena da euskal munduarekiko harremanak alemanek zituztela bultzatu, europear minoria nazionalak errekupeatu nahian beren 'Grand Reich'aren onetan. Zergaitik, nori esker asmo hori ez zen gauzatu Euskadin? Duda-rik gabe ez Oyhabururi esker».

PNVren gizon fidagarria Iparraldean

Bestalde, azken honek segurtatzen du Alberro eta Landaburu, Agirrek emandako manduz zebiltzala, baina ez Goyheneche. «Oyhaburuk ez daki noren agindupean zebilen geure aita; gainera beharrezkoa zen hark ez zezan jakin. Euskadiko gerla hasi zenetik, aita PNVk Iparraldean eta Frantzian zuen gizon fidagarria izan zen, lan guzietako mutila erran daiteke, eta ohore zitzaion. Bere burua borrokarako proposatu bazuen ere, PNVk beste lan ixi-

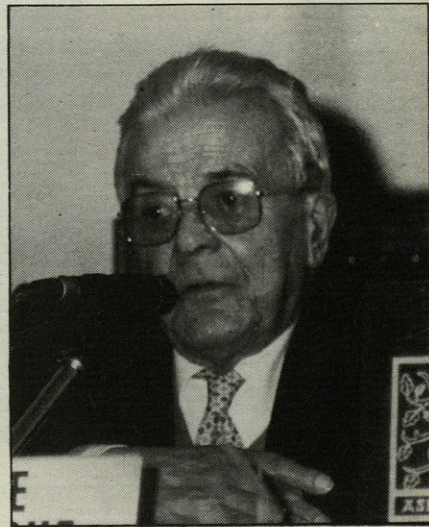
P.Oyhaburu

lago eta ez hain ospetsu batzurentzat erabili zuen. Geroxeago, okupazio denboran, zuzendari alemanekin artekari bat behar izan zenean ere, hor izan zen».

Oyhaburuk zalantzan jartzen du Goyhenechek ainitz jende, ainitz abertzale eta hainbat erresistente salbatu zuenik, baina «iheslarietaz ez ezik, Iparraldeko bizilagunetaz ere arduratu zen. Besteak beste, muga inguruko herrien deportazioa eragotzi zuen. Ehundaka erresistente, judu, uztariztar, gudari eta intelektualek bere aldeko lekukotasuna adierazi zioten, gerra ondoren auziperatua izatean. Harrigarria baita, Goyhenechek nehor ez duela salbatu erraiten duenean, hona nun Oyhabururi ahanzten zaion bere kasu propioa».

Bera zendu arte isilik

Oyhaburuk luzatzen du abertzale zenbait bera ere alemanen alde lerrarazi nahi ukan zutela, baina berak kolaborazio eskaintzak ukatu omen zituen. «Dena den,

E.Goyheneche

1.942an bidali gutun batetan, Oyhaburuk galdetzen zion Goyhenecheri bi aleman armadako kargodunen aurrean bere kasuaren defenditzea; Oyhabururen deialdarra 'Eukeni maitia' bihotzeko batez hasia zen, J.E.L.-rekin bukatzeko. Garai hartan, anarkismoa ez zen oraino bere denbora-pasa, jakina, urte haietan anarko izateko gudari gisa borrokatu behar bait zen». Aski argi ikusten dute Oyhaburuk bazuela beren aitaren eginbeharraren berri, orain ukatzen duena.

Amaitzeko, zera diote Goyhenecheta-rrek, «bada anitz gauza Oyhaburuk egundaino bereganatu ez dituenak: apaltasuna, eta oroz gainetik, abertzaleok dugun errespetoa geure hilen eta presoentzat». Galdera batzu ere luzatzen dizkiote, erantzunen beharrik ez dutela gaineratuz: «Uste bazenuen Goyheneche ez zebilela bide zuzenean, zergaitik luzatu zenion deia? Zergaitik bera zendu arte beha egon haren kalumnietzeko? Ala gizon ttipi hark beldurra sortarazten zizun? Hark ala hark zutaz zekienak zaitu egun arte isilik egonarazi?».

X.M.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

☎ 271050 eta 270447

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

**1. NAFARROAKO EUSKARARI
BURUZKO
ERAKUSKETA OROKORRA**

**EUSKARA,
DENONA**

Euskera, de todos.

Azaroak 30 - Abenduak 10
DONEZTEBE

**Nafarroako
Gobernua**

Lehendakaritza eta Barne
Departamentua.

EUSKAL

**EUSKARAREN I.
ERAKUSKETA
OROKORRA**

HITZ

HERNANI

**ABENDUAREN 1etik 10ra
BITERI KULTUR ETXEA**

EUSKO JAURLARITZA

HIZKUNTZ POLITIKARAKO IDAZKARITZA NAGUSIA

Erranak erran—

EUSKARA OFIZIALA
IPARRALDEAN?

“Ene ustez euskara ofizial bezala onartua da. Lege mailan zerbait egin ahal dela? Egia esan, sozialistek ukn ditugu zerbait urtez proiektuak pausatutak Parlamentuan, baina ez da aukerarik izan legerik pasatu zedin. Frantziako erremuetan menturaz ez dira gu bezain sentsibilizatuak afera honi buruz.

F. Maitia. («Eguna», 89-11-30).

EUSKARA MINTZATZEKO
ESKUBIDEA EPAITU

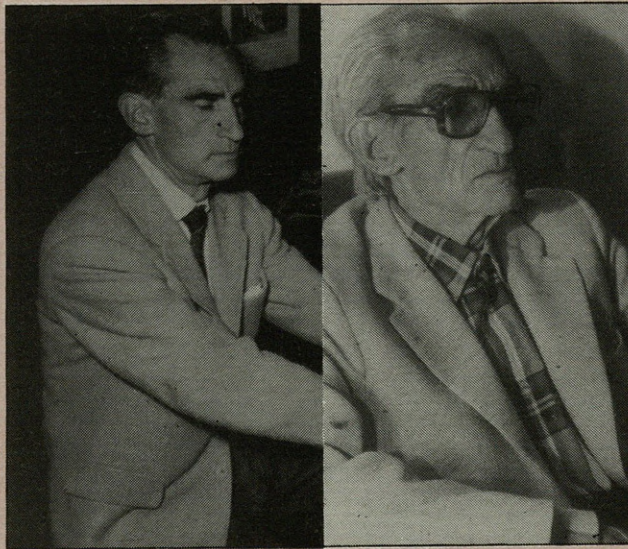
“Gaur egun Euskal Herrian euskaldunok ezin dugu nahi dugun hizkuntza erabili. Salatu egin behar da instituzioen jarrera: ez dute Euskal Herria euskalduntzeko asmorik. (...) Gure eskubideak ez dira errespetatzen. Diskriminatuta gaude. Ezin da euskaraz bizi. Gauza serioa da euskarak jasaten duen diskriminazioa eta instituzioek erakusten duten jarrera.

I. Karrera. («Hemen», 89-12-1).

ELEBAKARTASUN SOZIALA
EUSKARARENTZAT

“Euskal Herriko biztanleek hiru edo lau hizkuntza jakinbeharko ditugu gizarte moderno honetan funtzionatu ahal izateko, baina erabaki soziala Euskal Herrian euskara hutsez funtzionatzea izango da. (...) Askotan triunfalismo suizida batean bizi gara euskararen egoez. (...) Teoriazko elebitasun horren azpian erdarak euskara menperatzen du. Orduan teoriazko elebitasun hori gezurrezkoa da eta elebakartasunaruntz jo behar da.

Iñaxio Agirre. («Egin», 89-12-1).

1990.GO MUSIKA HAMABOSTALDIAN OMENDUKO

TOMAS GARBIZU HIL DA;
HERRI MUSIKA ORKESTAKO MOLDEZ

Azaroak 27 zituela zendu zen Donostian Tomas Garbizu euskal musikari ospetsua. 1901. urtean Lezon jaioa, Donostian, Parisen eta Madrilan egin zituen musika ikasketak, batik bat organo instrumentuan arituz. Baina, Tomas Garbizu euskal musikagintzak gogoan izango baldin badu, bere konposizio lanengatik izango da: abesbatzentzako, mezetakoa eta arinagoa ere bai, habanerak eta kasu. Herri musikaren egitura eta erreferentziak oso mamitu zituen gizona.

Musikaria izateaz gainera, Tomas Garbizuk 1924. urtetik 1929ra bitartean Euskal Esnalea aldizkarian hainbat lan argitaratu zuen: ipuinak, poesiak eta bertsoak.

ARGIAk 1988ko udan elkar hizketatu zuen lau orrialdetan barrena. Gogoratzen ditugu oraindik memorian fresko aditzera eman zizkigunak: «Ni naiz musika euskalduna egiten duen bakarra. Beno, nik ez dakit esandakoa egia osoa den baina ez errazkeria, nik uste dut ez direla asko. Santa Ceciliaiko zuzendariak beti esaten du: 'musika hau Tomasena da, musika euskalduna'. Zortzikoari buruzko bere eritzia: «Zortziko ez da euskalduna, euskalduna bada musika euskalduna eginez gero. Nik eskribitu nezake zortziko flamenco bat, 5/8 konpasa ez da nahikoa, mamiak behar du izan euskalduna». Edota Euskadiko Orkestra Sinfonikoaz: «Ez da Euskadiko orkestra. Jornalak eta haundiak! Irabaziko ez balitz ez lirake horrela arituko. Izpiritua erabat usteldua dago».

Musikaste Errenteriko ihardunaldietan makina bat obra estreinatut zituen bere azken aldikoak. Datorren urtean bestetik, Donostiako Musika Hamabostaldian barrena omenaldia egingo zaio pasatu zen abuztuan pentatu zuten bezala, baina zoritxarrez konpositore lezotarra hilik delarik.

□ GETXOKO Antzerki ihardunaldiek euskal antzerkiari arreta gehiago eskini diote bestek baino. Abenduaren 4tik 10a bitartean Bederen-1, Hika, Xilipurdi... eta antza denez Geroa taldea ere euskaraz.

ATAUNGO KANTALDI
ERRALDOIAK PORROT

□ Joxemiel Barandiaranen 100. urtemuga abenduaren azkenean dela eta, Ataungo herriak omenaldia eskaintzeko egitarauaren barnean euskal kantagintza jaialdi erraldoi bat antolatzeke asmoa zegoen, «Ez dok amairu»koen garaitik gaur arterainoko kantarien partaidetaz. Proiektua martxan jartzeko kantariekin hizketaldiak hasita ordea, hainbatek uko egin dio kantatzeari Imanol Lartzabal tartean izango bada.

DURANGOKO AZOKAN
EZ DIRA EGONGO

□ Pamiela argitaldaria iragarritako Joseba Sarrionandiaren «Ez gara geure baitakoak» liburua ez da Durangoko Azokara helduko. Espero genuen baita ere Felipe Juaristiren ipuin liburua Ereinen eskutik. Eta antzera, Elkar argitaldaria bere literatura bildumako 100. zenbakia iragarri eta ospatu arren (Juan Mari Irigoienek nobela), tartean liburu bat edo beste faltako zaio ateratzeko.

60. HAMARKADAKO
KRONIKAK: «SIXTIES»

□ «Sixties» izenburua izango du Elkar argitaletxeak datorren urtarrean kaleratuko duen Joxe Mari Velez de Mendizabalen bigarren literatur liburua. 60. hamarkadako kronikak izkiriatu ditu, tartean izaki Kennedy, Che Guevara, maoismoa, sexua, erlijioa, Luther King, black power... Bestetik, Pello Zabaletak poesia liburua ekarriko du, eta Xabier Irizar-ek «Txingo» liburuaren bigarren parteak.

GORKA ARRESE

DURANGOKO AZOKA LIBURUGINTZAREN ERAKUSTOKIA IZAKI
RADIOGRAFIA BAT ETA EDITORIALEN ERITZIAK ARGITARA

Itzulpenak eta berrargitalpenak aurten ere nagusi liburugintzan

Durangoko Azokaren 24. edizioa martxan da honez gero Gerediaga Elkartearen antolakuntzapean, euskal liburu eta diskoen erakustoki preziatuena bilakatu delarik. Bertara hurbildutako argitaldari zenbaiten eritziak jaso ditugu orrialdeotan liburugintzaz, radiografia moduko bat egiteko aukera ere profitatuz.

Durargon bildu da aste-buru honetan aurtengo liburugintza eta diska-gintzaren produkzioak eman duen guztia. Erakustoki galanta Gerediaga Elkartearen eskutik apailatu den 24. Azkoka, 126 stand paratuz, kasik 16 milioitako aurekontua baliatu eta gero —iazkoan baino 7 gehiago—.

Aurtengoan ere nobedadeak bilakatu dira protagonistak: **Benito Lertxundiren** (*Pazko Gaierdi Ondua*) eta **Txanbela** taldearen (*Hirugarren koxkan*) azken diskoak, alde batetik; eta **Juan Mari Irigoien**en nobela (*Babilonia*), **Andoni Egañaren** ipuinak (*Sokratikoek ere badute ama*), **Koldo Izagirre**ren poesia liburua (*Balizko Erroten*

Erresuma), **Joxe Azurmen**-diren saioa (*Schopenhauer, Nietzsche eta Spengler Miranderen pentsamenduan*), **Joseba Sarrionandiaren** haur literaturazkoa (*Izena Mariasunen ipuinak*) eta 'Txistu y Tamboliñ', 'Pamiela' eta 'Maiatz' literatur aldizkariaren azken zenbakia, bestalde.

Baina orohar hartuta, beste bi protagonista ere aipatu beharko genituzke lerrootan: **Elkar** argitaldaria, «Literatura» bildumaren 100. zenbakira heldu delako; eta **antzerkigintza**, Azokako lau egunetan barrenako gai monografikoa izango delako egitarau nagusian: Koldo Amestoy, Kukubiltxo, Taupada, Maskarada, Sebastopole-

ko Titiriteroak, Ekekei eta Bordaxuri taldeen emankizunez, eta zenbait mahai-inguru eta hitzaldiz.

Aurtengo liburugintzaz zenbait apunte

Durangoko Azokaren edizio berri honen parean aurtengo liburugintzak zer eman duen nobalabaiteko radiografia bat burutzeko parada hartuko dugu —literatura arloan zentratuz batik bat—, nahiz eta **Jakin** aldizkarian Juan Mari Torrealdai zehazkiago eta luzeago mintzatuko ahal den laister batean.

Abiapuntu gisan, eta ideia orokorraren mamitzeko, Elkar eta Erein argitaldarien datuekin jokatu dugu, biok bait dira euskal liburugintzaren esparruan produkzioz zabalea eskaintzen dutenak urte osoan zehar.

Elkar-en 179 liburu eta aldizkari ekarri ditu plazara eta Erein-ek 90. Horietatik, Elkar-ek 113 berri (%63a) kalera-tu eta 66 berrargitalpen (%37a); Erein-ek, 49 berri (12 aldizkari barne) (%54a) eta 41 berrargitalpen (%46a). Datuon arabera ondoriozta liteke, **berrargitalpenek** azken urteotan hartu duten gorantzako bi-deak indarrean jarraitzen duela. Egoera honek, berez, ez luke kezka larrririk eragin behar-ko —Erein-en produkzioaren kasuan beharbada bai—.

Baina kezkarik handiena or-

dea beste datuotan datza: plaza emandako liburu berrien kopurutik gehiengoa **beste hizkuntzetatik euskaraturikoak** ditugula. Esate baterako: Elkar-en 113 berrietarik 47 dira sormenezkoak (%41,5a) eta 66 itzulpenak (%58,5a). Eta honek esan nahi du, euskal liburugintzako editorialik oparoena den Elkar-ek orotara (179) argitaratu liburuen arteik, *berriak eta sorkuntzazkoak* 47 (%26a) besterik ez direla izan.

Irakaskuntza eta dibulgaziozkoak gehiengo

Artikulu hau burutzen ari garen kazetariok ezin izan dugu

“Berrargitalpene k azken urteotan gorantz egin duten neurri berean jarraitu dute aurtengoan ere”

aurtengo liburugintza osoaren produkzioari dagozkion zifra guztiak geureganatu, eta literaturaren esparruan gertatu denaren berri ematera murriztuko gara hemendik aurrera.

Halarik ere, ez dugu ahanzi nahi euskal liburugintzako produktiorik zabalena irakaskuntza eta dibulgaziozko alorretan gertatu ohi dela. 1986. urtean argitaratu ziren 602 liburuetarik 458 (%76a) alor honetakoak ditugu; 1987.eko 606 liburueta-

rik 493 (%81a); eta 1988.eko 774 liburuetarik 648 (%83,5a). Horregatik, aldeztu behar dugu, liburugintzako esparrurik laburrenez arituko garela, literaturaz, eta Torrealdairaren Jakin aldizkari-ko datuen zai egon beharko dugula azterketa osatzeko.

Dena den, erreferentzia moduan baliagarri gerta liteke Elkar argitaldarien datuak berriro ere errepasatzea irakaskuntza eta dibulgazioaren alo-

Antton Olariaga (Marrazkigilea)

Lehendabizi erosi egiten ditut jakin gabe zehazki noiz irakurriko ditudan eta zer eperekin eta etxean markatzen diot nere buruari epe bat irakurtzeko. Agian espektazioa handi batekin edo gogo handi batekin edo informazio aurreko informazioa baldin badago, jada burua berotuta daukazunean, orduan joaten zara eta irakurtzea zuzenean. Horrek ez du esan nahi igual ez dudala osorik irakurtzen edo hilabete oso bat hartzen duzula liburua irakurtzen disfrutatzeke, esaterako «Obabakoak»ekin pasa nuen hilabete osoa lasai irakurtzen. Igual bestaldetik ere, bi edo hiru liburu batera irakurtzen ditut eta segun eta zer momentuan bada poesia liburuak, (orain kasu Koldo Izagirreren «Balizko Erroten Erresuma»), gero narratibara joaten zara beste une batean akaso. Hortaz, ez naiz halako liburu irensele: hartu eta bukatu, ez. Nere irakurketa erritmoa ere nahiko apala da. Irakurtzeko denborari dagokiola, kotxean irakurtzen dut tarteka bistazo bat emanez, edo momentu lasai batean asteburuan beste bistazo bat. Ezin dut lana laga eta lau ordu segidan hortara dedikatzea. Orduan, beti, intermitentea da liburuarekiko harremana, horregatik erraza da, gaiak ez bazaitu harrapatzen gehiegi, desanimatzea, haria etetzeta. Hala ere, nik beti liburuari konfidantza epe bat ematen diot, alegia, segun eta zenbat orrialde diren, orduan ehuneko X-a ezin baldin badut jasan: K.O. Ea beste urte edo txanda batean hartzen dioten grazia. Eman dezagun nobela batean 80 orrialde irakurriz (edo lehenago euskal nobelotan) ez banaiz sartzen, orduan etsita uzten dut. Gainontzeko liburu motak, dibulgaziozkoak, saiakerak... euskaraz ezer gutxi, ez bada behintzat gai historiko edo mitologikozkoan (hauek betiere lanerako erreferentzi gisa).

Jose Maria Setien

(Gotzaia)

Nire irakurgaien aukera ez dut neure gustoari begira egiten, lanak beharturik baizik, oporraldian izan ezik. Aldizkarietako zenbait idazlan erlijioso gaiadun liburuak izan ohi dira irakurtzen ditudanak. Irakurri behar horien artean daude ekonomia, gizarte eta politikarekin zerikusia duten lanak ere, eta bereziki gure herriarekin loturik daudenak. Nola nahi ere, nik nahiko nukeen baino askoz ere gutxiago irakurtzen dut.

Lanak aginduta egindako irakurketa lanaldi horretan egin ohi dut. Lokartu aurretik ere irakurtzen dut, batez ere prentsa zatien bildumak. Oso gutxitan egin ahal izaten dut soseguzko eta neure gustoko irakurketarik.

Ez naiz axaleko irakurketak egin zalea. Era horretan irakurtzea, esku artean daukadanak arretaz irakurtzea merezi ote duen ala ez ikusteko bakarrik dela iruditzen zait. Eta funtsez ez irakurtzekotan, utzi egiten dut beste zerbaitek egiteko. Gauzarik zailenetako bat, irakurgaiak ondo aukeratzea dela uste dut. Horretarako, irakurtze lanetan nik baino egokiera gehiago daukaten lagunen aholkuaz baliatzen naiz.

Xabier Leturia

(Panderojolea)

Normalean gauez irakurtzen dut, denboragatik noski, eta gauza erraz bat (batez ere aldizkariak). Baita ere, trikitixa jotzeko asko erabiltzen ditut, poema liburuak eta bertso liburuak, bertso zaharrak alegia. Liburu berri bat hartzen dudanean, bestalde, bukatu arte berarekin jarraitzen dut. Gertatzen dena da bukaera horrek luzera jotzen duela, egunero-egunero zati txiki bat irakurri baina utzi gabe (logureak hartzen nauen arte). Horrela hasi dudana azken liburua, bada, tipikoa, «Obabakoak».

Aurtengo liburu produkzio osoari gagozkiola, **Txertoa** argitaletxeak konstatazio argi bat egiteko bidea ematen digu, alegia, etxe honek plazaratutako euskarazko liburu guztiak ume eta gazte adinekoei zuzendutakoak lirateke soilik. Horixe luzaturiko galdera. Zer dela eta?: «Erantzuna guztiz erraza eta argia da, hots, ume eta gazteek derrigortuta kasik irakurtzen dutelako, ikastoletan irakurtzea gomendatzen diotelako; debozior irakurri beharko luketeneke, helduek, irakurtzen ez duten bitartean. Irakaskuntzak eragina duen tokitan irakurtzen da. Bestelakoa, helduena, konfirmartua dago liburu bat ateratzen dugun bakoitzean. Hori bai! Atxagarena? Erregela baiesten duen salbuespena».

Optimismo gehixeago —berrargitalpen anitzek eman die zaioketeena— darion etxe baten ataria jotzen dugu segidan galdezka, **Ereinena**: «Berrargitalpenen pisua dexentea da tiradak handiak ez direlako. Hain zuzen, liburu baten berrargitalpenak zer esan nahi du, liburua asko saltzen dela ala tiradak txikiak direla? Bi modu daude planteiatzeko.

rraren nolakoa aurreikusteko —datuok asko errelatibizatu beharko genituzke—. Esparru honetan kaleraturiko 78 liburuetarik 39 dira berriak eta beste 39 berrargitalpenak; berrietarik, 27 sortuak (%69a) eta 12 itzuliak (%31a).

Haur literaturazko itzulpenak nagusi

Azken lau urteotako literatur liburuen produktiotik abiatu beharko genuke aurtengo literaturari buruzko batz besteko hurbilketa bat egiten saiatzeko. 1985ean 150 literaturazko liburu

Aurteng 2. aldiz argitaratu dena izan da «Obabakoak» bat, bai. Hori saldu da besteak baino askoz eta askoz ere gehiago, pila bat. Baina badira ere agian bi urtetan edizio berririk izan ez dutenak eta aurteng berrargitaratu direnak, bi urtetan 2500 ale salduta. Testu liburugintzan berdin, egiten ditugu urte berean salduko ditugunak, ezin baita egin 2, 3 urtetarako liburuak, beti urte batetik bestera berritu beharra dago eta».

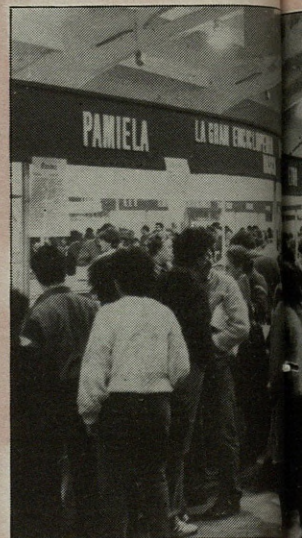
Dibulgazio liburuetako mundura goaz orain, liburugintza mota honetan buru belarri diharduen **Haranburu-Altuna** argitaletxearengana konkretuki. Nolabait ere kompetentziak berak erakutsitako bideari eutsi dion publikazio etxera. «Aintzindari izan ginen alorrean, literaturan esaterako, beste argitaletxeren indartzea ikusita, joan gara beste alor batera gure lana jorratzera. Horrela historigintzari garrantzi nabarmena eman diogu, arte, zoologia edota ekologia gaiak ere landu bitartean. Azken finean, testugintza eta literaturatik at dagoen erremu zabala lantzea dugu asmoa».

Merkatuan legokeen zuloa

ru plazaratu zen, produkzio osoaren %28,5a; 1986an literaturazko 144, %24a; 1987an 113, %18,5a; eta iaz, 1988an 126, %16a.

Urtetik urtera behera egin dute literatur liburuei dagozkien xifrek, eta ezin jakin dezakegu aurtengoan zenbateko ehunekoa beteko duten. Jakin badakigu ordea, iaz kaleratutakoak baino gehiago izanen direla kopuruan, Elkar-ek bakarrik haur, gazte eta helduen literaturazko sailtan 100 bat argitara eman bait ditu —berrargitalpenak barne—, eta

Liburu argitaldaren

lantzetik beste lantze batera, liburuak objektu gisa duen duintasun eta edertasuna bilatzearen ekimenera. «Ekonomiarekin zer ikusirik ez duen aukera da gurea, liburuak bere dijititatea berreskuratu behar. Diruak agintzen duen merkatutik atera behar». Pamielakoen hitzak dira, nahiz eta mamiari beti lehentasuna eman, liburuaren elaborazio bera zaintzea xedetzat hartu dutenen eritzia: «Nagusia den jokaeraren kontra joateko beste modu bat da, etekin

Erein-ek kasik 60. Gutxiago: Pamielak 8, Txertoak 6, Susak 5 eta aldizkari bat, Maiatzek 4 eta bi aldizkari... besteren artean.

Har ditagun berriro ere argitaletxe handienak, eta errepara dezagun liburu horietarik gehiengoa eta askogatik haur eta gazte literaturazkoa dela. Erein-ek 41 atera ditu (bere literaturazko produkzioaren %70a), horietarik 26 berri (%45a) eta 15 berrargitalpen (%25a).

Elkar-ek berriz, 71 (bere literaturazko produkzioaren

en joerak agerian

dira, ia derrigorrez kolorezko ilustrazioak eraman beharreko liburuak, non edizio txikietarako kosto handiagoa den. Beraz hauetan koedizioetara jo behar. Haur helduagoetan berriz, bietatik: sortu eta itzuliak, nahiz eta euskaraz autore gutxi egon». Helduentzako literaturan 3/2 proportzioa genuke euskarazkoen alde, «eta bere horretan mantendu nahi dugu, itzulitakoak oso ez errentagarriak (kosto handiak eta irakurle gutxi) badira ere».

Saioa dugu oster, **Susa** editorialakoekin izandako solasaldiaren ardatza, orain arte behintzat molde letretan oparoa izan ez den entsegu. «Durangon estreinatzen dugun entseguaren sail honen beharra aspalditik somatu izan dugu gure artean, ze mundu guztiak aipatzen bait du literatur kritikak eta entsaioak erreflexiorako gune gutxi hartzen dituela euskal literaturan, baina gero inork gutxi argitaratzen ditu egin izan diren hainbat lan mamitsu. Gure ahalegina, maiztasun segidakoa ematea oso zaila izango dela pentsatzen dut baina, alor honi heltzekoa da literaturaren inguruko saio

hauetz».

Finitzeko azkenik, **Maiatz** taldekideak izan ditugu mintzaide, non banaketan sortzen zaizkien arazoez egin diegun galde. «Banaketa arazo hori handia da guretzat, bereziki editorial txiki bat garelako baina arazo nagusia uste dugu hala ere dela euskaldunek ez dutela gauza idatziari buruz behar luketeen nahikeria hori. Beraz, indar berezi bat egin behar dugu gure partetik gure produkzioa helarazteko jendeari buruz. Dударik gabe militantismo lana da gaur egun euskarazko gauzak zabaltzea, Iparraldean behintzat». Hala ere hor ez omen zaizkie arazoak bukatzen, izan ere bere lanen muga iragan beharra ez da gauza makala: «7 urteren buruan beti 'klandestinoki' pasatzen dugu muga, bestela (inportazio arazo eta beste) ezin baitugu distribuzio normalik egin Hegoaldean». Bukatzeko esan behar Maiatzekoek Durangoko Azoka eta Herri Urrats 'erakusleku' aproposa badute ere Hegoaldeko irakurlegoarekiko, Iparraldekoarengan dute oihartzun nagusia eta lehen helburua.

Rosa Zufia (Telebista kazetaria)

Nobela eta kontuak lirake ne-re irakurgai normalenak, baina 'paisaje-kostumbristak' baino, psikologiko eta humanoak gehiago. Autoreak aipatzekotan (ez naiz oso orijinala izango), Atxaga, Aristi edota Sarrionandia (hasieran ez banion hartzen, jadanik gustora irakurtzen dut) esango nituzke. Literatur gaiekoaz aparte, egia esanda ez dut asko irakurtzen euskaraz, boladen kontua bada ere. Nere irakurketa tarteak jai egunak dira normalean, oso nekatuta bukatzen bait dut lane-gunetan. (oporretan berriz, jo eta ke).

Erregulartasunari dagokionez, ez ditut irakurketak tartekatzen, zeren eta gertatu bait zait tartekatzen hasiz gero lehen liburua irakurgabea uztea. Oso arriskugarria da hori, nahiago dut hasi eta bukatu. Askotan gertatu zait ere aholkuei segituz, agian, nere antzeko jendeak libururen bat komentatu, hasi irakurtzen baina gero ikusi ez duela asko enkajatzan.

Koro Nabarro (Itzultzailea)

Nahiz eta egun ia dena ingelesez irakurtzen dudana, euskaraz haur literatura nahikoa segitzen dut, interesatzen zaidalako; bai jatorriz euskaraz egiten direnak bai itzulpenak. Gaur dut irakurtzeko momentu gogokoena, arratsaldean ere irakurtzen dut baina inoiz ez goizetan. Batzutan beharbada 3 ordu eman ditzaket irakurtzen, baina lana eta boladen araberako kontua da. Literaturaz aparteko libururik, dibulgaziozkoak edo, ez dut irakurtzen. Baita ere esan behar prosa bakarrik irakurtzen dudala, poesia oso gutxi. Euskaraz gustatzen zaizkit azken garaioetan edo, atera diren gauza 'beltz xamarra', eta esaterako Andoni Egaña gustatzen zait.

ekonomikoan oinarritutako joera. Batzurentzat bakarrik eskuragarri diren luxozko edizioak eta liburua bigarren mailako objektutzat jotzen dutenen arteko saiatazea.

Elkarekoei egokitu diogun itauna itzulitako testuen inguruan genuke, izan ere sail honen garapena ederki asko isladatzen bait da argitaletxe honen plazaratzeetan. Haur eta helduen literaturara mugatzen den iharduna: «Haur txiki txikientzakoetan itzuliak gehiago

%70a), horietarik 52 berri (%51,5a) eta 19 berrargitalpen (%18,5a). Baina lehen aldikotz argitaratutako 52ak hartuta, sormenezkoak 7 baino ez dira, eta aldid 45 itzulpen.

Helduen literaturak tirada ezberdinak

Elkar eta Erein etxe handien eta Pamiela, Susa, Maiatz eta tankerako ttikien artean alde handia dago bai argitalpenei bai tiradei dagokienez. Esate baterako, Pamielak 8 plazaratu ditu (5 poesiazko eta 3 narratibazko), Susak 5 (3 poesiazko,

itzulpen bat, entsegu bat eta aldidkari bat) eta Maiatzek (2 poesiazko, 2 narratibazko eta 2 aldidkari).

Erein-ek orotara 17 liburu (bere produkzio osoaren %19a): 7 berri (%8a) eta 10 berrargitalpen (%11a). Elkar-ek orotara 30 (bere produkzio osoaren %17a): 22 berri (%12a) eta 8 berrargitalpen (%5a). Eta lehen aldikotz argitaratu 22etik: 13 sormenezkoak (%7a) eta 9 itzuliak (%5a).

Tiradei dagokienez, argitaldari ttikiek 1.000 aletakoak egin ohi dituzte gutxi gorabe-

hera (500koak Baionako Maia-tzek), eta 2.500etik 3.000 bitartekoak argitaldari handiek.

Amaitzeko, kuriositatezko beste datu batzu ere eskain ditzakegu: testuliburuak ekainean plazaratu dira gehien bat; hau eta gazte literatura abuztua eta urrian; helduen literaturara maiatza, ekaina eta uztailan; eta orohar, azaroa eta abendua dira hilabeterik oparoenak, betiere Durangoko Azokari begira.

PERU UNTZUETA
JOXAN OIZ

TOLOSAKO AKORDEOI ORKESTAK LEHEN SARIA MUTZIG-EN

Isidro Larrañaga: «Akordeoia etorkizuneko musika tresna da»

Isidro Larrañagak zuzentzen duen Tolosako Akordeoi Orkestra Europako lehiaketa garrantzitsuenetakoa izan da, Mutzig-en. Bere mailan, goren orkesten artean, lehen saria lortu du. Bestalde, bere bi partaidek bakarlariren mailan sari onak lortu dituzte.

Akordeoilari eta musikari hauen esperientzia eta arazoak ezagutzearren, beraiegana hurbildu gara elkarrizketa hau egitera. Orkestako Ixixto eta Jaunmarekin aritu gara hizketan.

ARGIA.— Hasteko, taldea noiz, nola, nortzuk osatu duzuen esan ezazue.

I.LARRAÑAGA.— Taldea bere zuzendariak sortu zuen. Isidro Larrañaga akordeoilaria izan da beti eta akordeoia erakusten urte asko daramatza. Bere ikasleekin orkestra bat prestatzea pentsatu zuen. Lehengo aldiz Tolosan «Kilometroak» izan zenean elkartu ginen, 1980ean. Baina hortik aurrera serioago hasi ginen. Kalejirak egitetik musika klasiko eta gauza serioagoak egitera pasa behar zela ikusten genuen. Orain 32 akordeoilarik osatzen dugu orkestra, gazteak gara denok, gazteenak hamabost urte ditu eta zaharrenak hogeita bederatzia.

A.— Orkestan jende berria sartzeko, zein bide jarraitzen duzue?

I.L.— Denak Isidro Musika Eskolako ikasleak dira, kontserbatorioko goi mailetan dabiltzanak. Askok karrerako ikasturte guztiak gaindituta dituzte. Irakasleak nabarmen-tzen diren ikasleak aukeratzen ditu orkestarako, esperientzia duen jendea da.

A.— Orain arte, zer egin duzue, non ibili zarete?

I.L.— Hemen ez dago lehiaketa-

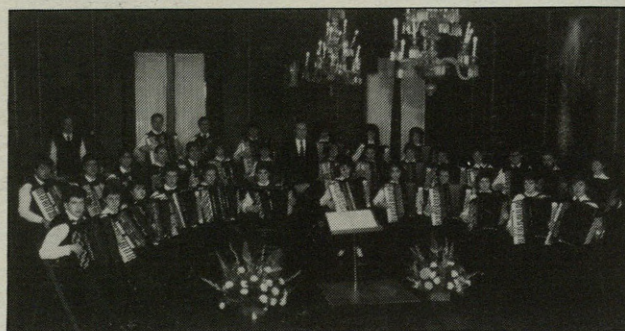
rik, eta saioak eskaintzen ibili gara. Tolosan, Gipuzkoan eta Euskal Herri osoan zehar ibili gara. Telebistan ere izan gara: TVEko «Gente joven» eta «Por la mañana» programetan eta ETBko «ñigo en directo» teleaioan. Parisen ere jira bat egin genuen.

A.— Eta Mutzig-eko Lehiaketa iritsi zen. Nondik sortu zen hara joateko asmoa?

I.L.— Zuzendariak buruan zuen gauza bat zen. Orkestaren maila neurtu nahi zuen, froga bat egin nahi zuen. Kategori desberdinak zeuden lehiaketan, orkestaren artean hiru, eta zuzendariak goreneko mailan parte hartzea erabaki zuen. Sailkapena jo behar diren obren zailtasunaren arabera dihoa. Gure mailan, Antonin Dvorak-en «Danzas Esclavas n° 10» zen beharrezkoa eta Wolfgang Jacobi-ren «Suite symphonique» guk aukeratu genuena.

A.— Nolako esperientzia izan da?

I.L.— Joan eta lehendabizikoak izan ginen jotzen, besteen-inongo erreferentziarik gabe jo genuen. Gero beste orkestak ikusita, ez genuela inongo erridikulorik egin konturatu ginen, batzuek uste zuten bezala. Denak jugoslaviarren zai zeuden, haiek ziren faboritoak. Ondo jo zuten, obra oso zaila aukeratu zuten, baina haien tamainan geundela konturatu ginen. Lasaitu egin ginen gure helburua beteta zegoelako. Gero jakin genuen epaimahaikoen bidez, derrigorrezko

obra guk bezain ondo inork ez zuela jo.

A.— Orkestako bi akordeoilari bakarkako lehiari ere aritu ziren.

I.L.— Bai, eta oso ondo gainera. Xabier Zubeldiak bajo kromatikoen erdiko mailan lehen saria eskuratu zuen, eta Martin Zubeldiak bajo kromatikoen goiko mailan zilarrezko domina. Hogeita hamalau kategori zeuden guztira adinaren arabera, eta adin bakoitzean, lauzpabost maila. Ohorezko mailetan sobietarrrek irabazi zituzten sari guztiak, hauek dira hoberenak, baina ez zuten orkestra mailan parte hartu. Kontutan hartu behar da gure bakarlari hauek egunean gehienez hiruna ordu entsaiatzen dutela lehiaketa garaian, eta sobietarrak, berriz, profesionalak direla, hortara erabat dedikatuak.

A.— Honelako orkestra batek arazoak ere izango ditu: entsaiatokia, dirua, partiturak...

I.L.— Aspektu tekniko garrantzitsuen paper egokien falta da. Euskal musikarekin hasi ginen, Guridi etabar. Baina ez dago ezer akordeoi orkestarako. Musika bandarako paperak egokitzen hasi behar izan genuen, transkribatzen. Orkestak bost ahots, bajoa eta perkusioa ditu eta horientzat paperak egin behar dira.

A.— Zein dira zuen diru iturriak?

I.L.— Beno, ez dugu ezer kobratzen, musiko bakoitzak esan nahi dugu. Subentziorik ez dugu. Saiotetan, zozketekin, guk jarritako kuotekin betetzen dugu aurrekontua. Dirua materialean joaten da: perkusio, tresnak, jantziak... Lehiaketa hontara joateko bidaiarako dirua guk jarri dugu. Hango saria ez zen dirua, baina aktuazio gehiago izatea espero dugu honi esker.

A.— Zer mugimendu dago Euskal Herrian akordeoi orkesten artean?

I.L.— Akordeoilari onak izan dira beti. Baina orkestra asko ez dago: Beasainen, Bilbon, Donostian, Lasarten, Iruñean, Hondarrabian (azken bi hauek Mutzig-eko lehiaketan izan dira), e.a. Iparraldean ohitura edo tradizio handia dago. Gipuzkoan Akordeoiaren Konfederazio bat dago, bajina orkestra mailan ez dugu ezer egiten, zoritxarrez.

A.— Zuzendariak zerbait esan ezazue.

I.L.— Bere bizimodua akordeoia izan da. Honetara dedikatu da. Tolosako kontserbatorioan ikasi zuen Eduardo Mokoroarekin eta gero bere kasa. Karnet profesionala ateratu zuen eta klaseak ematen hasi zen aspaldi. Frantzian ere ibilia da orkestra batzuetan. Zuzendari bezala gurekin hasi zen, bere ikasleekin. Goi mailako ikasleak atera ditu.

JOXEMI SAIJAR

«Txistu y Tamboliñ» berriro literaturaren bide xumeetatik

Lehen alea 83an ezagutu bagenuen, azkena, bostgarrena hain zuzen, Durangoko azokarekin batera jarriko da salgai. Bi urte eta pikuko etenaldia hautsiz eta berriro literatura aldizkariari helduz, larunbat honetan bertan muntaia audio bisual bat dela medio, «Txistu y Tamboliñ...»en lanak eskurakor izango ditugu.

Erabateko sorpresa omen muntaia eta bertara hurbiltzea, beste aukerarik ez dago, Durango aldeko lagun kuadrila honek, oraingo honetan esku artean zer dakarren jakin ahal izateko. Bi urte pasatxoko etena eman da baina taldeko partaideak berberak dira Andonik dioskunez. «Etena ezinbestekoa izan zen, partaideok alde egin bait genuen leku eta asunto desberdinetara. Gogorik ere larregi ez zen egon, itxura. Ostantzean beti egoten da aukera zerbait ateratzeko. Honako honetan ere, artista gerenez beste barik irten da aldizkaria. Gogoak eragin da beti ere, baina ez da halako aurre erabakirik egon». Baldintza apropos batzuek egon eta aprobetxatu egin dituzte zenbaki berri bat ateratzeko. Azken finean beraien literaturak merezi duela pentsatzen bait dute.

Apal baina kalitatez

Taldean, nahiz jadanik sei urte pasa izan, «ez da halako eboluziorik eman. Lehen alea eta azken hau bide beretik doa-

zela esan daiteke. Nik uste dut aurreko zenbakitako usain berdina mantentzen dela. Ez dakit guk literatura egin egiten dugun ere. Azken baten badaude batzuk literatura ona egiteko.

Guk hau egiten dugu eta esfortzu larregi barik irtetzen da».

Bai formato eta bai mami aldetik ez dago aldaketa handirik, ez bada 'dotoreagoa' dela bostgarrena ale hau. «Lan txukun txukunak daude benetan azken ale honetan. Nunbait artista konsagratuak gara eta lanak dotoreagoak irten dira; aurrekoak ere dotoreak izan dira baina oraingoan gorpuztuagoa edo izango da aldizkaria».

«Hain izango da erreboluzionarioa, hain izugarri on den lan batek eragina izan behar du eta izango du»

Orain arte nahiko subentzio eskasakin ibili izan dira. «Oraingoan poltsikotik jarri dugu zerbait baina espero dugu emango digutela ze orain nahiko famatuak egin garen kasu gehiago egiten digute». Tirada seirehunera jeitsi dute eta ondorioz ezin izango dute oso distribuzio zabala egin. «Printzipioz azokan bertan salduko dira. Beste norbaitek aterako balu honelako kalitatea duen lana agian izugarritzko tirada botako luke baina guri ez zaigu gehiegi horrelakorik gustatzen».

Arrakasta itzela espero dute «hain izango bait da erreboluzionarioa. Erreboluzionarioa zentzu primitiboan, basatian. Hain izugarri on den gauza batek eragina izan behar duelako eta izago duelako. Ona da eta hobetugo dugu». Euskal literaturaren kalitatea ezin bestekoa dela dio Andonik, «bestela nork irakurri?». Mota honetako aldizkarietan ez dago eboluzio handirik eta bestetik aleak asko atzeratzen dira, «ez dakit hor zer pasatzen den. Atzean gauden jenede guztia beste mila roilotan gabiltza eta ez dago erreleborik, zaila da. Nahiz egoera ez izan oso baikorra bultzatu behar da. Orain, Txistuk ez dakit zer egingo duen, besteek behintzat jarrai dezatela aurrera».

LOREA AGIRRE

GAIRRERI ETEKINA ATERA NAHIKO ZAIO NONDINAH

«Julián Gayarre» erakunde berriak tenorearen mendeurrena prestatu

Campioneekin ez bezala, buru-belarri sartu da administrazio nafarra Gaiarre tenorearen mendeurrenean; Erronkarin berean museoak eraikitzeaz gain, ekitaldi ugari espero da. Honekin bat, kantariaren sorterriko kultur zinegotziaren ikuspegi kritikoa dakarkizuegu.

Denbora gutxi falta dugu Gaiarre euskal tenore erronkariar ospeduna hil zenetik 100 urte bete daitezen: urtarilaren 2.ean betetzen da mendeurrena zehazki esateko. Honelakoetan gertatu ohi denez, kulturar ekitaldi zenbait prestatzen ari dira Nafarroan, administrazioaren partekoak izanik sonatuenak, herritarrek antolatu nahi izan dituztenak isilpean geldituaz, ohizko instituzio-propagandaren bidean.

«Gayarre» erakundea

«Fundación Julián Gayarre» izeneko osatu da Iruñean iragan azaroan Gaiarrerren ondarea babestu eta hedatu nahian. Nafar Gobernuak Román Felones kultur sailburua, Erronkari herriko alkate eta ibareko Batzordeko buru den Luis Valerio Zoko eta fameliaren partetik Fernando Herrero Gaiarre dira sinaduran parte hartu duten hiru atalak. Erakunde gisa sorturik, tenor nafarraren oroitzapena zuzpertzeari, ondarea zaintzea eta haren lanaren azterketa eta ezagupena sakontzea ditu helburu.

Oraintsuagoko ekintzei dago-kienez, «Gayarre y su tiempo» izeneko erakusketa monografiko ibiltaria antolatu da, argazki,

kuadro, tresna eta lekukotasun garai hartakoak baliatuko ditue-na. Urtarrilean Iruñean, eta ondoren Madril eta Bilbora Iberdueroren eskupekoa dela medio.

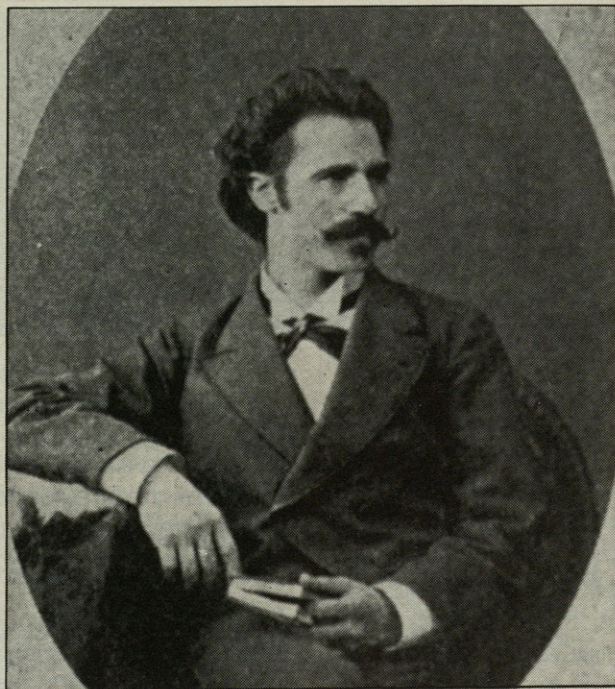
Kantu txapelketa bat, tenoreari buruzko argitarapen monografiko bat, artxibo miaketak haren lan barreiatua bildu asmoz, musika emanaldiak e.a., baina museoak da aipagarriena.

Museoa Erronkarin

Tenorearen jaioterrian berean ari dira oraintxe museoak prestatzen, Gaiarrerren sortuetxean hain zuzen. Uste dutenez abendurako bukatuko dira obrak. 15'8 milioietako kontua dakar etxearen eta gai guztien prestatelanak.

Museoaren babesa, mantenua eta bisiten kontrolaz Erronkari bereko Herriko Etxea arduratuko bada ere, Gobernuak da museoaz jabetuko dena, honen museo sarera pasatuko delarik. Honela, etxea txukuntzea nola bertan ikuskizun izanen den ororen katalogatze, ordenatze eta eraberritzea Nafar Gobernuari dago-kio, Príncipe de Viana tartean delarik. Príncipe de Viana da ere, bi urtetan behin izanen den nazio arteko kantu txapelketa antolatuko duena.

INÁKI CAMINO

«Gure eskakizunak isilpean utzi dituzte»

Halakoetan gertatzen den ohizko porozesua izan dugu. Felonesekin biltzen hasi ginenean dena zen agintzea eta eskaintzea. Espero zitekeenez, ekitaldi handiak eginen ziren, baina Erronkarin egin beharrekoak aiantzi gabe, herrian nola ibarrean. Entsegatu ginen gauzen prestatzera; baina Nafar Gobernuak ez gaitu lagundu, ibar-arak azpiegiturarik ez duela argudiatuz. Ekintzetarako subentzioak eskatu ditugunean, eskupeko iragarriak banatu dizkigute. Agindu ziguten ere mendeurren aitzineko urtean ekitaldi ugari izanen zela ibarrean, girotzeko, ez da ordea honelakorik izan. Bazen Gaiarre- ren irudiarekin zigilu bat ateratzeko asmoa, baina honetan ere atzera egin dute. Nafar administrazioak ez du egin bere gustokoa besterik, gure iritzia kontutan izan gabe.

Horrezaz gain «Julián Gayarre» erakundearen estatutoak eratzeari, herriko etxekook kontra ginen gai anitzetan, protagonismo eta jabetza dena ematen bait zitzaion gobernuari. Atzenean ez da deus lortu eta herriko etxeko gainerateko zinegotziek onartu dituzte, kontrako boto bakarra nik emnanik. Beti bezala Diputazio- neak pentsatu du oroz jabetu daitekeela. Programakuntza ere gu- rekin eztabaidatu behar zuten, azkenik Iruñean egin delarik gu ezertan aintzat hartu gabe.

MARISOL GALE
Erronkariko kultur zinegotzia

DENA EZ DA ALGARA HESIA PUSKATU ONDOREN

Alde bietako idazle berlindarrak kezkaturik Alemaniako aldaketen aurrean

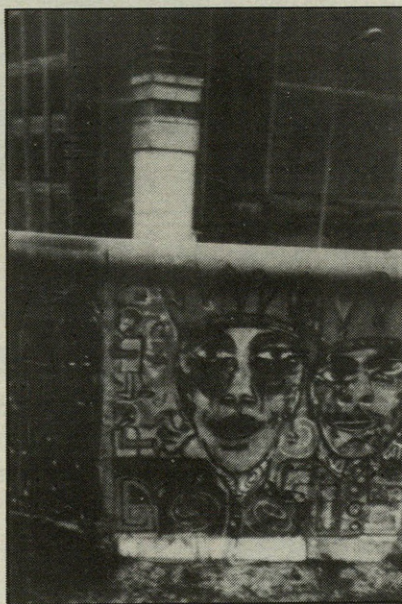
Hesiaren inguruan bizi izan dira, askotan amestu dute erorketa. Eta hala ere sakoneko kezkak piztu zaizkie egunotan. Eskumako nazionalismo alemanaren indartzea, beharrezko desberdintasunen ezabatzea... Mugimendua despolitizatzeak ekintza sinbolikotzat ere jo dute batzuk. Berlin berregituratzen ari da eta idazleek ere badute zeresanik.

Ustekabean harrapatu ditu denak. Ustekabean, denbora luzez esperoan egon arren. Ia konturatu gabe Berlingo bihotza bihurtu da *Kreuzberg*, turkoak eta alternatiboak bazterturik zeudeneko auzo periferikoa. Eta ez da aldaketa fisiko hutsa.

Turkoak izan dira horretaz ohartu diren lehendabizitakoak. *Guney Dal*, mendebaldean bizi den idazle turkoak kezkak agertzen ditu sortzen ari den konzientzia nazional berriaren aurrean. Emigratuek lortutako integrazio-maila (udal hauteskundeetan botatzeko eskubidea eman zitzaizen kanpotarrei) kolokan jarri daitekeela uste du. Mendebaldeko alemanek ekialdekoak nola hartzen dituzten ikustean —turkoekiko inoiz agertu ez duten abegitasunez, hain zuzen— askotxori planteatzen zaio galdera berbera.

Guzti honen inguruan agerpen publikoak ere egin dituzte idazleek, (eta RDAn benetak indar morala dute gizartearen baitan) eta *Herta Miller* Errumanian jaiotako idazleak dioenez «Ez da gauza bera *Christa Wolf* edo *Christoph Hein*-ek bertan gelditzea eta herri berria eraikitzeak esaten dutenean edo *Krenz*-ek esaten duenean». Pozgarria da Miller-entzat alde bien arteko zirkulazioa erraztea baina ez luke nahiko alde bietako literaturen arteko desberdintasuna desagertzea, «*Espero dut Ekialdeko literaturak ez duela amore emango Mendebaldekoaren aurrean. Benetako oinarritzko literatura heziketa dago RDAn...*»

Beratik alde egitea erabaki duenik ere bada. *Katja Lange-Miller* 51ean jaio zen Ekialdeko Berlinen eta 84ean Mendebaldekoara pasa zen, hesiaren desagertetarekin pozteko arrazoi ugari izan beharko luke beraz eta hala ere Irlandara alde egitea erabaki du: «Ez dago hitzik gertatzen ari dena

deskribatzeko. Dagoeneko ez dago Mendebaldeko Berlinik. Berriz ere Reich-aren hiriburua da Berlin. Ez dago jada alderdirik, ez eskuinik ez ezkerrik. Herri aleman bakarra dago. Egunkari guztiek diote hori (...) Hitler datorkit burura».

Denborak argituko ditu zalantza asko baina, idazle honen ustez mendebaldeko ereduaren bereganatze prozesua oso bortizki ari da gertatzen, mendebaldeko eskuma horretaz profitatzen delarik... «Mitin bat ikusi nuen Postdamerplatz-en eta Republikaner eskuinako alderdikoek, garagardo eta kanteekin hartzen zituzten ekialdekoak. Gertatzen ari dena deskribatzeko hitzik ez dagoenez, kanten bidez kanporatzen dute. Desfilatu egiten zuten eskuan suziariak hartuta. Oso irudi sinpleak dira, baina erabat sinbolikoak. Min ematen dit horrek bihotzean...»

ADIO «PILOTE» KOMIKIA FRANTSESARI

□ Hogeitamar urtez izan da kalean *Pilote* komikiaren munduko aldizkari frantsesa. Hogeitamar urtez 'bederatzigarren artearen' idazle, marrazkigile eta gainerakoek agerleku eta bultzatzaile. Eta hala ere azaroan agertu den alea dugu azkenekoa. Arrazoiak? Era askotakoak seguruen baina, *Pilote* ateratzen duen *Dargaud* argitaletxea Frantziako prentsa katolikoak erosi zuen 88an. Ideologia eta kontrol-nahia guztia atzean?

ARTE LANEN DEGRADAZIOA MENDE HONETAKO GAITZA

□ Kalitate eskaseko materialeak erabiltzea eta nahastea, maiz garraiatzea etab. izan daitezke autodegradazio prozesu honen funtsezko arrazoiak. Hori da gutxiarik *Giornale dell'arte* aldizkariak argitaratu duena. Harvard unibertsitateko Rothko-ren lanak esaterako, ezin erakusteko moduan omen daude eta halatsu gertatzen omen da Kline batzuekin edo Oldenburg-en billar-pilota erraldoiarekin. Bona atomikoaren ondorengo artistek 'lan eternalik' sortu nahi ez dutela diotik ere bada.

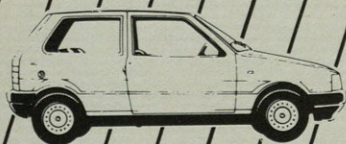
ARTE ERAMANKORRA NEW YORK-EKO P.S.1-EN

□ Lehen erakusketa minimalistekin batera agertu zen Parisa André Cadére franko-errumaniarra. Varsovian jaio zen 1934an eta Parisen hil 78an, bitartean erakusgela edo museoetako inguru alienatzailean erakusteko pintura edo eskultura egiteari uko egin ez zuten. Oinarritzko zortzi kolore tartekatuz makila antzerako objektuak sortzen zituen eta gero, jakina, makilak lepoan artu eta kalera. Arte eramankorra, garraigarria.

FIAT-eko AUKERA

FIAT

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.028.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.148.530
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.199.670
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.213.700
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.258.920
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.389.260
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.439.800
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.677.870
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.358.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.449.110

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E. 120 CV.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

FIAT TIPO

FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.580.406
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.707.288
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.830.978
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.218.008

FIAT

FIAT REGATA

FIAT REGATA

FIAT REGATA MARE.....	1.399.950
FIAT REGATA RIVIERA.....	1.567.530
FIAT REGATA DIESEL SUPER.....	1.661.960

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía, 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

Electricidad AYA. Zarautz. Tel.: 834618 / **IZARRA**. Ibarra-Tolosa. Tel.: 670070/ **GARAGE USURBIL**. Lasarte. Tel. 362463

SAN CRISTOBAL. Beasain. Tel.: 883908 / **NIETO ANAIK**. Beraun-Errenteria. Tel.: 525290

TALLERES ACHAGA. Hernani. Tel.: 557232 / **TALLERES JOSE-RA**. Pinar kalea. Irun. Tel.: 613217.

FIAT

PUNTA KO TEKNOLOGIA

Zinema

Musika

Zinema

Zine Klubak

● **Tolosako** zine klubak, abenduaren 15erako **'Sorgo Rojo'** pelikula txinarra iragartzen du.

● **Azkoitiko** zine klubak Adolf **Ninkelmannen** **'La Partida'** abenduaren 10ean, Kultur etxean, iluntzeko 8.30etan.

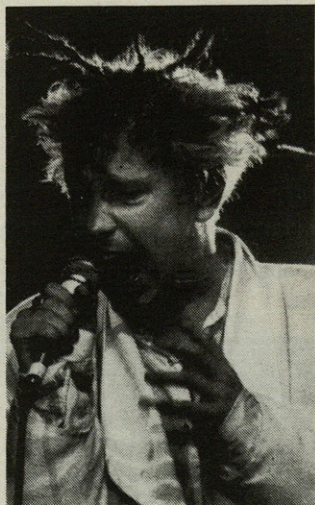
● **Loiolako** Hontzak antolatutarik, Katherine Hepburn, Jane eta **Henry Fonda** biltzen dituen pelikula, **'En el estanque dorado'**. Abenduaren 15ean, arratsaldeko 7.30etan.

● **Getxoko** Kultur etxearen eskutik **'Alien el regreso'** pelikula hilaren 12an.

Kontzertuak

● Aiherran Belzuntzeren pesta ospatzen dutela eta, abenduaren 9 eta 10ean dantzaldia izango da **Akelarre** taldearekin.

● **Iñaki Salvador Trio** Donostiako Antzoki Zaharrean arituko da abenduaren 14ean, ostegunez, gaueko 9etatik aurrera.

● **Oskorri** taldeak kantaldia eskainiko du Zumarragan abenduaren 15ean, ostiralez, gaueko 10etatik aurrera Tsalu antzokian.

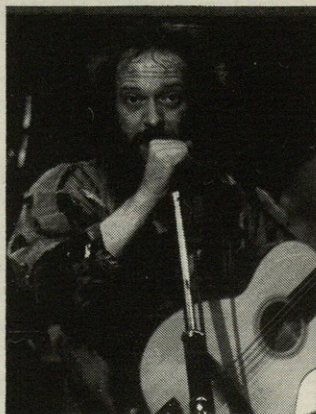

● Zumarragako **'Ispila'** Udal Polikiroldegian **trikitixa** jaialdia izango dugu abenduaren 10ean, igandez, arratsaldeko 6etatik aurrera. Giroa alaitzen saiatuko diren bikoteak **'Laja** eta **Landa-kanda'**, **'Martin** eta **Imanol'**, **'Epelde** eta **Iturbide'**, **'Aztiazaran** eta **Leturia'** eta **'Zumarragako Trikitixa'**.

● Abenduaren 15ean, larunbatez, **Hertzainak** taldearen kontzertua izango da Bergarako pilotalekuan, gaueko 10,30ak alde-
ra.

● **Anje Dualderen** kantaldia iragarri dute abenduaren 16rako Hernaniko pilotalekuan, gaueko 10,30etatik aurrera.

● **'Egin Irratia'**ko **Igo Bolumena** musika saioan agertutako maketadun-talde onenek kontzertua eskainiko dute Iñaki Herradorren omenez abenduaren 16an Bidebietako polikiroldegian. Bertan izango dira gaueko 9etatik aurrera **Su ta Gar**, **Julio Kageta**, **Pikutara** eta **Kiowak**.

24. Euskal Liburu eta Disko Azokaren egitarauaren barne kontzertua iragarri dute hilaren 9rako, larunbatez. **Juan Carlos Perez** -klarinetea-, **Ander Erzilla** -oboia- eta **Carlos Castillo** -flauta- Durangoko **'Bartolome Erzilla'** udal musika kontserbatorioan arituko dira gaueko 10etatik aurrera.

Zine Klubak

● **Zumaiako** Zine klubak abenduaren 14rako David Lynch-en **'Blue Velvet'** arratseko 10.30etan.

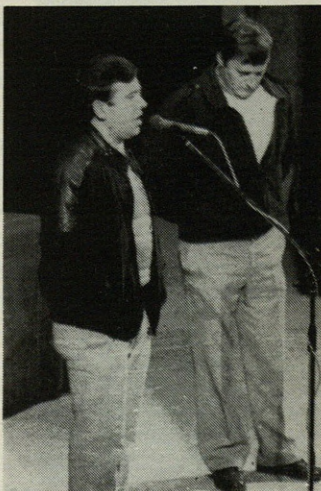
● **Gernikako** Zine klubak abenduaren 15ean **'Mona Lisa'** filmea. Datorren astean zikloa Stephen Frearsekin. Adi berrietara!

● Abenduak 14, ostegunez, **Zarauzko** zine klubak **'La calma total'** filmea.

Bertsoak

Plaza saioak

● Larunbat honetan, abenduak 9, Zumarragako Zelai Aristi zinematokian eta arratseko 10etatik aurrera, honako bertsolari hauek kantatu beharko dituzte Juanjo Sagastibeltzak jarritako gaiak: Egaña, Euskitze, Lazkano, Sebastian Lizaso, Jon Sarasua eta Sorozabal.

Botoia Sakatu Aurretik

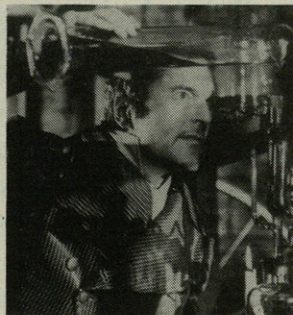
'Basatia'

● **Abenduak 10, Igandea, 15.20etan, 'Sandokan Handia'.** Sandokan Labuan-era heltzen da bere aita askatu eta gobernadorea bahitzeko asmoz. Gobernadoreak ihes egiten duenez, Sandokanek bere loba bahitzen du, berarekin oihanean zaharko bilaketa hasiko duelarik. Sandokanen nahia bere aita askatzea dela ezagutzean, neska eta pirataren arteko harremanak guztiz aldatuko dira.

Zuzendaria: Umberto Lenzi.
Antzezleak: Genevieve Grad,
Leo Anchoriz, Andrea Bosic.

Telebista-Irratia

● **Asteazkenean, 21.00etan, 'Munduko Zaratatik Urrun'.** Bathsheba ederra eta saiatsua, etsalde baten etxalaba da. Laister auzoko batek, beste etxalde bateko jabea, bere arreta eskeiniko dio. Gauza bera gertatuko zaio iragan iluneko ofizial batekin. Bien artean aukeratzeko ofiziala da hautatua. Zoritxarrez, ofiziala jokalarri amorratua da, eta Bathsheba-ren diru guztia gastatu ondoren misterioski desagertu egiten da.

Zuzendaria: John Schlesinger.
Antzezleak: Julie Christie,
Terence Stamp, Peter Finch.

● **Ostiralean, 21.00etan, 'Basatia'.** Hegoameriketako hiri haundi batetan Nelly Vittorio-rekin ezkontzera doa. Baina ezkontegunean, Nelly-k alde egiten du, Martin-en gelan babesten delarik. Martin urbileko irla batetan bakarrik bizi den filantropo frantsesa da, eta topaketaren egunetik bere bizitza goitik behera aldatuko da.

Zuzendaria: Jean Paul Rappeneau.
Antzezleak: Catherine Deneuve, Yves Montand, Luigi Vannuchi.

● **Igandean, 15.25etan, 'Gizona ala Deabrua'.** Ravenan, Mendebaldeko Erromatar Enperadoregoaren hiri-buruan, gorte ustela, Valentino Enperadore ahularen ama, Gala Placidia, menperaturik dago.

Zuzendaria: Pietro Francisci.
Antzezleak: Anthony Quinn, Sophia Loren, Henri Vidal.

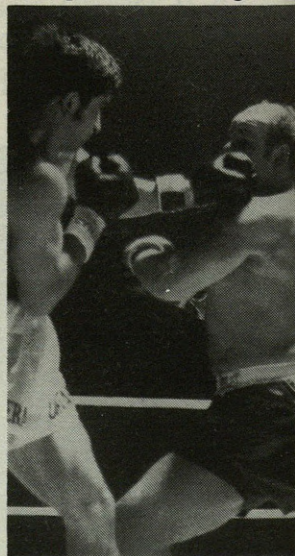

Ikusi Baietz

● **Igande eguerdiko 11.55etan Nazioarteko Kross internacionala.**

● **Abenduak 10 igandea, arratseko 18.10etan Saskibaloia partidua. ACB liga.**

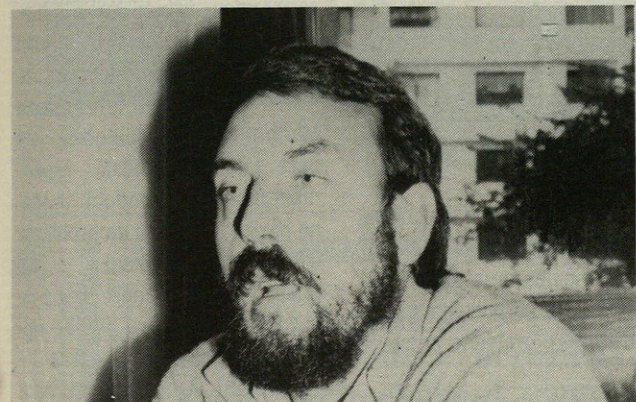
● **Ostirala gaueko 23.00etan, Kirolez Kirol saioa. Boxioa, nazioarteko futbola eta pilota partidua eskeiniko dira.**

Airean erantzun_____

Telebista-|rratia

Iñaki Aizpurua: «Profesionaltasun maila bat behar da telebistan»

1946.eko azaroaren 14.ean jaio zen Leitzan Iñaki Aizpurua. Berau dugu Andoaingo telebistaren zuzendari eta bertoko zine eta bideo eskolako buru. Urteetan ibili zen Londresko agentzi batean Euskal Herriko berriak biltzen eta orain dela bi urte Andoaingo telebistaren ardura hartu zuen.

Argia.— Zein izan zen Andoaingo telebista sortzean bere helbururik garrantzitsuenak?

Iñaki Aizpurua.— Gure helbururik garrantzitsuenak ikasleek esperientzia hartu dezaten medio egoki bat jartzea izan zen. Beren praktikak egiteko oso medio baliogarria da.

A.— Zenbat denbora emititzen duzue egunean zehar eta zer tipotako saioak egiten dituzue?

I.A.— Egunero eta zazpiterdiak aldera, hamar minututako informatibo bat egiten dugu. Dokumentalak eta mahainguruak ere aurrera ateratzen saiatzen gara. Gainontzeko orduak munduko beste telebistak konektatuaz betetzen ditugu izan ere antena parabolika bat dugu. Egurdiko orduba-

tean ere informatibo labur eskeintzen dugu.

A.— Zer motatako jendeak osatzen du Andoaingo telebista?

I.A.— Andoaingo zine eta bideoa eskolako ikasleak dirade telebista honetan beren praktikak egiten dituztenak. Bostehunenbat ikasle egongo dira matrikulatuak eta bigarren mailako F.P.koek hasten dira praktikak egiten. Errealizazio eta produkzioan espezializatzen dirade hiru urtetako karrerara honetan.

A.— Zer nolako irtenbidea dute Andoaingo telebistan ikasten duten ikasleek?

I.A.— Galdera honi erantzutea nahiko erlatiboa da. Lehenengo promozioan 67 ikasleak bukatu zuten eskola, hauetatik

40renbat izango dira jadanik kolokatuak.

A.— Nolako izan da Andoaingo herriaren erantzuna telebista honen aurrean?

I.A.— Eguneroko berriak interes haundiarekin jarraitzen ditu jendeak eta mahainguruak ere arrakastarik izaten dute. Ikasleek eginiko bideo klipak ere gustatzen dira. Ikusleen kopuruaz eta gure telebistaren kalitateaz jakiteko, enquesta bat burutzen ere aru gara.

A.— Zaila al da honelako telebista bat aurrera ateratzea?

I.A.— Bai zaila da eta oso gogorra. Telebista bat zuzentzeko medio onak eta kondizio egokiak behar dira, bestela oso gogorra egiten da. Profesionaltasun maila bat ere behar-beharrezkoa da.

A.— Telebistarekin gerta ditezke irritati libreen fenomeno antzekoa?

I.A.— Ari dira esperientzia interesgarriak ematen batez ere Catalunyan. Jadanik badaude 100 emisora martxan eta gainera Generalitateak lagundurik. Hemen oraindik ez da horrelakorik gertatu nahiz eta egin diren intento batzu: Plentzian, Galdakaon, Ondarrun; eta Gipuzkoan berriz Eskoriatzan kable bidezko telebista bat daukate, Arrasaten telebista bat montatzeko asmoa dute aspaldidanik eta abar.

J.L. AIZPURU

Ikusitakoak ikusita_____

Publizitatearen azkarra

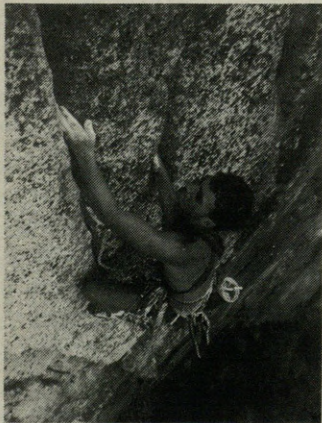
Eztabaida sutuak izaten dira komunikabideen jakintsuen artean, telebistako publizitatea gaia denean. 1920. hamarkadan telebista sortu zuten helburuak urte haietan utzita, zertarako balio du gaurko telebistak; informatzeko, entretenitzeko, ala publizitatean euskarri finko modura. Esaldi okurrente hutsa zen ala egia da telebistak publikoak saltzen dizkiela enpresa publizitarioei. ETBk publikoak saltzen al dio Berlusconi? ala Berlusconi ETBri? Publizitateak ordu bakoitzeko bete dezakeen denbora arautzen ez bada, dagoneko Italian gertatu omen dena heda daiteke: ordu batzuetan 50 minutuz publizitatea, gaineroko 10ak telesaioren bat. Eta publizitatea ikusi nahi ez duenak beste kanal batetara jo dezan, horretarako dago telebista eskaintza pluralista eta.

Konturatu ziren. Konturatu ziren eta kanale guztiek une berean programatu zuten publizitatea. Orain, iragarkien ugaltzearekin batera, ETB ere sartu da jokuan, eta kirol erretransmisiorik ezean, lau dira publizitateari iruzur egiteko zeharkatzen ditugun kanaleak. Alperrikako ahalegina. Alperrikako ahalegina. Zappinak ere ez gaitu askatzen.

R.M.MARTIN SABARIS

Astia

Mendi ibilaldiak

Mendikari: Hazparnekoak Otxamuño eta Haira-ra joango dira 10ean.

Xabier: Donostiako talde honek ondorengo ibilaldia egingo du: Oza-Arlet-Bisaurin-Gabardito, 8tik 10era bitartean.

Donibane-Anaitasuna-Errotazar-Navara: Iruñeko talde hauek 10ean, igandez, Aye-chuAldasur-Adoain ibilaldi horretatik arituko dira.

Aldatz-gora: Bilboko hauek Iberiar Sistemara hurbilduko dira 8tik 10era arte, Moncayo, Urbion eta Campiña gailurrak zapalduko omen dituztelarik.

Lagun-onak Azpeitiakoak, berri, Adarrara joango zaizkigu 10ean.

Edurtza: Gazteizko talde honek Bargondia-ra joateko asmoa dauka igandean, 10ean, noski.

Tabira: Eguberria gertu dugula eta, igandean ere Turroi eguna ospatuko dute Durangoekoak.

Aitzgorri: Azkenik, Abenduaren 10ean Beasainetik abiatu Aizkorri-raino ailegatu nahi dute Gipuzkoako mendigoizale hauek.

Osasuna

GORPUTZAKO JARRERA (1)

Jarrera onaren gakoa orekan datza. Gorputzako goikaldeko grabitate erdigunea pelbisean dugu, bigarren ornosakra delakoetan. Jarrera tentea baldin bada, grabitate erdigunea bere oinarri gainean bertikalki kokatu beharko da. Hala ere, gorputzako jarrera desberdinak daudenez, hauen bakoitzari bere grabitate erdigune espezifikoak dagokio, noski.

Gorputz atal bakoitzaren grabitate erdigunea, bertikalki, gorputz osoko grabitate erdigunearen parean dagoenean, askoz egonkor eta malguagoa azaltzen zaigu gorputza.

Jarrera txarra, sarri askotan, ariketa eza, ingurugiro desnaturalizatu eta bizimodu geldikorraren ondorioa dugu. Faktore hauek kontrol gutiegiera eta nagikeriara eramaten dute, zeinek, aldi berean, jarrera txarra sortarazten duten. Jarrera txar batetan, atal bakoitzaren pisuak aurrera edo atzera egiten du. gorputzako grabitate erdigune nagusiarekiko erlazioa ikusita. Grabitate indarrak atal bakoitza norabide desberdin batetarentz bultzatzen du, gorputza makur dadin behartzen duelarik. Hori dela eta, giharre-tentsioa sortzen da eta, beraz, giharre-mina eta giharre-karranpak. Garondoa grabitate lineatik geratzen bada, burua aurrerantz makurtuko da eta, ondorioz, burua tente eusteko samako behe-giharrek ihardun beharko dute. Honek garondoa eta lepoko goikaldean tentsioak eta mina sortarazten ditu, baita tentsioak dakarren buruko mina ere.

Gorputzako goikaldea aipatu lineatik kanpo gertatzen kasu, arantza-tenterazlea eta orno inguruko giharreak kizkurtuko dira, lepoko mina agertuko delarik.

Jarrera txarra izateak haxe esan nahi du, giharrek ez dituzte junturak babesten eta, beraz, bai kolpe bai tentsioen bidez, kalteak izan daitezke erraz.

Osasunaren ardura

ARDO BELTZA ETA BURUKO MINA

Londres-eko doktore batzuk identifikatu dute jasaten dituzten pertsonen buruko min fuerteak sortarazten dizkien ardo beltzaren osagaia. Orain arte ardoan zegoen tiraminari egozten zitzaion arazo honen errua, baina Marton Sandler doktoreak eta bere taldeak egindako esperimendu-sail baten ondotik tiramina baztertuta geratu da problema honen sortzaile bezala.

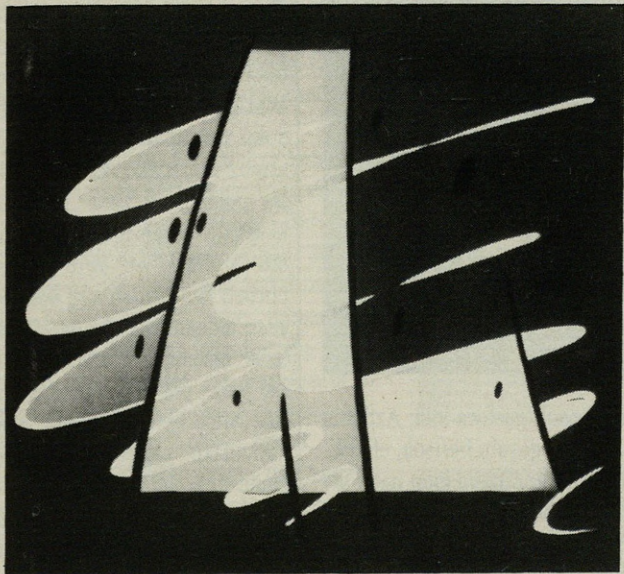
Gaur egun uste denez, segurasiki flabonoideak dira buruko minen sortzaileak. Eta zer dira flabonoideak? Ardo beltzari bere kolore berezia damaioten gaiak. Substantzia hauek, normalean ardoaren fenol toxikoen kontra aritzen den entzima bat inhibitzen dute, hestean, deskonposizioz. Posible da, ardo beltzeko flabonoideak eraginda, fenol horiek odolean absorbituak izan eta odolean barrena garuneraino iristea, bertan jakeka-atake bat sortaraziz. Jakeka handiak edo ohizkoak edukitzen dituzten beste paziente batzuk ere, ardo beltza edaten dutenak aparte utzita, fenolak suntsitzen dituen entzima-maila txikiak edukitzen dituzte normalean.

JABIER AGIRRE

EDU MINTEGI

EUSKAL HERRIKO BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 89

FINALA

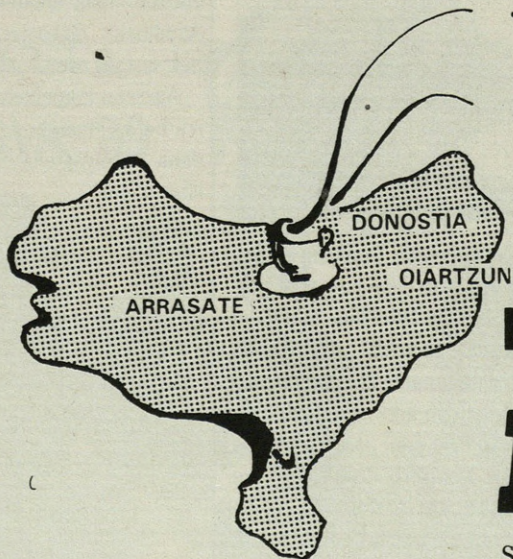
DONOSTIAN

Abenduaren 17an, Igandea
«Anoeta»ko Belodromoan

Goizeko 11etan eta Arratsaldeko 5etan

S. LIZASO
J. LOPATEGI
A. EGAÑA
J. ENBEITA
«EUSKITZE»
I. LAZKANO
I. MURUA
M. MENDIZABAL

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

Ihardunik onena

● Goizeko saioan, Andoni Egaña gartzelako gaia jarrita: «Bost seme-alabaren ama zaitugu. Gaur bertan ohartu zara zure seme-alabek ez dutela zeure beharrik»

Mundu hontara ekarri nituen nik e bost seme-alaba txiki zirela haiek hazitzen izan nuen nahiko traba batzutan zuten negar marraska hurrena berriz algara bi sentimendu nahasian ditut eta zein diraden hara! haurrak hazitan zoriona ta bakardadean ikara

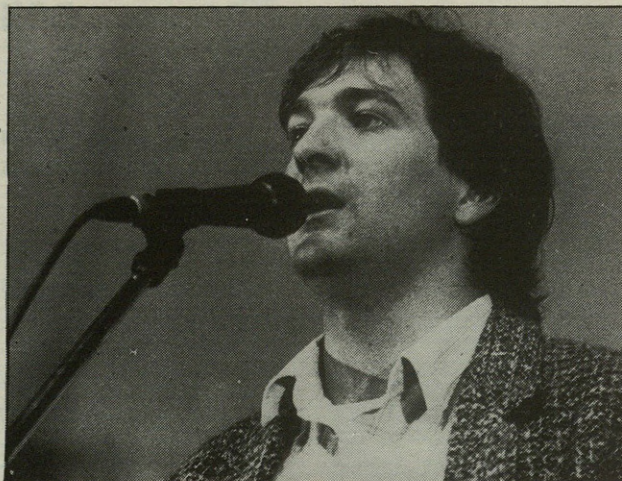
Etxetik ospa joanak zaizkit ez al da nahiko desditxa nik egin nien beti kabia geldit zitezken eskeintza bakardadea datorkit orain gogorra eta bortitza halare nere semeen kontra ez det aterako hitza nik konformatu beharra daukat holakoa da bizitza

Oraintsu joan da nere etxetik ia bostgarren anaia neure bizitza neuk bakarrikan beharko det garraia nonbait kanpoan hartua dute berritasunan usaia nere bizitza eraberritzen beharko det orain saia ondo pentsatuz bazen oraintxe aldegiteko garaia

Txapela helburu

Egaña (B)	1535,5
Euskitze (B)	1.517,5
Enbeita (B)	1.506,5
Murua (A)	1.474,5
Lazkano (B)	1.456,5
Mendizabal (A)	1.452
Mañukorta (A)	1.422,5
Sarasua (A)	1.420,5
Soroazabal (B)	1.394,5
Telleria (A)	1.393,5
Zendoia (B)	1.390
Otamendi (B)	1.379
Loidisaletxe II (A)	1.371,5
Lertxundi (A)	1.366
Larrañaga (B)	1.356
Areitio (A)	1.318

Binaka

● **ANDONI EGAÑA:** «Gaurkoan ez nauk gustora ibili; Azpeitin ez bezala, nerbioso egon nauk oso. Ez diat gozatu bertsoa, eta gainera kontserbadore samar jokatu diat, aseguratzea joan nauk gehiago. Aurrekoan oso lasai ninduan, eta horregaitik egin nizkian egindakoak, baina gustorago jardun nian bertsotan. Gaur berriz ez; nerbioso, bertsoak gozatu ezinik, eta ez diat arriskatu nahi izan. Gauza politak ere egin dizkiat, baina gaur inportantea pasatzea huen, eta uste diat kunplitu dudala».

● **MIKEL MENDIZABAL:** «Arratsaldeko saioa iruditzen zaidak lehengoan Azpeitiakoa baino motelxeago joan dela. Ez zekiat hori zergaitik izango zen, baina zortziko txikian uste diat motelago aterara direla gaur, eta kartzelako gaien ere ez zekiat... Nire burua zenbait momentutan oso nerbioso ikusi diat, nahiz eta zenbaitetan piskat lasaitu. Kartzelako gaien esaldi batean edo horrelako zera txiki bat egin diat, eta beno, espero nian egia esan pasatzea, baina azkenean ikusi duk oso justu izan dela. Kontserbadore samar ere ibili nauk; gertatzen duk azkenengo gaira arte ikusten nuela seguru samar, posibilitateak baneuzkala, eta kartzelako gaia ez nian dena hankaz gora bota nahi, eta hor izan duk seguru egin nahia, pixkat arriskatu ere bai, neure borroka hori izan diat».

Gai librean

SORPRESARIK EZ

Sorpresarik haundiena, behar bada, arratsaldeko saioaren moteltasuna, Azpeitiko arratsaldekoarekin gonparatuz. Bazkalondoko patxadan giroa berotzeko asmoz etorritako ikuslegoak saltza polita jarri zuen. Hala ere, klasifikazioaren mamua eta *Nortzu pasatuko ote dira?* galdera, puroen kea bezain argi ikus zitekeen aidean. Hari fin batetik zintzilik bezala, seguritate haundirik gabe eta estraposoka Sarasua, Areitio eta Otamendi, Jonek kartzelako gaiari ederki heldu badio ere. Gai polita zen, eta ez zioten zuku haundirik atera denek ere. Umore puntua Mañukortaren aurpegiak eta bertsokearak ekarri zuen, eta txalogarria da berea; baina tranpa txiki bat ere badauka honek txapelketarako, jendearen aupadek puntua zioa jasotzea alegia, eta neurri batetan gertatu da nire ustez. Goizeko taldearen lana, hobe orokorrean, Euskitze eta Egañaren kolorez agertu zen. Azpeitiarrak, seguru eta gozo, bere herrikoan bezala; eta zaraustarra berritzaile, arriskatu gabe baina edozini lanak emateko moduan. Azpeitiako flakoaren erreztasunak sustatu zuen.

Aurreko txapelketatik hiru berri, beraz, finalera. Orain txapel-duna eta bigarrena nola datozen ikusi behar.

ARANTZAZU LOIDI

GAZTEAK PREST LIZASOREN TXAPELA JAZTEKO

Amaieratik hasi baharko dugu Gernika-koaren kontatzen, igandez finalistak eza-gutzea bait zen azken finean inporta zue-na. Lizaso eta Lopategirekin batera hilaren 17an Anoetako Belodromoan txapela jokatuko duten bertsolariak hauek: Egaña, Euskitze, Enbeita, Murua, Lazkano eta Mendizabal.

Aurreko igandez Azpeitian jokatu zen lehen final-erdian zertxobait argitzen hasi ziren sailkapenaren kontuak, Bertsolari Txapelketaren finalerako lehian zeuden sei postuaetarako zazpi edo zortzi izen nabarmenduz. Aurretik ezer aurreratzea ausarkeria bazen ere, usteak erdia baino gutxiago izan du ustel, eta sorpresarik ez zen izan Gernikako saioan. Azpeitian bertsolari gazteak izan baziren maisu, oraingoan beste hainbeste gertatu da; Anoetako beste kontua izan daiteke, eta ziurrenik hala izango da, Lizaso eta Lopategirekin.

GOIZETIK SAIO EDERRA

Bertso giro petoa Gernikan izandakoa, goizetik pilotalekua betez eta publikoa bertsolarien ahalegin eta lanak txaloz eskertzeko prest oso. Igandez ateratako eguzkiak goizaldeko hotzak aldendu zituen antzera, Gernikan bildutako bertsotzaileen harrerak, bertsolariek final aurreko azken saioara ekarritako urduritasuna gainditu zuen, neurri batean bederen. Izan ere, Anoetarako txartela eskuratzeko lehiak behar baino nabarmenago baldintzatu bait

zuen bertsolari askoren lana.

Goizetik Egaña, Euskitze eta Enbeitak garbiki erakutsi zuten Anoetan present egoteko behar den maila, nahiz eta zaraiztarrek aurrekoan etxean ahaztuta utzi zuen urduritasuna oraingoan tablaturaino ekarri. Bertsoak txukun bota zituela egia da (ez zioten alferrik eman eguneko puntuaziorik altuena), baina bera ezin gozaturik ibili zen. Lasaiago beste biak, baina hirurak kontserbadore samar, Azpeitian eskuratutako zakuari zulorik ez egitearren; kontua aurrera jarraitzea bait zen. Aipagarria Andonik kartzelako gaian lehen bertsoari eman zion bukaera borobila. Besteak, Sorozabal, Zendoia, Larrañaga eta Lazkano pare samarrean ibili ziren, ahul-

xeago Otamendi, eta Azpeitian egindako lan bikainak urre prezioa izan du Lazkanorentzat. Dezakeena baino gutxiago erakutsiz, suertea izan du arratsaldeko saioaren moteltasunarekin, finalerako txartela gal bait zezakeen bestela.

ARRATSALDEZ MOTELAGO

Eguerdiko saioak bertsotzaileen motorrak berotu, baina arratsaldean ez zuten belozidade puntarik harrapatzeko aukerarik izan. Hala ere, saioaren apaltasunean, entzulegoak oso harrera beroa egin zien, entrega osokoa Mañukortaren kasuan. Honen imintzio eta bertsokerak parrea eragiten zien aldiero, eta ikusleak patrikan sartzea lortu du; finaleko tentsioan faltan botako da bere presentzia. Arratsalde parte honetan Murua, lasai antzera eta dotore, besteak baino goraxeago ibili zen. Sarasuak ere zenbaterainoko bertsolaria den antzematen utzi zuen, baina Azpeitiako galera ezin errekupera. Urduri ibili bazen ere, maiz trabatuz, ejerzitoaren aurka ederrak bota zituen hamarreko haundian, Mendizabalekin batera, eta kartzelako gaian ere arratsaldeko bertsorik onenetarikoak bota zituen.

Bide luzea egin du 1.989.eko Bertsolari Txapelketa honek, eta jadanik Anoetako azken urratsa baino ez du falta. Irailaren 17an izan daitekeen sorpresarik haundiena, Belodromoak gainezka ez egitea.

PERU UNTZUETA

ALDIZKARIAREN IZENA: AUZOKA.

EZAUGARRIAK: I. ZBKA.,
1989KO AZAROA.

Eskolan euskarari baliabide didaktiko berriak eta eragingarriak bilatzeko saioa aspalditxotik dator. Ekimen horren barruan, prentsarenak honez gero dezenteko tradizio txoa duela begibistakoa da, zuzenean edo zeharka eskola-mundua ezagutzen duen edonorentzat. Eskolaz eskolako esperimentazio horiek bilduta, Donostiako PAT eta Udal Patronatuaren artean egunkari gisako aldizkari bateratzailea argitaratu dute. Modu horretan hogeitabost ikastetxetako prentsa eskolarra hartu, aukeraketa egin eta sailkapena egin ondoren hogeitazortzi orrialdetako egunkaria kaleratu. Hamar milako tirada dauka egunkaria, ikastetxe guztietara zabaltzeko asmoz.

Era guztietako ikastetxeek parte hartu dute: transferituak, pribatuak eta ikastolak. Halere, artikulak, berri, eritzi eta gainarakoak nork idatziak diren ez zaigu inolako berririk ematen. Egia da guztien erreferentzia jarri gero, produktua periodistatikoki trakestu eginbgo litzatekeela, baina haurren eragingarri suertatzea helburuetakoa izanez gero, ez dago garbi perfektionismo hori hainbeste bultzatu behar ote den.

Izenburua bera da azertua («Auzoka»), eta alde horretatik nagusi den donostiarrismo jatorraren tentazioari ederki egiten dio ihes, nahiz eta ikastetxeak kokatuta dauden auzuneen arazoan berririk eskas samar agertu.

Egunkaria, orohar, ongi mamitua eta bururatua dago, sailen banaketa eta testu nahiz irudien hautaketa orekatu samarra, eta itxuraz irakurterra-

za (zenbaitetan errazegi). Egia da ere, eskola-prentsa modu honetara aurkeztuta galdu egiten duela ikastetxetakoak bertakoak izan ohi duen freskotasuna, baina bakoitzak bere ildoari segitu behar.

Duda nagusi baten erdian

antzman dugu «Auzoka»: ikasleentzakoa, irakasleentzakoa ala gurasoentzakoa egitekoa alegia. Zaila da apostua —aitzindaririk geuk behintzat ez diogu ezagutzen eta—, baina biderik badu asmatzen saiatzeko.

Liburuak

JOSU LANDA

**IZENBURUA: INGURATZEN
GAITUEN MUNDUA (I eta II).
EGILEAK: I. AZKUNE & I.
IRAZABALBEITIA.
ARGITARATZAILEA:
ELHUYAR / ELKAR.**

Halako batean, ohizko diru-laguntzez gain, nolabaiteko ohorezko sariren bat asmatu beharko da Elhuyar-ekoentzat, hain da jarraikoa eta etsipengabea testu-liburugintzan egiten ari diren saioa. Batez ere, kanpotik ikusten dugunontzat hain saio isila eta batzutan ulergaitza denean, baina aldi berean eskoletarako eta irakasleentzako sekulako mesede eta hutsuneetarako konponbide suposatuz.

Horietako hutsune bat betetzeko asmoz dator oraingo liburua pare. Egileek argitzen digutenez, zientziaren irakaskuntza maiz alderdi esperimentatibotik urrunduta azalpen akademizistetan jausi ohi da maiz. Akats hori kontraesan nabarmena gertatzen da kasu honetan, izan ere zientzia esperimentuetan eta intuizioan oinarritzen bait da. Alde horretatik, liburuok material osagarri bezala kontsideratu behar dira, programazioa betetzera deituta testu-liburuak baino.

O.H.O.rako pentsatuak dira, eta lehen liburukia Fisikaz den bitartean, bigarrenak Natur Zientziak ditu gai. Esan bezala,

AUZOKA

Donostiako Eskola Publikoak
Donostiako Udal Patronatua
Donostiako Udal Patronatua
Donostiako Udal Patronatua

LABURPENA

Orrialdeak

Auzokaren ingurukoak	2
Ungueko mundua berria	3
Tratiko ikuskerak	4
Fonologikak	5
Argitaratzeak	6
Donostiako jatorriak	7
Literaturak	8
Ikasleak eta Eskola	9-10
Kaleak	11-12
Hori-kaleak	13
Jakintza eta irakaskuntza	14
Argitaratzeak	15
Fonologikak	16
Tratiko ikuskerak	17
Ungueko mundua berria	18
Mundua	19
Zientziak	20
Eskola eta irakaskuntza	21
Ikasleak eta Eskola	22
Kaleak	23
Hori-kaleak	24-25
Jakintza eta irakaskuntza	26-27

Puntako argitalpenak

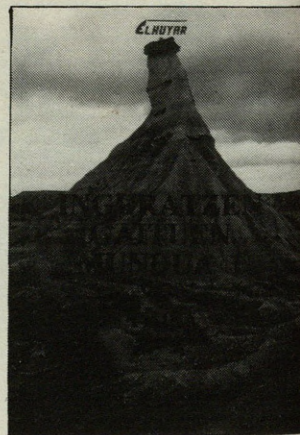
(Donostiako «Hontza» liburutegiak emandako datuak)

LITERATURA

- 1.— «Mugetan», Hasier Etcheberria. Elkar.
- 2.— «Zugarramurdiko Kontesa», Iñaki Bernaola. Elkar.
- 3.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 4.— «Kaka esplikatzen», Juan Luis Zabala. Elkar.
- 5.— «Sokratikoek ere badute ama», Andoni Egaña. Erein.

OROTARIKOAK

- 1.— «Zientzia eta teknika», HABE.
- 2.— «Euskal Herriaren Yakintza», R.M. Azkue. Espasa-Calpe.
- 3.— «Euskal gramatika praktikoa», J. Butron eta J. de Pedro. Erein.
- 4.— «Hiztegia (Français-Euskara)», Junes Casenave. Hitzeg.
- 5.— «Giza ekintzen eragina Euskal Herriko ingurugiroan», Azkona Landeta. UEU.

esperimentuak eta ariketak proposatzen dituzte Azkunek eta Irazabalbeitiak, ataletan sailkatuta, baina esperimentuok hautatzeko orduan esker-tu beharreko alorretik ahalegindu dira: egunerokotasunari garrantzia emanaz. Esperimintuen oinarri diren aparailuak, ahal den neurrian, eguneroko bizi-tzan, etxean edo kalean erabiltzen ditugun tresnak dira. Esperientzia ahalik eta zuzene-

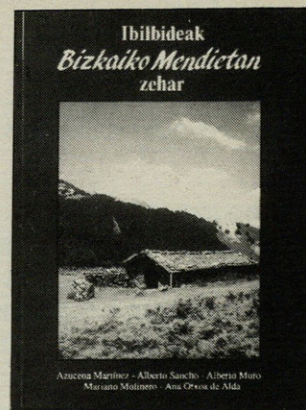
netatik abiatzen dira, eta horrek izugarri biziagotu egiten du, dudarik ez dago.

IZENBURUA: IBILBIDEAK BIZKAIKO MENDIETAN ZEHAR.

EGILEAK: A. MARTINEZ, A. SANCHE, A. MURO, M. MOLINERO ETA A. OTXOA DE ALDA.

ARGITARATZAILEA: SUA EDIZIOAK.

Badirudi urtebeteko abiada duen «Sua edizioak» argitale-txearen nondik norakoa prakti-karen poderioz zehazten ari dela, eta batik bat Euskal He-rriaren ezagutzea errazten du-ten liburuei emanak direla: ibil-bideak, mendiak, etabar. Men-dia eta mendizaletasuna gerta-tzen ari da argitaletxe berri ho-

Mamiak harrotzen

Euskarak diru nahikorik ez

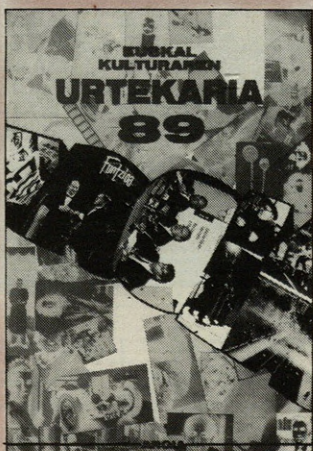
IZENBURUA: EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA 89.

EGILEA: ARGIA.

ARGITARATZAILEA: ARGIA.

Ikusi batera guztiz berriturik etorri zaigu aurtengo ARGIA-ren urtekaria. Aldaketak era guztietakoak dira. Maketazioa-rena nabarmena. Honez gero dozena erdia urtekari kalean izateak eta beste berri bat egi-teak irakurleen nekearen kon-tra ari beharra dakar, eta lan horretan eman zaion itxura be-riak izugarri laguntzen du.

Itxurarekin lotuta, argazkien inguruan egindako lana nabar-mendu behar. Sail bakoitzak argazki irazkinduz osatutako espazio zabala dauka, eta urte-beteko epean gertatutakoei aurreneko hurbilketa egiteko oso baliagarria gertatzen da ideia berri hori. Izan ere, badi-rudi urtekariaren eskema berri honetan irakurleari hiru bide ematen zaizkiola sailez sail izan diren jazoeretara hurbil-tzeko. Azkarrena, argazki bi-dez. Bigarrena, datu soilez osa-tutako kronologiarekin. Azke-nik, kronika irakurritz. Esan na-hi baita, aurreko urtekarietan balantze modura aurkeztutako testuak (luzeenak, balorazioz-koak zirenak), oraingoan askoz

gehiago hurbiltzen dira kroni-ka izatera, datu eta estatistika ugariz lagundutako kronologia osatura. Alde horretatik, au-rtengo «sailez sail»eko atalak as-koz mamitsuago eta dokumen-tatuago aurkitu ditugu, baina aitzitik freskotasunean ere na-hikoa galdu dute. Honekin lo-tuta, bildutako firmak eta bero-rietan esaten direnak, aurre-koetan bezain esanguratsuak gertatzen ez direlakoan gaude. Jakin badakigu halere, gero eta zailago dela maila mantentzea, batez ere izenak errepikatu na-hi ez direnean eta auzigai diren korapiloen inguruan ihardun nahi bada.

Urtekari honetan monografi-ko bakarra dago, laburragatik nahiko galduta gelditzen dena, «Euskararen diru»ei buruzkoa, eta horretxek ematen du pena:

agian ohargabea pasatzeaga-tik, irakurleak bederatzi orrial-de eskasetan igertzen diren konklusio garrantzitsuetaz ez ohartzea. Instituzio guztiek euskarari eta euskal kulturari ematen dieten diruen inbenta-rioa egin ondoren, kopuru ho-rien eskastasuna ia iraingarria da, ez-nahikoa argi eta garbi.

Lehengoa elkar hizketa luze bikoitza «Aurrez aurre» bihurtu da aurtengoa, Joxemi Zumalabe eta Martin Ugalde ditugula so-laskide. Biak batera elkar hiz-ke-tetzeak bizitasun haundiko berrietasuna da, eta gaiak behar bezala zentratzeko erraztasun haundia ematen du.

Ajendari dagokionez, badi-ru-di sekula baino osatuago eta te-lefonoak banaka ziurtatuta da-tozela. Huts haundia halere: D eredua duten eskolen zerrenda ez agertzea, batik bat aurre-koetan jasotako kritiken ondo-ren.

Meritu haundia dauka urte-kariak: ARGIAren beraren ter-mometro izaten lortzea. Gisa horretan, urtekari hau aurre-koak baino profesionalagoa da, sistematizatuagoa, eritziek da-tu objetiboak estaltzen ez di-tuzten horietakoa. ARGIAren urtekariak sindromea sortaraz-tea iritsi du, eta aurtengoa ere apalategian eduki behar derri-gor.

nen interes punturik nagusie-na.

Interes horri segituz, Bizkai-ko mendiei tokatu zaie txanda oraingoan. Horretarako, gai horretan jantzia den talde ba-ten lankidetzat izan dute, eta haien ardurapean argitaratu da «Ibilbideak Bizkaiko mendi-tan zehar» liburua.

Liburuaren helburua Bizkai-ko mendi garrantzitsuen gida gaurkotua izatea da. Horretara-ko zonaldeetan banatu dute li-burua, banaketa geografiko ho-rreren arabera, mendiak eta mendikateak banan-banan azalduz. Zonaldeari buruzko argibide orokorrak eman ondo-ren, mendiz mendi ibilbideak eskaintzen dira, ezinbesteko mapak tartean direla. Antza denez, liburu sail honek badu berezitasunik gisako beste guz-tiekin alderatuta, hots, ezauga-rra geografiko etabarrekoe-kin batera, garrantzi historikodun xehetasunak ere aipatzea. Poz-tekoa da alderdi horri ere begi-ratuta egindako lana irakur-tzea.

Liburuaren amaieran hiztegi-txoa erantsi diote, ibilbideetan erabiltzen diren eta egileen us-tez azaltzea merezi duten men-di-adiera ohizkoenak bilduz. Halaber, igotzeko aipatzen di-ren mendi guztien alfabetozko aurkibidea ipini dute. Era ho-rretan, gidaren erabilera prak-tikoa erabatekoa izan dadin lortu dute.

After-boltxebike

Aupa Josu:

Hementxe gaituzu, zurekin igaro ditugun segundu guztiak gordez, harribitxiak izango balira bezala, horiek ezin izango dizkigute lapurtu eta.

Mugarik gabeko gizonak ginela edo azken harrokeria hura, harrotasunez beterik errepika nezake orain, anaiak utzitako zuloa betetzeko ahaleginetan.

Tripako minak alde batera utzita, eta Desmond Dekkerren zinta itzuli zenidanez, beste zinta batzu pasa behar dizkizut. Adibidez, badut eskuartean Sinehead-en «Unity» izenekoa, reggaemuffin estilokoa. Gustatuko zaizu. Badago kantu bat krack-aren kontra, zorabiatuko zaituena (esaten dizut zertaz den, badakidalako inglezekoak ez ulertzeak moskeatzen zaituela). Horretaz aparte, gogoraziko dizut kontzertu heavy batera joateko geratu ginela. Prest, ezta? Joan den asteko «Manowar»-en kontzertua pasatu zaiagu, baina datorren astean aukera ezin hobia dugu: lehenengo euskal heavy taldeak, «Su ta gar» Bidebieten joko du. Ezin dugu galdu.

«Ez da posible, ezin liteke» Rupeerrek egin zizun kanta baliatzen dut zera adierazteko: kaka-kaka eginda daudela, guk dakigun bezala. Haiek ere ongi bait dakite: «Bi puta bala ez direla nahiko, after-boltxebikea hiltzeko».

FERMIN MUGURUZA

P.D.: Karramarroekin egiten al duzu amets?

Protagonismo eta pro

EUSKAL Herrian Euskaraz erakundea sortu zela hamar urte beteko dira oraintxe, 1979. urtean sortu zelarik Durangon. Eta hain zuzen,

Durangoko Azokaren ingurugiroa baliatuko du erakundeak hilaren 9an bere Batzar Nazionala burutzeko. Hamar urte gure hizkuntza nazionalaren normalkuntzarako hala eragile nola defentsa ihardunetan murgilduta aritu den Euskal Herrian Euskaraz-ek bi manifestaziotarako deialdia luzatu zuen iragan asteburuan, euskararen egungo egoera eta beharren aurrean kezka soziala agertzeko xedez.

Ostiralez, Iruñeko Foruen monumentuan giza katea lotu zuten euskaltzaleek, hiru urte beteko dituen Vascuencearen Legearen kontrako salaketa kaleratuz. Biharamunean berriaz, larunbatez, 13.000 lagun bildu ziren Donostian barrena «Euskarak bizi behar du; 10 urte borrokan: Euskal Herrian euskaraz... eta kitto!» lelopean.

Duela bi hilabete Gasteizko Gobernuako Hizkuntz Politikarako idazkaria den Mari Karmen Garmendiari 'Egin' egunkarian eginitako bi orrialde beteko elkar hizketan horrelako zerbait aditzera eman zuela daukat go-

goan: «Gizarte zibilaren protagonismoak garrantzi handia du, haundi haundia. Euskal Herrian gizarte zibila buru belarri aritu da euskararen alde. Baina gero, instituzio autonomikoak heldu direnean, nolabaiteko utzikierian sartu gara, 'neri ez dagokit' batean. Eta hor galdu egin dugu. Galdu egin da gizartearen protagonismoa, eta hori erreperatu egin behar da».

Garmendia andereak gogoan eduki behar lukeena ordea segidakoa da: gizarte zibilak beti eutsi izan diola euskararen defentsa eta eragiletzaren protagonismoari, 'buru belarri', idazkariak dioskun bezala, eta are gehiago instituzio autonomikoen sasoia helerazi zelarik —Euskal Herrian Euskaraz erakundea kasu, azken 10 urteotan—; eta gogoan eduki behar luke, halaber, gizarte zibilak ez duela utzikieriarik agertu, nahiz eta horrelakorik bai erakutsi duten urteotan administrazio ezberdinek —errepasa beza bestela Euskararen Legea eta Vascuencearen Legea anaia bixkietan—. Ez da egia gizarteak protagonismoa galdu duenik, instituzioek baizik, ez dute eta gizartearen eta hizkuntza nazionalaren egoera eta beharrei erantzuteko tresneriarik bideratu —borondatea ez bait da aski euskararen egoeraren aurrean—. Arrazoi duzu, Mari Kar-

men, instituzio publikoak galdutako denbora eta aukera errekupeatu beharrean daudela somatzen duzunean.

LEBAKARTASUNAREN

E bindikapena aldarrikatzeko sasoian ote gauden nere zailtasunak baldin badituz ere —eutsi horratio, noski, horrela jokatzeko deliberatu duzuen udal eta herri euskaldunok!—, aspaldidanik geratu da argi elebitasunaren *damuaren dama* fagozitateak amildegi garrantzitsua.

Euskararen normalizazio bidearen aurrengo kilometrori iristeko gaudelarik, euskalduntze eta alfabetatze lanean alarma gorria izeki delarik —eta ez gara alarmistak—, euskarari eremu geografikoa zatikatu eta desgaitu bidean ezarri zaiolarik, hizkuntz eskubide pertsonalaren tranpaz mozorrotzen dutelarik eskubide kolektibo eta sozial eza... instituzio publikoetatik euskararen aldeko ahallegin eta iharduera herritarrek isilerazi eta makilatu besterik ez dira egin azken 10 urteotan.

Protagonismo eta presio sozialak tinko eutsi dio bereari behartu egin zaion errealita-

Atrebentzia ez bada

Euskara jipoitzeko beldur

Berrogeita hamar minutu ondorengo solasaldi —egia esan nahikoa eskas— baten ondoren, Euskarazko Eguneroko Pentsaren arazoari heldu zion Amatiñok joan den asteleheneko «Astelehen buruzuri» bere saioan. Iñaki Zabaleta eta Nerea Azurmendi egunotan plazaratu den sinadura bilketako sinatzaile zirela eta heldu zion Luis Albertok gaiari. Joseba Arregiren erantzuna zen ordea ikusleak espero zuena. Ez da normala Jaurilaritza isilik mantentzea afera honen aurrean.

Eta mintzatu zen Jaurilaritzaren bozemalea: «Arazoa ez da dirua. Ateratzen badugu eta ez bada saltzen, ez bada irakurtzen eta itxi behar baldin badugu, hori euskararentzat jipoi izugarria izango da».

Berriz errepikatu zuen badaezbada porrot finantziario bezala ez ziola beldurrik ematen, «baina euskarari kalterik egin gabe, planteatu behar dugu ea posible den eta nola porrotik egin gabe».

Euskaltzalerik ez dugu ezagutzen euskara jipoitu nahi duenik, bai aldiz euskarazko egunkaririk nahi duenik. Zein da euskararentzat jipoi handiagoa euskaraz egunkaririk izatea ala ez izatea?

Garbi egonda euskarak eta euskaldunek beharrezko dugula euskarazko eguneroko prentsa, eta diru arazorik ez badago, porrot egin ez dezan txertorik egokiena beharrezko diren laguntzak eta baldintzak jartzeko litzateke lana. Euskalduntze Alfabetatze egoki baten bidez irakurleak ugalduz eta euskaldun guztiek irakurri ahal izango duten euskarazko eguneroko prentsarentzat ezinbesteko diren laguntzak bideratuz.

Ez da nahikoa Joseba Arregik esandakoaz amaitzea: «Ateratzen badute, atera dezatela. Merezi badu, lagunduko zaio».

Noski merezi duela!

JOXE MOLLARRI

tearen aurrean. Gizarte zibilak utzikierarik gutxi erakustez gainera, berak hartu du berari dagokion hizkuntza nazionalarekiko inplikazio eta lana, instituzio eta administrazioen erantzunkizunaren paralisiaz jabetuta.

Utzikeria deritzogu, ezinbestez, Hizkuntz Politikarako idazkariari «*dauzkagun joku arauak ematen diguten zelaian jokatzeko apostua egin*» duela irakurri behar izateari. Garmendia anderea, legedia aldatu beharrean datza lehen koska —ahalmen politikoa behar bait da, ez da aski borondatea—, tresneria egokia bideratzean bigarrena.

H

EZKUNTZA Saitetik abiatuta PNV eta PSOEn arteko pakto politikokoaren pitzadurak gero eta ageriagoan geratuko zirela iragarri genuen pasatu ziren asteetako kultur kronika ezberdinetan, iragan astean are nabarmenago direla: J.R. Recalde Hezkuntz sailburua mehatxuka hasi da.

Abenduak 2 zituenean, Euskadiko Ezkerreko burututako Hezkuntzari buruzko II. Biltzar Nazionalan, sailburu psozialistak PNVri *txantaia politikoa* egiten ari dela leporatu zion Euskal Eskola Publikoaren Lege proiektua blokeatzearatik.

Aldez aurretik, azaroaren 27ko dataz, Basakongadetako ikastola bakoitzari gutun bana igorri zion, Euskal Eskolaren Legeak darman atzerapenagatik 1991. urterako dirulaguntzak bertutuko ez direla jakin erazteko.

Berriro ere herritar erakundeek —Ikastolen Federakundea dela bitarteko— politikagintza instituzionala auzitan jarri dute. Horra gizarte zibilaren protagonismoa eta presioaren beste etsenplu bat. Eta kasu honetan ere, antza denez, administrazioetik makilaren erabilerari ekiteko keinua luzatu da.

GORKA ARRESE

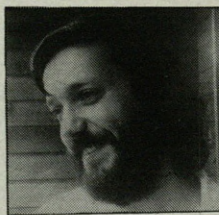
Polarizazio arriskuak esku hartze zabala derrigortu

HASTEKO, Jauregik aipaturiko «malgutasun» deklarazioak, Urralburuk agerturiko desioak edo lur-tzun-Andoain Autobiaren aurkako Koordinadora eta Muruaren arteko bilerak erakarrirako egoera, «sinesgaitza» dela esateko nintzen.

Azken bi hilabeteotan erantzun mugimendua kriminalizatu nahi izan da. Urriaren hamarrean Urralburuk «ETAren sozio eta aliatuentzat jarrera gogor eta indartsua» eskatzen zuen segurtasun arduradunen aldetik, era honetan, «Koordinadorakideek obretara hurbil daitezen utzi gabe». Egun berean, DVk ETA-HB-Koordinadorearen arteko erlazio bat egiten du. Biharamunean, Gaur Expressek Urralbururen hitzez irekitzen zuen lehen orria: «Autobia, terrorismoaren aurkako borrokaren funtsezko zati bat da». El País-ek, bere aldetik, marrazki bat argitaratzen zuen, tiro egiteko etxetxo batean dagoen gizon batek tiro bat bota eta, untxia jo beharrean, feria gizona jotzen du, «Ekologista naiz» oihukatzen duen bitartean.

Urriaren 23an, Muruak populazioaren %97aren ordezkariak Autobiaren alde zirela zioen, eta Ardanzak «demokrazia ordezkatzeko dugunon aldetik, dena esanda dago», zioen, «Koordinadorak batipat ETA errepresentatzen duela» gehituz, «horrek markatzen dituen kontsignak jarraitzen dituztelarik».

Hauteskunde aurreko garaia zen eta Urralburu, Aragón, Arregi etabarren aldetik bortizki aipatzen zen obrak ez zeudela geldituak, Koordinadorak luzatzen zuen hizketaldi ahalegin oro behin eta berriro baztertzeko zuten artean. Billabonako bilera irekia, sei hilabetetarako geldiduna, konponbidea aurkitzeko hilabete baten eskaintza... ukatzen ziren, azken eskaera hau, Joseba Arregik «onartezin»tzat joz, «zinismo maila handiagoa pentsaezina dela» esanaz. Biharamunean, Nafarroako Gobernuak,

SABINO ORMAZABAL

Koordinadorearen arrazionalizazio ahaleginak baztertzeko zuten, onartezina zela eta «instituzioak eta ETA planu berdinean jartzea».

IRAILAREN 16an, Autobia defendatzen duten bost partiduak Muruarekin elkartu ziren eta heuren gorrengo komunikatuan zera zioten: «Behin eta berriroko geldiduna eskaerak, sistema demokratikoaren prestigioaren eta herriaren gehiengoaren aurka ekiteko, indarrez inposatu nahi dira».

Zer da beraz, pentsaeraz aldaerazten dituen? Zerk darama «sinesgaitza» «sinesgarriarekin» nahastera? Zer da, hainbat komunikabide eta kazetari Koordinadorearen aurka bultza izanak zirenean, orain politikarien bapateko aldaketa dela eta, noraezan egotera bultza duena?...

Agertzen diren arrazoiak desberdinak dira. Lehenik, ETAren presentzia, eta arazoarekiko bere erabaki tinkoa. Honen ondorioz, lanak geratuak daude eta teknikoak segurtasuna eta elkar hizketak eskatzen dituzte. Hirugarrengoz, azken baimean emateko Europaren mantsotasuna. Onaspenerako denbora behar dute eta hau iristen denbora iragan daiteke, lege dekretuz beharturiko «impacto ambiental»aren ikerketa bateratuaren ordeztu, bost zatitan eginikoaren baliogabetasuna eta irregulartasunaren poderioz. Azkenik, 18ko manifestazioa legoke, zenbakia edozein izanik ere, Muruak eta Urralburuk espero zutena baino gehiago izan bait zen. DVk zortzi milatan zenbatu zuen eta ez dago gaizki, aurrekoan «ehundaka batzu» esan bait zuten.

AJURIA ENEAKO hiru bandetara ziren bilera ezkontu horiek zehaztu zuten taktika berria, itxoite prudentziala eta «paripe dialogantea» ezaugarritzat izango zituen taktika berria, azken hilabetetako intolerantzia eta intransijentzia zela eta sortutako desgastaren ondorioz sortuko zelarik.

Asko aldatu beharko dute gauzek, baina ez Koordinadorari dagokionez, baizik eta instituzioei dagokien neurrian, irtenbide errealista eta demokratiko bat izan dezan. Autobiaren plazeekin eta errerealizazioarekin ari dira etengabe, berien projektua eta Koordinadorak egingo duena alderatuko dutela dioten bitartean. Badirudi erabakiak hartzeko zuten duten eremu bakararra Junta Orokorrak direla...

Azken erabakia hartzea eta superbisatzea, gainera, organismo neutral eta inpartzial baten eskutan utzi beharko litzateke, eta ez baten eskutan (kasu honetan Junta Orokorren eskutan). Azken erabakiak ez litzateke zertan instituzio horietan hartu beharko _berdintasuna_ garrantziz. Kontsulta popular edota erreferendum bitartez egin beharko litzateke.

Interesgarria litzateke, horrezaz gain, azken erabakia bi proiektu bakarretan ez polarizatzea, landu diren hainbat bariante eta trazatu bait dago, eta bi aldekoentzako irtenbide txukunak izan litezkeenak, gainera. Orain arteko guztia ahalik eta azkarraren argitu beharrekoa dugu. Ez legoke soberan beste sektore zibil, profesional, unibertsitarioek parte hartuko balute, gizarte-ko esparru zabalago batek debatetan parte hartuko balu. Autobiaren arazoa, funtsean, Urralburuk esango zukeen bezala «oinarritzko pieza bat da», baina eraikitzen ari den euskal gizarte eredu datzana. Ederki legoke, beraz, ping-pong partidua kolektibizatzea, part hartze eta debate faktore berriak tartean egotea. Ba ote dago, ordea, borondaterik?

**IZ DISKETXEAK AURTEN ERE
BERE BERRIKUNTZAK
AURKEZTEN DITU:**

«FUNTZIOA»: Xabier eta Piter

«JA, JA»: Xabi Muguruza

«HIRUGARREN KOXKAN»: «Txanbela

**Beti ere EUSKAL MUSIKA eta zeure zerbitzuan
DURANGOKO AZOKAN, Abenduak 7, 8, 9 eta 10ean.**

DISKETXEA

San Roke Auzoa

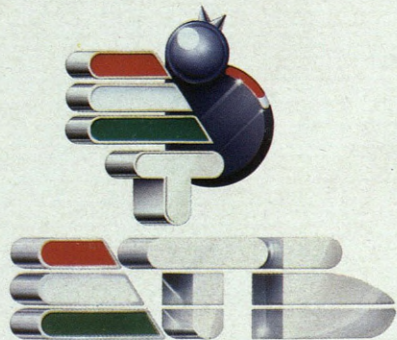
Arbaitzalde Etxea - ☎ 45 96 29 - 46 29 64

20009 - DONOSTIA

ETEN GABE EUSKERAREN ALDE

Euskara Sortu zen enbor
beretik jaio zen Euskal
Telebistak, gogor dihardu
egunero euskara bera
arnas-berritu eta
zabaltzen.

Euskarari telebista-
hizkuntza berriaren lehioak
irekiz, komunikazio-
mundurako baliabide
egokia sortuz, beste
hizkuntza modernoekin
orpoz-orpo jokatzuz...
Horrexegatik da E.T.B.

EUSKAL TELEBISTA